ISSN 1814–4357

Дачникам садівникам городникам

Щомісячний виробничо-практичний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№ 2 (290) Лютий 2013

Салат латук

Нові сорти на суничній грядці

Налисники "Асорті"

ДІМ • САД • ГОРОД

ISSN 1814–4357

№2 (290) 2013 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 3690 від 30.01.2010 р.

Віддячить ревінь за увагу

Ревінь (рос.– ревень; лат.– Rheum L.) – багаторічна рослина родини Гречкові (Polygonaceae).

Видове різноманіття

В Україні поширені три види ревеню: татарський, чорноморський та пальчастий.

Ревінь татарський (R. tataricum L. fil.) вирізняється цільнокраїми листками з майже циліндричним черешком і великою округло-ниркоподібною листковою пластинкою з дрібними зубчиками по краю. Батьківщина цього виду – Середня Азія. Рослина багаторічна, висотою 25–70 см. На території України зрідка трапляється на півдні. Має харчове значення.

Ревінь пальчастий (R. palmatum L.) походить із Західного Китаю. В Україні трапляється дуже рідко, має лікувальне значення. Вид вирізняється жовтуватим забарвленням оцвітини. Горішок тригранний, червоний, ширококрилатий. Черешок жорсткий від коротких сосочків. Корінь веретеноподібний, великий, важить 8–12 кг, на зламі – яскраво-жовтий. Рослина багаторічна, висотою до 2 м.

Ревінь чорноморський (R. rhaponticum L.) вирізняється зеленуватим забарвленням оцвітини, плід – овальний горішок, на верхівці і біля основи з виїмками. Нижні листки округло-яйцеподібні, по краю дещо хвилясті. Багаторічна рослина висотою 1–1,5 м. Батьківщина – Болгарія. Вирощується по всій території України як овочева рослина на городах. Оскільки сорти й екоформи ревеню, що вирощуються в Україні, відносяться переважно до даного виду, далі описуватимемо саме його.

Ботанічна характеристика і біологічні особливості

Кореневище м'ясисте, добре розвинуте. Розетка формується з великих листків на довгих, м'ясистих і соковитих черешках. Стебла голі, дудчасті. Рослина перехреснозапильна, пилок переноситься вітром та комахами. Зацвітає на другий рік вегетації; тривалість цвітіння одного суцвіття – близько 15 діб, однієї квітки – 3–4 доби. Від весняного відростання до дозрівання насіння минає 80–100 діб.

На одному місці ревінь росте до 15 років, найбільший урожай черешків і насіння дає на 5–6-ий рік. Рослина морозостійка, кореневища не вимерзають при -30°С навіть за незначного снігового покриву. Насіння проростає за температури +2...3°С, листки відростають за +4...10°С, а посилений ріст спостерігається за температури +10...15°С. Оптимальна температура для росту і розвитку ревеню +15...18°С. Насіннєві посіви розміщують на сонячних, добре освітлених ділянках, а рослини, призначені для одержання товарної продукції, можна висаджувати у затінку.

Ревінь дуже вибагливий до вологи, особливо в період формування листків. Оптимальна вологість ґрунту в цей період має бути на рівні 70–80% НВ. Ця рослина дуже вибаглива і до родючості ґрунту, тому плантацію закладають на щедро удобрених органічними добривами ділянках. Оптимальне значення рН 6–6,5.

Висока температура і сухість повітря прискорюють появу квітконосного пагона та зменшують період цвітіння ревеню. За високої температури повітря у літні місяці в черешках нагромаджується щавлева кислота, знижується якість товарної продукції.

Господарське значення

Цінність ревеню полягає в тому, що продукція з відкритого ґрунту надходить у ранньовесняні строки. У черешках міститься велика кількість органічних кислот (яблучна, янтарна, лимонна), які надають їм приємного

Щедра грядка

освіжаючого смаку. Продукція багата на вітаміни (А, В, С, D, PP), а також пектин, мінеральні речовини, клітковину.

Черешки використовують у свіжому вигляді в салатах, окрошках, із них готують компоти, освіжаючі напої, начинку для пирогів. Із черешків можна варити варення, цукати.

Технологія вирощування для товарних потреб

Плантації ревеню закладають на збірних полях разом з іншими багаторічними рослинами. Ґрунт має бути структурний, належно удобрений, помірно зволожений, з глибоким гумусним горизонтом (до 50 см). Основний обробіток розпочинають відразу після збирання попередника. Проводять лущення дисковими лущильниками у двох напрямках на глибину 8–10 см з метою подрібнення, загортання рослинних решток, підрізання бур'янів, що вегетують, і провокування до проростання їхнього насіння. Якщо поле засмічене коренепаростковими бур'янами, застосовують лемішні лущильники. В даному випадку глибина першого обробітку становить 12–14 см, а другого, що проводиться через два тижні, – 14–16 см.

Через 15–20 діб, залежно від погодних умов, проводять оранку на глибину до 30 см. Під оранку вносять до 100 т/га перегною або компосту та мінеральні добрива: суперфосфат і калійну сіль по 250 кг. У разі необхідності – за масового з'явлення сходів бур'янів – проводять культивацію на глибину 10–12 см.

Рано навесні, коли настає фізична стиглість ґрунту, ділянку боронують у два сліди з метою затримання вологи. Перед сівбою проводять культивацію у два сліди на глибину 8–10 см з одночасним боронуванням. Під передпосівну культивацію вносять 100–150 кг/га аміачної селітри. Доцільно передпосівний обробіток здійснювати комплексними агрегатами, здатними за один прохід провести декілька операцій: розпушити ґрунт до дрібногрудочкуватого стану, вирівняти й ущільнити його. При цьому максимально зберігається волога у ґрунті та створюються оптимальні умови для сівби насіння і його дружного проростання.

Ревінь розмножується насінням та вегетативно. Насіння можна висівати на постійне місце, або на холодні грядки для вирощування дворічної розсади. У розсаднику ширина міжрядь становить 25 см. Перевагою розсадного способу є те, що легше доглядати за сіянцями, які з'являються за сприятливих погодних умов приблизно через 14 діб після сівби. Якщо висівають безпосередньо на постійне місце, ширина міжрядь становить 70 см. Норма висіву насіння – 3–5 кг/га.

Для вегетативного розмноження необхідно відбирати кращі, найбільш розвинуті, типові за морфолого-біометричними ознаками для даного сорту маточні рослини з 4–5-річної плантації. Рано навесні або восени рослини викопують, кореневища ділять на частини так, щоб кожна з них мала корені і одну чи дві великі бруньки. Від однієї добре розвинутої маточної рослини можна одержати більше 10 посадкових частин. Висаджують їх на постійне місце з шириною міжрядь від 70 до 140 см. У рядку рослини висаджують на відстані 1 м одна від одної. Після висаджування розсади і до повного її приживлювання ділянку поливають.

Догляд за рослинами у перший рік вегетації передбачає 3–4 розпушування міжрядь (до змикання рядків; глибину обробітку збільшують з 5–6 см до 10–12 см), боротьбу з бур'янами, в разі необхідності поливи. Під час сівби насінням перше з двох прополювань у рядках проводять у фазу 3–5 справжніх листків з одночасним формуванням густоти стояння рослин, залишаючи їх через 15–20 см. Восени або навесні другого року вегетації доцільно провести повторне прорідження, залишивши рослини через 60 см, а видалені з коренями використати як розсаду для закладання нових плантацій ревеню.

Починаючи з другого року вегетації під першу весняну культивацію і розпушування після збирання товарного врожаю необхідно вносити мінеральні добрива. В разі нестачі вологи у ґрунті проводять полив. У загущених посівах знижуються товарні якості продукції, не повністю проявляються морфологічні і сортові ознаки рослин, тому, при потребі, починаючи з другого–третього року вегетації проводять додаткове проріджування.

Черешки придатні до збирання через 20 діб після припинення заморозків. Їх виламують, викручуючи біля основи. Довжина черешків – 20–30 см (залежить від сортових особливостей та дотримання агротехнологічних заходів догляду за рослинами). Товарний вигляд черешків зберігається 4–5 діб. Через 14–16 діб після першого збирання наростають нові черешки. Влітку збирання не проводять через накопичення у черешках щавлевої кислоти, що погіршує якість продукції.

Можна отримувати черешки у несезонний період шляхом вигонки із старих кореневищ, висаджених у теплицях, у ящиках в кімнатних умовах, прикопаних у підвалах (за температури +10°С, достатнього зволоження субстрату, без освітлення).

Особливості насінництва

На насіннєвих ділянках черешки не збирають. При дозріванні квітконосні стебла й насіння набувають коричнево-бурого забарвлення. Їх зрізують рано вранці, коли маса ще волога, що сприяє зменшенню втрат насіння від осипання. Після дозарювання насінники обмолочують, насіння очищають від домішок. Урожайність його становить 0,5–0,8 т/га. Схожість насіння зберігається 3–4 роки.

У первинному насінництві ревеню застосовують переважно вегетативне розмноження, при якому зберігаються сортові ознаки і однорідність. Проводячи апробацію, варто враховувати, що показники розміру листка (довжини і ширини листкової пластинки та черешка) значно варіюють залежно від віку рослини та умов вирощування, дотримання агротехнологічних заходів тощо.

Основне завдання в насінництві сорту – збереження господарсько-цінних показників і властивостей, його генетичної однорідності, високої урожайності та стійкості до грибкових хвороб. З метою недопущення старіння та виродження маточних плантацій ревеню необхідно через кожні 5–7 років переносити насадження на нові родючі ділянки. У зістарених маточних рослин на посадку відбирають більш молоді периферійні частини кореневища з однією–двома великими бруньками.

Основний метод у насінництві – масовий клоновий відбір. Якщо з часом у результаті спонтанних мутацій, старіння маточних плантацій тощо сортові якості маточних рослин та вирощеного з них насіння погіршуються і не відповідають потрібним характеристикам, необхідно переходити на вирощування насіння методом індивідуального клонового добору.

Масовий добір полягає у відбиранні з елітних посадок ревеню найбільш типових, таких, що відповідають опису сорту, продуктивних рослин у супереліту та розмноження їх частинами кореневища. Вегетативне потомство від виділених окремих рослин-клонів об'єднують і висаджують на ізольованій ділянці для отримання насіння еліти.

На плантаціях, закладених оригінальним садивним матеріалом, що вирізняється високою однорідністю, відбирають усі добре розвинуті, типові рослини, з притаманними сорту морфолого-біометричними ознаками. Достигле насіння обмолочують і змішують в одну партію.

Найбільш типові рослини, попередньо помічені кілочками, стрічками чи іншим способом, відбирають у супереліту, яку використовують для закладання насінницької ділянки методом поділу кореневища. Нетипові, малопродуктивні, з ознаками ураження хворобами рослини вибраковують і видаляють з ділянки. На їхнє місце підсаджують типові рослини, аби уникнути "вікон" на плантації.

Індивідуальний клоновий добір полягає в індивідуальному відборі у посадках еліти кращих рослин для наступного випробування клонів у розсаднику випробування. У цьому випадку клони від виділених маточних рослин висаджують на окремих ділянках.

У період господарської придатності потомства кожного клону випробовують і оцінюють у розсаднику випробування першого, другого і третього року вегетації за господарсько-цінними показниками: сортності, типовості, однорідності, продуктивності (оцінка візуальна), товарними якостями черешка, здатності утворювати генеративні пагони, стійкості до хвороб (плямистості листків, несправжньої борошнистої роси, іржі та інших, поширених у зоні вирощування) й за іншими показниками. Клони оцінюють за здатністю до раннього відростання листків і за часом з'явлення квітконоса: визначають період господарської придатності, стійкість до раннього (швидкого) стеблування.

У даному розсаднику вибраковують клони, які формують дрібну розетку листків, з тонкими черешками, з нетиповими для сорту морфологічними ознаками, ті, що утворюють велику кількість квітконосних стебел, хворі, з явними ознаками спонтанних соматичних мутацій тощо. Рослини, відібрані з виділених клонів, у розсадниках випробування другого і третього року вегетації є маточними оригінальними рослинами, які далі розмножують вегетативним способом. Їх об'єднують і використовують для вирощування насіння еліти.

Оскільки ревінь – рослина перехреснозапильна, просторова ізоляція між насадженнями (плантаціями) різних сортів і дикими видами (здичавілими формами) на відкритій місцевості має становити 2 км, на захищеній – не менше 600 м. Насадження одного сорту, але різних репродукцій, також розміщують ізольовано.

Сортове обстеження посадок проводять до цвітіння. Протягом вегетаційного періоду не менше двох–трьох разів (до апробацій, перед цвітінням, за умови виявлення рослин із відхиленнями) проводять сортові та фітопатологічні прочистки. Під час прочисток видаляють всі виявлені домішки: нетипові, відмінні від основного сорту за формою листкової пластинки, забарвленням черешків, хворі, малопродуктивні рослини. На місце видалених підсаджують типові для сорту рослини.

Апробацію і відбір рослин проводять у період господарської придатності, коли листки добре розвинуті і починають утворюватися поодинокі квітконоси.

О.В. Позняк,
Дослідна станція "Маяк" ІОБ НААН,
Чернігівська обл.
Фото автора.

Салат латук – однорічна трав'яниста рослина. У межах виду виділяють різновиди: листковий, головчастий, ромен і спаржевий. У середньоєвропейських країнах салат латук набув широкої популярності і зайняв провідне місце серед городніх рослин. Найцінніша його властивість – холодостійкість та скоростиглість за високої продуктивності.

Перший врожай для городника найбільш бажаний. Людський організм після зими, як ніколи, гостро відчуває нестачу різних вітамінів, має потребу в зелені. Салат є "вітамінною надією". Але, крім вітамінів, зелень містить багато мікроелементів, амінокислот, мінеральних солей, клітковини, легкозасвоюваних вуглеводів. У США за обсягами виробництва салат посідає третє місце після томатів та кукурудзи цукрової. На одну людину в рік у цій країні виробляють понад 12 кг салату головчастого. Він входить у число найважливіших овочевих рослин і в інших розвинутих країнах світу: Франції, Німеччині, Англії, Італії, Угорщині.

Але, як не дивно, салат головчастий не знаходить широкого попиту в населення України. Одна із причин – слабка обізнаність про його харчові і смакові якості. Вирощувані у нас сорти салату листкового мають гіркий смак, а тому його неохоче вирощують. Крім того, головчасті сорти вибагливіші до умов вирощування, очевидно, тому й освоюються повільніше, ніж листкові. Зате вони ніжніші, мають приємний хрусткий смак і заслуговують на велику увагу. Салат головчастий, на відміну від інших листкових овочів, високотранспортабельний. В Україні його можна вирощувати повсюдно.

Деякі овочівники-аматори, намагаючись вирощувати салат головчастий, зазнають невдач і одержують

Салат латук

Однією з основних салатних рослин, що мають значну питому вагу у світовому овочівництві, є салат посівний, або латук з родини айстрових. Його вважають також одним із древніх культурних салатів. Задовго до нашої ери латук вирощували у древньому Китаї, древньому Єгипті та древній Персії. Елліни щодня вживали салат, приписуючи йому снодійну, болезаспокійливу дію та здатність протверезжувати після випитого вина. У древньому Римі культивування латуку сягало таких розмірів, що були цілі родини, які тільки цим і займалися, їх називали "латурини".

Прізвище Латурини зберігається в Італії й донині. До речі, італійці й дали назву цьому салатному овочу. При розриванні листків рослина виділяє сік, який зовнішнім виглядом нагадує молоко. По латині ж "молоко" – лак, звідси й назва – латук. За іншими джерелами, слово "салат" означає страву, приготовану із зелених листків – салатних овочів з використанням солі, оцту й рослинної олії.

звичайний, листковий. Причини цього такі. Салат головчастий не утворить головки за нестачі світла, на малородючих ділянках, при загущеному розміщенні, а також за нестачі вологи.

За твердженням дієтологів, салат є класичним представником групи овочів "мінімум калорій – максимум біологічної цінності". Він корисний всім у будь-яку пору року. Щодо вмісту вітамінів, мінеральних речовин салат головчастий перевершує листковий і вважається особливо корисним для людей похилого віку й у старості. Його вживають свіжим разом з різними м'ясними стравами.

У перевагах латуку головчастих сортів я переконався під час річного наукового стажування в Угорщині, вивчаючи інтенсивні технології вирощування овочів, у тому числі й салату. Мені довелося оглядати посіви і працювати на збиранні салату головчастого на великих площах в Університеті з садівництва у м. Будапешт, Науково-дослідному інституті садівництва Будатетень та в багатьох господарствах на березі озера Балатон.

Мені полюбився цей овоч не тільки своїм привабливим зовнішнім, ніжним і блискучим виглядом, але також і харчовими властивостями. Із задоволенням у вихідні дні відвідував невелике кафе на березі Дунаю в м. Будапешт біля мосту Ержебет і неодмінно замовляв свинячий шніцель з картоплею й обов'язково до нього – половину головки салату. Хрусткий, приємний на смак і досить корисний овоч. Гіркоти в ньому ніколи не відчував.

По-різному використовують салат у європейських країнах. В Угорщині його вживають у свіжому вигляді (цілі головки) з другими м'ясними стравами. У Франції нарізані листки поливають прованською олією, додають трохи оцту й перцю. Німці нарізаний салат заправляють соусом з крутого яєчного жовтка, розтертого з сіллю, цукром, рослинною олією, посипають його перцем і подрібненим білком. Поляки їдять салат з густою сметаною і свіжими огірками без шкірочки. В Англії листки салату ретельно перебирають і змішують з різними ароматичними травами: кропом, щавлем, естрагоном. А в Росії цілі листки салату поливають сумішшю міцної готової гірчиці з соняшниковою олією.

Салат застосовують у лікувальному харчуванні. Настій із свіжих листків має загальзміцнювальну дію. У молочному соку салату виявлений глікозид лактуцин – речовина, що заспокоює нервову систему, поліпшує сон, знижує кров'яний тиск, підвищує апетит і поліпшує травлення. Рекомендують його при виразці шлунка, захворюваннях щитоподібної залози та цукровому діабеті, а також матерям, що годують дітей, для посилення лактації. У болгарських жінок популярні маски із салату: кілька зелених листків розтирають у кашку й змішують зі сметаною або кисляком. Накладають на обличчя і шию, змивають теплою водою.

Сорти. Головчасті сорти поділяють на маслянисті й хрусткі. Маслянисті сорти утворюють гладкі листки, у яких вигинається тільки базальна частина. Через це вони формують менш щільний качан. У хрустких сортів вигинаються цілі листки, завиваючись у щільну головку. Завдяки цьому хрусткі сорти використовують дуже широко.

Світовий сортимент салату дуже різноманітний. У США основні площі під салатом зосереджені в штатах Аризона та Каліфорнія. Для товарних потреб використовують хрусткі сорти, вони утворюють великі щільні головки кращої якості з високою лежкістю . Маслянисті

й листкові сорти салату вирощують у приміських і присадибних господарствах.

За довжиною вегетаційного періоду сорти салату поділяють на ***скоростиглі*** (від масових сходів до технічної стиглості 40–50 діб), ***середньостиглі*** (51–70 діб), ***пізньостиглі*** – понад 70 діб. З 1981 р. до Реєстру сортів рослин України включений сорт салату-латуку Кучерявець одеський. Однак поряд із цим сортам овочівники-аматори вирощують інші сорти салату вітчизняної та зарубіжної селекції: скоростиглі – Годар, Кам'яна головка жовта, Кримчанин, Львівський-85, Ризький, Слобожанин; середньостиглі – Берлінський жовтий, Вагомий, Першотравневий, Фестивальний; пізньостиглі – Великі озера, Крижана гора, Кришталевий. Салат головчастий утворює головки масою 200–400 г округлої або овальної форми. Урожайність цих сортів 25–30 кг/10 м^2.

Розміщення. Салат головчастий вирощують у відкритому й захищеному ґрунті. Він може рости на всіх типах ґрунтів. Дуже добре розвивається на легких родючих суглинках з високим вмістом органічної речовини і слабокислою або нейтральною реакцією ґрунту.

Салат краще розміщувати по таких попередниках, під які вносили органічні добрива (40–60 кг/10 м^2 перегною або компосту). За ранніх строків сівби його зазвичай розміщують перед капустою цвітною літніх посадок, а також перед літніми посівами солодкої редьки (лобо), ріпи й при літніх посівах – після капусти білоголової ранньої та цвітної.

Ця рослина дуже погано витримує навіть невелику кислотність ґрунту і фізіологічно кислі добрива. Оптимальна реакція ґрунтового розчину для нього – pH 6,8 – 7,2. Норми добрив на чорноземних ґрунтах: аміачної селітри 170–260 г, суперфосфату 310–470 г, калійної солі 110–140 г на 10 м^2.

Сівба і садіння. Салат відноситься до холодостійких рослин. Його сходи добре витримують заморозки до -2°С, а зміцнілі рослини – до -5°С. Тому його висівають рано навесні у перші дні польових робіт, раніше, ніж редис і моркву, Надалі для одержання головок протягом всього весняно-літнього періоду сівбу проводять у кілька строків з інтервалом 15–20 діб (до середини липня). У спеку й посуху головки формуються пухкими й слабкими, рослини швидко стеблуються. Тому салат головчастий знову висівають з другої половини липня з інтервалом 15, а потім 10 діб. Для одержання більш раннього врожаю практикують підзимові посіви, укриваючи їх навесні синтетичною плівкою. Для сівби салату головчастого застосовують широкорядний і стрічковий дворядний способи сівби зі схемою розміщення рослин 45 х 20 см і (20+50) х 25 см. Норма висіву насіння 2–3 г/10 м^2. Насіння загортають майже поверхнево, за посушливої погоди – трохи глибше, до 1,5 см. Коли рослини утворять третій листок, загущені посіви проріджують. Цю операцію проводять і пізніше, через два тижні. Вибракувані рослини придатні в їжу як салат листковий. В разі садіння розсадою густоту рослин доводять до 80 шт/10 м^2. На важких ґрунтах салат вирощують на грядах.

Догляд за рослинами. Догляд полягає у розпушуванні міжрядь, прополюванні бур'янів, поливах, підживленнях. Поливають салат рідко, але рясно (нормою 200–250 л/10 м^2), намагаючись менше змочувати листки.

Скоростиглість – причина високої вибагливості салату до умов мінерального живлення. Перше підживлення проводять відразу після вкорінення розсади або проріджування сходів повним мінеральним добривом з розрахунку 150 г аміачної селітри, 100 г суперфосфату, 50 г калійної солі на 10 м^2. Через два–три тижні проводять друге підживлення.

Збирання врожаю. Салат збирають вибірково, коли сформуються щільні головки діаметром 6 см, в суху погоду, рано-вранці або увечері. Їх зрізують гострим ножем біля самої землі з розеткою листків. Ті, що зів'янули й пожовтіли, видаляють на місці. Молоді рослини з невеликою пухкою головкою зрізують під корінь і використовують у їжу всю надземну частину. Якщо продукцію не можна відразу використати (всі салати, крім спаржевого, зберігаються погано), рослини викопують із грудкою землі й так зберігають. У спекотний день і після дощу салат збирати не можна, тому що в такому випаду він швидко втрачає якість і загниває.

Салат головчастий вкладають у два шари: нижній – основою головки долілиць, а верхній – основою догори. У салату найбільша кількість азотистих сполук знаходиться у сокопровідних частинах – стеблах і черешках листків. Перед вживанням їх необхідно вимочувати у воді. При цьому з нього вимивається до 20% нітратів.

У США салат головчастий, який призначений для внутрішнього ринку, упаковують в картонні або дерев'яні ящики місткістю 24 головки, для зовнішнього – у пакети з поліпропіленової, поліетиленової або полістирольної плівки. Створено установку для загортання головок у поліетиленову плівку. Продуктивність такої установки – 48 головок за хвилину. Щоб краще зберегти цілісність салату, його поміщають у поліетиленові пакети місткістю 1–5 кг, заповнені азотом. Пакети складають у ящики, завантажують у машини і доставляють на пункт призначення для реалізації, відправлення на ринок або у сховище.

О.С. Болотських

Подолавши труднощі, матимете прибуток

Нещодавно одержав лист від читача журналу з м. Дніпропетровська, з якого зрозумів, що технологія вирощування овочів на вузьких грядах за технологією Міттлайдера надзвичайно проблематична. Тобто, і хочеться, і не виходить. Тому хочу дати рекомендації, з чого почати. Впевнений: якщо хоч один рік ви подолаєте всі труднощі і негаразди, то, можу поручитися, що ви подальше життя будете працювати саме за технологією Міттлайдера. Адже вона тільки здається дуже складною. І водночас застерігаю: нічого у вас не вийде, якщо будете користуватися тільки газетними публікаціями.

Я узагальнив свій багаторічний досвід у п'яти надрукованих інформаційних материалах. В них описано:

1. Характеристика способу овочівництва на вузьких грядах, як і для чого робити вузькі гряди, як робити розмітку.

2. Живлення рослин сумішшю 2 (140 рецептів виготовлення суміші 2 з мінеральних добрив, які виробляє наша промисловість, і застосування їх).

3. Сівба насіння і висаджування розсади на вузьких грядах.

4. Догляд за рослинами на вузьких грядах.

5. Вирощування різних культур на вузьких грядах.

З кожним роком ростуть ціни на насіння, добрива, плівку, дорожчають білети на залізничний транспорт і маршрутки. Все це спонукає нас замислитися над тим, як підвищити врожаї і збільшити рентабельність садових ділянок. На жаль, я бачив вже десятки покинутих дач. Отож, як одержати з невеликої площі різних овочевих культур достатню їх кількість, щоб забезпечити родину протягом усього року? А скільки землі потрібно, щоб добитися цього? Якщо господарювати за методикою Міттлайдера, то зовсім небагато.

Технологія вирощування .овочів на вузьких грядах дозволяє рік у рік одержувати високі врожаї. Досить відвести під вузькі гряди по 40 кв. м землі на кожного члена сім'ї, і родина буде повністю забезпечена овочами. Для родини з чотирьох осіб достатньо мати півтори сотки землі будь-якої родючості. Тільки важливо, щоб поблизу була вода для поливу, щоб ділянка добре освітлювалася, краще – з ранку до вечора. Однак тільки цього замало, бо весь урожай може швидко знищити фітофтора. Тому кожному господарю потрібно мати піраміду для зберігання насіння.

А, щоб мати великий прибуток, досить до 1,5 соток додати ще 1,5 сотки. Ну, а якщо у вас 10–15 соток, то це вже високорентабельне фермерське господарство, причому без долучення сільгосптехніки і за мінімального вкладення капіталу. Адже, якщо поблизу є санаторій або будинок відпочинку чи ресторан, то ви можете вкласти контракт на постачання свіжих томатів, спочатку ранніх, потім середніх і пізніх, а взимку – лежких (про них я вже писав раніше). Вам потрібно буде зробити хімічний аналіз томатів, щоб переконатися у їхній високій якості. То ж і ціна продукції буде відповідна.

Все, про що я пишу, взято з мого багаторічного досвіду, а тому перевірене і надійне. До початку городнього сезону за столом потрібно виконати таку роботу. На схемі свого городу накреслити всі вузькі гряди. Пронумеруйте їх і визначіть, на якій гряді і що будете вирощувати.

На грядах двома рядками можна вирощувати картоплю, кукурудзу, редиску, цибулю, ріпу, буряк, листковий салат. Двома рядками у шаховому порядку – качанний салат, капусту броколі та інші культури подібних розмірів. В один ряд вздовж одного боку вузьких гряд – помідори, огірки, дині та інші культури. Ті овочі, потреба в яких менша, завжди варто вирощувати на коротких грядах.

Ну, а якщо землі мало, то відстань між грядами може бути до 80–90 см. В крайньому випадку, якщо ділянка освітлена цілий день, – то і 60–75 см. На кожному городі площею 1,25 соток гряди довжиною від 9 до 2,5 м, шириною 45 см, між ними проходи 90 см – стандартні, вони ніколи не змінюються. Загальна довжина гряд – 94 м.

Щоб легше зрозуміти, як робити розрахунки, візьмемо за приклад вирощування лише томатів. Перед сівбою під перекопування вносимо суміш 1 і 2 у таких дозах. Наш город розміщений на суглинистих ґрунтах, де опадів випадає 550 мм на рік. Передпосівне добриво вносять у день висіву насіння чи висаджування розсади. На поверхню гряди розсипаємо дві суміші доб-

Таблиця 1

Склад суміші 1
для кислих і лужних ґрунтів

Для кислих ґрунтів *		Для лужних ґрунтів **	
Компонент	**Доза**	**Компонент**	**Доза**
Вапнякове борошно, доломітове борошно або крейда	5 кг	Гіпс	5 кг
Борна кислота або борат натрію (бура)	40 г 60 г	Борна кислота або борат натрію (бура)	40 г 60 г

** Кислими зазвичай бувають ґрунти в місцевості, де кількість опадів перевищує 500 мм на рік.*

*** Лужними зазвичай бувають ґрунти у місцевості, де кількість опадів менше 450 мм.*

Мікродобавку, що містить бор, ретельно перемішують з усім об'ємом вапна, після чого суміш 1 використовують як передпосівне добриво, вносячи в ґрунт одночасно з сумішшю 2.

рив: суміш 1 і прямо на неї суміш 2. Гряду перекопуємо, добриво ретельно перемішуємо з ґрунтом, а потім формуємо гряду.

На суглинистих ґрунтах у таких умовах потрібно вносити суміш 1 по 200 г на погонний метр гряди, а на 94 погонних метри потрібно 18400 г суміші 1. Отже, із сумішшю 1 все зрозуміло. Переходимо до суміші 2. Перше питання: скільки її потрібно? Ми знаємо, що томати підживлюють 10 разів. Перше підживлення, коли вони молоді – 25 г на 1 погонний метр (п/м) і в серпні, коли дні короткі, теж по 25 г на 1 п/м.

Решту 7 разів – по 40 г на 1 п/м. Отже, на одне підживлення потрібно: при 25 г на 1 п/м х 94 = 2350; при 40 г на 1 п/м х 94 = 3760 г. Отже, на вегетацію потрібно 33370 г суміші 2.

А тепер беремо рецепт суміші 2 із 140 рецептів, розроблених Т.Ю. Угаровою:

1. Діамофоска – 2,3 кг;
2. Сульфат амонію – 4,1 кг;
3. Калімагнезія – 1,8 кг.

Разом 8,2 кг. (N : P : K) – 13,7 – 7,3 – 13,4%.

Всього 41 пакет суміші, а в пакетах міститься: діамофоски – 94,3 кг; сульфату амонію – 168,1 кг; калімагнезії – 73,8 кг. Всього 336,2 кг. Ось і купуйте ці добрива, та ще й мікроелементи, а їх на кожен пакет: залізний купорос – 240 г; мідний купорос – 4 г; сульфат цинку – 8 г; марганцевокислий калій – 12 г; борна кислота – 12 г; молібденова кислота – 3 г.

Таблиця 2

Дози передпосівного добрива, які вносять на вузькі гряди різної довжини

Довжина гряд, м	Доза передпосівного добрива	
	Суміш 1, кг*	Суміш 2, г
9,0	1,8–0,9	450
6,0	1,2–0,6	300
4,5	0,9–0,45	225
4,0	0,8–0,4	200
3,0	0,6–0,3	150
2,5	0,5–0,25	125

** Більшу дозу суміші 1 вносять на кислі, важкі (глинисті і суглинисті) ґрунти під культури, які потребують чотирьох (і більше) підживлень. Меншу дозу вносять на кислі, легкі піщані і супіщані ґрунти, а також на будь-які ґрунти під культури, які потребують не менше трьох підживлень. Меншу дозу вносять також тоді, коли до складу суміші 1 входить гіпс, тобто на лужні ґрунти.*

Гарантована щорічна врожайність плодів найвищої якості – 1000 кг на сотку. У нас 1,5 сотки, то матимемо 1500 кг плодів. А якщо, наприклад, торік не найкращі плоди томатів коштували 3 грн., то прикиньте свої доходи.

Той, хто хоч раз застосує технологію Міттлайдера на своїй гряді, вже ніколи від неї не відмовиться. Це я знаю із власного досвіду.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Нас здивувала "Золота канарейка"

З кожним прожитим роком не перестаю дивуватися гармонійному чудотворенню природи й людини. У дивину нам стали нові сорти томатів, .у яких до будь-якої форми плоду "прикріплювався" так званий "носик". Це плоди з формою видовженого перцю або бурульок (Тигровий, Жовтий банан, Білий банан, Перцевидний червоний, Бурулька жовта, Біла бурулька), грушоподібної форми – Трюфель червоний і жовтий, Принцеса Турандот, Стрілка, сливоподібної форми жовті – Рейну, Ганна Герман, Золотий Кенігсберг; червоні – Дзивер, Чудо Внукової, Південна красуня, Балерина, Надія Тарасенка; рожеві – Дульсинея, Супер-модель, Дамські пальчики, круглої – Крон-принц, Черрі) або серцеподібної – Цар-дзвін, Великоваговик Сибіру, Батяня та багато інших.

А от такої дивовижної форми плодів, як у Золотої канарейки, мені не доводилося раніше бачити. Погляньте самі, адже "дзьобик" у неї, як справжній. Знімок я зробила спеціально на виноградному листі, щоб краще було видно контури самої "канарейки". Сорт виведений російськими селекціонерами агрофірми "Сибірський сад". Жовті плоди (100–120 г), як райські пташки, розвішані на кущах. Це ранньостиглий сорт із розтягнутим плодоношенням. Достигання наступних плодів збігається із середньостиглими сортами. Тому вони дуже красиво виглядають у банці з плодами інших сортів, особливо з червоними сливками або бурульками.

Кущ росте висотою 130–150 см. Оскільки це не великоплідний сорт, кущ можна пасинкувати у два і навіть у три стебла – урожайність буде вищою, ніж коли пасинкувати в одне стебло. Насіння Золотої канарейки та інших овочів ми реалізуємо. Саджайте її у себе на грядці – знайомтеся й милуйтеся природною красою, а ми будемо шукати щось нове, незвичайне і знайомити з ним читачів журналу.

В.І. Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл.

Кущ стевії на вікні взимку

Якось, йдучи взимку вулицею, серед вечірнього присмерку звернув увагу на світле вікно. Що за диво взимку росте на підвіконні? Воно мало такий вигляд: висота куща – близько метра, листки розміщені попарно, ланцетні, довжиною 4–6 см, шириною 1,5–2 см.

Коренева система мичкувата, залягає на глибині 25–30 см. А насіння? Дуже дрібненьке, 1000 шт. важить до 450 мг. Квітки теж малі, у кошику їх 5–6 штук. Як бачите, у цієї рослини немає ні красивих квітів, ані плодів. То ж чи варто задля зелені вирощувати її на підвіконні, та ще й узимку?

А таки варто, бо цей напівкущ – стевія медова. Рослина дуже цінна, тільки мало поширена. У Радянський Союз стевію медову привезли з Південної Америки у 1985 році. Посіяли її на полі під Києвом в Інституті цукрового буряка. До розпаду СРСР плантації її сягали 8 га. Стевію медову вирощували також у Ленінграді в Агрофізичному інституті. Ці два заклади детально вивчили агротехніку вирощування і написали брошуру "Стевія медова". В ній йшлося й про те, як стевію вирощувати в кімнаті. Ось їхні рекомендації.

Головне – підготувати ґрунт. На базарі у красивих пакетах продають різні земляні суміші для квітів. Але всі вони не придатні для вирощування стевії, бо в них є торф, а це – отрута для стевії. В теплу пору року можна зробити суміш з рівних частин чорнозему, та перегнійного ґрунту з лісопосадок. Зніміть верхнє неперепріле листя, потім копайте до твердого ґрунту і виберіть цю лісову перегнійну землю. Ну, а якщо надумаєте вирощувати стевію, коли ґрунт уже замерз, то копати доведеться ще й під снігом.

Я застосовую кокосовий субстрат. Однієї упаковки досить, щоб заповнити 7 відер. Це натуральний продукт для вирощування розсади, він постійно має pH – 6,0 і містить оптимальне співвідношення макро- та мікроелементів, необхідних для росту рослин. Розсаду стевії вирощую у пластиковому стаканчику з-під сметани. У його дні роблю отвір для стікання зайвої води і поміщаю його в обрізану пляшку з-під мінеральної води "Миргородська". Він легко й щільно туди входить. Пластикову пляшку з-під "Миргородської" обрізаю так, що вона була на 2 см довша за стаканчик. Стаканчик тримається на пляшці своїм обідком. Все це зверху накриваю обрізаною пляшкою з-під мінеральної води більшого об'єму. Ось вам і міні-теплиця.

Стаканчик заповнюю земельною сумішшю, поливаю теплою водою і висіваю насіння. Розкладаю його і злегка притискаю пальцем так, щоб воно не прилипло до пальця і залишилося притиснутим до ґрунту. Закриваю великим стаканом і залишаю на проростання, краще за температури 25–30°С.

Сходи з'являються через 4–5 днів. Вони дуже мілкі, ледь видно зелену цяточку. І так вони "сидять" аж два місяці, й лише після цього починають потроху рости. Коли рослини піднімуться на висоту 10–15 см, відкриваю їх і висаджую на постійне місце. Для цього пристосував п'ятилітрові пластикові бутлі з-під чистої води.

Сходи стевії відрізняються від сходів буряків тим, що вони не витягуються,бо ця рослина належить до кущових порід. А тепер кілька слів про її цінність. Стевію вважають однією з найцінніших рослин на Земній кулі. Вона знижує рівень цукру у крові, вміст радіонуклідів та холестерину. І хоча у 300 разів солодша від цукру, але це за рахунок стевіозиду. Замінюючи сахарозу в їжі та стевіозид, ми оздоровлюємо власний організм. Стевія лікує діабет, стенокардію, ішемію, карієс зубів, пародонтоз, гіпертонік та інші хвороби.

В.В. Беспалов,
м. Миколаїв

Про швидкоплідні волоські (грецькі) горіхи

у запитаннях і відповідях

Після публікації статті "Горіховий сад? Це просто!" у журналі "Дім, сад, город" № 11 за 2010 р. я одержала безліч телефонних дзвінків і листів із запитаннями. Постараюся дати відповідь на ті, що найчастіше зустрічаються.

Звідки взялися швидкоплідні горіхи?

Інформація про швидкоплідні горіхи на сьогодні не є новизною. Над виведенням швидкоплідних сортів працювали і наші вітчизняні селекціонери. В Україні І.Є. Кочерженко вивів швидкоплідні гроноподібні сорти волоських горіхів, з-поміж яких і сорт Киянин, та які на другий рік починають квітувати й плодоносити. Ці сорти вирощені з насіння, отриманого від вторинного цвітіння. Над даною проблемою селекціонер працював більше 30 років, і ця праця стала змістом всього його життя.

У п'ятдесятих роках минулого століття до нас були завезені швидкоплідні сорти горіхів з Фергани, селекціонера з Узбекистану С. С. Калмикова. Основний недолік узбецьких сортів (Ідеалу, Орипова, Узбецького швидкоплідного й інших) – невелика маса плодів і погана пристосовність до умов зростання в Україні.

У 1987 році харківський садівник Л.С. Шугін у м. Пирятин Полтавської області виявив місцеві низькорослі швидкоплідні горіхи. Вони були схрещені із сортом Узбецький швидкоплідний, отриманим від С. С. Калмикова. Після селекційного відбраковування залишилося кілька кращих форм, що успадкували низькорослість, швидкоплідність і морозостійкість батьків. Головна перевага цих гібридів – бокоплідність, тобто, у них продуктивні не тільки верхівкові бруньки, але й частина бічних, завдяки цьому врожайність дерева збільшується.

У журналі "Приусадебное хозяйство" №6 за 1990 р. була опублікована стаття кубанського селекціонера-аматора В.В. Стефаненка " Кореновские орехи", де він розповідав про свій 40-річний досвід вирощування швидкоплідних волоських горіхів. Він одержав їх шляхом запилення карликового швидкоплідного волоського горіха Ідеал пилком великоплідних сортів волоського горіха й наступного багаторічного добору.

У вищезгаданому журналі, № 3 за 1991 р. Е.Б. Єванжеліста з м. Саратов у статті "Саратовский "Идеал"" ділиться особистим досвідом вирощування швидкоплідних волоських горіхів. Одержав він їх із м. Слов'янська, де сіянці Ідеалу вільно запилювалися пилком українських горіхів. З-поміж них йому вдалося відібрати швидкоплідні першочоловічі й першожіночі дерева. Вони були залишені як перші маточникові. Насіннєва популяція гібридів Ідеалу з місцевими саратовськими горіхами дала початок новим формам з підвищеною пластичністю та пристосованістю до умов Саратова. І це, напевно, далеко не повний список людей, що присвятили не одне десятиріччя свого життя вирощуванню й селекції цієї цінної горіхоплідної культури.

У чому перевага швидкоплідних волоських горіхів над звичайними?

Швидкоплідні горіхи невисокі, 4–6 м, мають компактну крону. Це полегшує догляд за деревами та збирання врожаю. Крім того, малий розмір крони дає змогу садити дерева густіше (рекомендована щільність насаджень 4 х 6 м, тобто на 1 га потрібно 416 саджанців), отже, збільшується й віддача з одиниці площі. Плоди середньої величини (маса 6–9 г), тонкокорі, легко розколюються, мають високий вміст ядра (49–65%). Ядра покриті світлою шкірочкою, мають чудовий смак. Такі рослини вступають у період товарного плодоношення вдвічі раніше, ніж типові високорослі горіхові дерева.

Чому горіх не плодоносить?

За насіннєвого розмноження нерідко виникає така ситуація, коли, посіявши горіхи з горіхового дерева, яке вам сподобалося, заповітних плодів доводиться чекати 10–12, а то й 15 років, довго і терпляче. Але буває, що, так і не дочекавшись, викорчовують дерево. Скільки прикростей... Для того, щоб виростити горіх волоський, котрий рано б вступав у плодоношення, постійно й рясно зав'язував плоди, варто знати хоча б деякі його біологічні особливості. У природі є швидкоплідні, середньо- і пізньостиглі сорти та форми. Тому потрібно знати спадковість материнської рослини, з якої берете насіння. Загалом,

дерева, вирощені з насіння, пізніше вступають у плодоношення. Відомо й те, що горіх волоський – однодомна, але роздільностатева рослина, тобто на одному дереві є окремо жіночі й окремо чоловічі квітки. Трапляються особини переважно з чоловічими квітками, інші – з жіночими, у третіх кількість чоловічих і жіночих квіток приблизно однакова. Цвітіння чоловічих і жіночих квіток на одному дереві горіха відбувається в більшості випадків неодночасно. Це явище називається дихогамією.

Дихогамію ботаніки розглядають як пристосування до перехресного запилення. Перехресне запилення забезпечується одночасністю дозрівання чоловічих і жіночих квіток на різних деревах і відбувається переважно за допомогою вітру. Причому, перехресне запилення не тільки підвищує врожайність, але й поліпшує якість насіння. Тому для забезпечення перехресного запилення необхідно для садіння підбирати такі генотипи рослин, у яких цвітіння чоловічих сережок збігалося б із цвітінням жіночих квіток. Рослини, у яких чоловічі суцвіття цвітуть раніше жіночих квіток, називаються протоандричними. Якщо ж жіночі квітки цвітуть раніше чоловічих – протогінічними.

Різниця у строках цвітіння чоловічих і жіночих квіток може досягати 9–15 діб. У зв'язку з таким роздільним існуванням є самоплідні форми й сорти, у яких чоловічі та жіночі квітки на одному дереві цвітуть одночасно й можуть самозапилюватися. Протоандричні форми, у яких самозапилення не відбувається зовсім, це ті, у яких чоловічі сережки вже відпилкувалися, а жіночі після цього тільки починають розкриватися. Протогінічні форми самобезплідні тоді, коли жіночі квітки перецвіли, а після цього розпускаються чоловічі сережки. Такі особини самостійно не можуть запліднитися. У такому випадку рослинам потрібно допомогти. А як? Спочатку треба визначити біологічні особливості, властиві даному сорту, а потім уже підбирати їм партнера. Отже, для забезпечення високої врожайності дерев необхідно зупинити свій вибір на таких генотипах рослин, у яких цвітіння чоловічих сережок збігалося б із цвітінням жіночих квіток. Відібрані дерева саджають поруч. Але не обов'язково в себе на городі, тому що пилок переноситься вітром на великі відстані.

У промислових насадженнях горіх звичайний висаджують за схемою: 4–6 рядів сортів з первісним цвітінням жіночих квіток чергують із 1–2 рядами сортів, де першими (одночасно з жіночими) цвітуть чоловічі сережки; самоплідні форми горіха, які здатні запилюватися власним пилком, або взаємно перезапилюють один одного, садять рівними смугами.

Як відрізнити між собою першочоловічі й першожіночі горіхові дерева?

Якщо на одному дереві спочатку зацвітають чоловічі (тичинкові) квітки (сережки), які при дозріванні "пилкують" і обпадають, і коли вони вже перецвітуть, починають цвісти жіночі (маточкові) квітки, то це дерева протоандричні. Коли ж на іншому дереві спочатку цвітуть маточкові квітки, а після них – тичинкові, то ці дерева жіночі (протогінічні). Цвітіння різних квіток на одному й тому ж дереві триває в середньому тиждень.

Просто й надійно вдається розрізнити та підібрати протоандричні й протогінічні сіянці під час цвітіння, але більшість швидкоплідних сіянців зацвітає чоловічими

квітками з 3–4-річного віку. А як же за зовнішніми ознаками визначити стать сіянця до початку цвітіння?

Протогінічні дерева раніше починають і закінчують пагоноутворення. Ростові процеси раніше змінюються здерев'нінням. Верхівки пагонів у них товсті, темно-зелені, гладенькі, з восковим сріблястим нальотом, з округлими бічними бруньками та короткими міжвузлями.

Протоандричні екземпляри, навпаки, відрізняються видовжено-витонченою світло-зеленою верхівкою пагонів, з матовою ребристою поверхнею кори. А коли вже з'являються чоловічі квіткові бруньки, визначити стать сіянця ще до початку цвітіння стає ще легше.

Якщо чоловічі квіткові бруньки на сіянці великі (5–8 мм), конічної загостреної форми, більшість яких сидять під прямим кутом до стебла, іноді по кілька разом, світлого забарвлення – дерево протоандричне.

Якщо чоловічі квіткові бруньки на сіянці тонкі або дрібні (2–3 мм), як кульки, темного, майже чорного забарвлення восени й навесні (іноді заховані в покривні лусочки), мають дрібнофасеточну поверхню й краплеподібну форму, сидять під гострим кутом до стебла – дерево протогінічне.

Завдяки дихогамії у грецького горіха відбувається перехресне запилення. Зав'язь буває й без запилення, так званий апоміксис. Це дуже важливо, адже завдяки апоміксису сіянці успадковують усі особливості материнського дерева.

Чи дійсно дворічне дерево-сіянець може плодоносити?

Плодоношення у дворічному віці – скоріше виняток, ніж правило, хоча буває й таке. Все залежить від того, які бруньки (жіночі або чоловічі) у перші роки має сіянець. Сіянці швидкоплідних горіхів на 2-й рік утворюють тільки жіночі квітки, а чоловічі суцвіття у них з'являються на 3–4-й рік. Тому за відсутності інших сортів-запилювачів швидкоплідні сіянці можуть дати урожай лише апоміксисний.

Чи справді швидкоплідні горіхи плодоносять двічі?

Нерідко вони дають урожай після повторного літнього цвітіння (влітку швидкоплідний горіх зацвітає гроновими суцвіттями літнього цвітіння, одночасно жіночого, чоловічого й змішаного типу, тому літнє цвітіння са-

моплідне). Щоправда, цей додаток до основного врожаю незначний, але він становить інтерес для подальшої селекційної роботи, тому що плоди, отримані від повторного літнього цвітіння, навіть за насіннєвого розмноження повністю повторюють материнські якості рослин, з яких вони взяті.

Чи щеплені ваші горіхи?

Мої ні. Щеплення у волоського горіха вдається гірше, ніж в інших плодових дерев, утворюється рясна підщепна поросль, крім того, через місце щеплення погіршується сокорух. Насіннєве розмноження має й ряд своїх переваг. За такого способу розмноження майбутні рослини з перших днів існування пристосовуються до умов середовища, в якому перебувають, і потім, у дорослому віці, вони досить витривалі та стійкі до погодних сюрпризів. Такі рослини, вирощені з насіння безпосереднім висівом на постійне місце, найбільш посухостійкі. Вони менше хворіють і ушкоджуються шкідниками. Більше того, навіть із сильно обмороженних і зрізаних дерев-сіянців можна за рахунок прикореневої порослі сформувати нове горіхове дерево.

Такий спосіб розмноження найбільш придатний для північних регіонів України. При вирощуванні горіха з насіння бувають і приємні сюрпризи. Трапляються сіянці, які за своїми якостями перевершують власних батьків. Такі сіянці можна використовувати для селекційних потреб, відбираючи з них найкращі, а потім розмножувати вегетативно.

Крім досить трудомісткого способу вимочування, описаного в статті "Горіховий сад? Це просто!" у журналі "Дім, сад, город" № 11 за 2010 р, як ще можна виростити горіхове дерево з насіння?

Восени можна висіяти насіння безпосередньо у ґрунт. Або ще з осені насіння горіха змішати з вологим піском і помістити в холодний підвал до моменту весняної сівби.

Де найкраще полюбляє рости волоський горіх?

Волоський горіх найкраще росте в заплавах рік, на наносних, пухких, родючих, легких ґрунтах. Він позитивно реагує на поливи, особливо в південних посушливих зонах. І він же (волоський горіх), у порівнянні з іншими видами горіхів, найбільш посухостійкий і спекостійкий вид, може витримувати тривалу посуху.

Який рівень pH кращий для волоського горіха?

Для волоського горіха кращими є ґрунти з лужною (pH більше 8) і слаболужною (pH 8) реакцією ґрунтового розчину. Непогано росте він і на ґрунтах з нейтральною реакцією (pH 7) і зовсім погано – на сильнокислих ґрунтах(pH 5 і менше). Однак, завдяки великій пластичності, горіх може рости й у більш широкому інтервалі pH, хоча в цілому він негативно ставиться до підвищеної кислотності. Давно помічено, що найбільш врожайні і стійкі дерева горіха волоського трапляються на ґрунтах, збагачених вапном.

Чи потрібний камінь під головний корінь горіха?

У перший рік життя вся сила розвитку сіянця горіха волоського спрямована головним чином на стрижневий корінь, що у багато разів перевершує стебло за довжиною й товщиною. Тож, якщо ґрунт родючий і легкопроникний, стрижневий корінь однорічного сіянця проникає на глибину 2 м і більше. Але безперечний і той факт, що якою б потужною не була коренева система при укорочуванні головного кореня, розгалуження її значно збільшується за рахунок утворення нових бічних коренів. Обростаючі дрібні корені повніше використовують запаси поживних речовин ґрунту й воду, тому що саме вони живлять рослину. Тож при сівбі пророслого насіння бажано прищипувати їхній головний корінь. Якщо ж сіяли восени або навесні непроросле насіння, то після появи сходів потрібно робити пікірування сіянців усе з тією ж метою – укорочування на 1/ 3–1/2 стрижневого кореня. Можна також підрізати корінь сіянців у ґрунті спеціальними ножами. Підрізування виконують тільки за хмарної погоди, коли в сіянців з'являться 2–3 листочки. Потім ґрунт ущільнюють і рясно поливають. Отож, камінь під головний корінь при садінні сіянця на постійне місце не потрібний. Його підріжуть ще в розсаднику.

На закінчення хочу зазначити, що, на мій погляд, горіх – ідеальна садова культура, всі частини якої – від листя до коріння використовуються людством, не кажучи вже про смачні й корисні плоди. Він не потребує дорогих хімічних обробок і трудомісткого обрізування, як, скажімо, виноград і персик. Плодам його не потрібно створювати особливі умови для зберігання й спеціально виготовленої тари, без чого не обходяться, наприклад, яблука та груші. Цей продукт довго, до 1,5 року, зберігається, не втрачаючи своїх смакових якостей, чого не скажеш про черешню, вишню чи сливу.

Жодна садова культура не може конкурувати з горіхом за рівнем ліквідності й прибутковості. А замінює він і хліб, і олію, і японське соєве м'ясо. Горіх приймають оптом і торгують ним уроздріб, як у шкаралупі, так і ядром. Табличка на базарі "куплю горіхи" свідчить про факт перевищення попиту на даний вид сільськогосподарської продукції над пропозицією. Закупівельні ціни на горіх рік у рік тільки зростають. І це при тому, що горіхове дерево треба тільки один раз посадити, а потім – доглядай, збирай і смакуй... Інвестиції в горіховий сад принесуть родині й наступним поколінням стабільний доход, отож як тут не скажеш: "Горішки не прості, а золоті".

Л.В. Марущак,
м. Виноградів, Закарпатська обл.,
тел. 095 68 53 759; 096 69 22 613

ЧЕРЕМШИНА – ПІВНІЧНА ВИШНЯ

Багатьом ця рослина відома, вона росте в дикому вигляді в наших українських лісах, але небагато хто знає, що, крім п'янкого аромату, черемшина ще дає смачні й корисні плоди. У Сибіру цю рослину називають північною вишнею. Звичайна вишня там не росте, не витримує сибірських морозів, а черемшина дуже морозостійка, росте в Сибіру, на Далекому Сході, у Північній столиці Росії – Санкт-Петербурзі й користується там великою популярністю.

Зі звичайної черемшини в Центральному Сибірському ботанічному саду виведені відмінні плодові сорти черемшини, що мають не тільки високу декоративність, але й прекрасні смакові якості.

У нас же сортову черемшину можна зустріти дуже рідко. Ця декоративна й лікарська рослина – весняна красуня наших парків і скверів, на мою думку, повинна зайняти почесне місце в наших садах. Сортові рослини мають з'явитися на наших дачних ділянках, їх полюблять і діти, й дорослі.

Черемшина, що росте поодинці, плодів може не давати. Для одержання гарного врожаю треба взяти кілька різних сортів, що цвітуть одночасно. Це дерево самобезплідне. Поодинці воно тільки цвіте, не даючи врожаю. У мене на ділянці три деревця черемшини різних сортів: Чорний блиск, Гранатове гроно і Сахалінська стійка. Цвітуть у травні, плоди достигають на початку вересня.

Чорний блиск – сорт періодичного плодоношення. Торік урожай був дуже високий, близько 20 кг із дерева. У сорту Чорний блиск ягоди великі, в діаметрі більше 1 см, забарвлення чорне, м'якоть жовто-зелена, солодка, соковита.

Сахалінська стійка – приємного солодкого смаку, з легкою терпкістю, м'якоть зелена, ягоди чорні. Урожай з одного дерева – до 15 кг.

Гранатове гроно – дуже декоративний сорт у період плодоношення. Гроно велике, у ньому до 30–35 ягід, саме ж гроно яскраво-гранатового кольору. Ягоди чорні, солодкі, трішки терпкі. Дуже врожайний сорт.

Плоди черемшини мають специфічну в'яжучу дію. Це кращий засіб при шлунково-кишкових захворюваннях, що супроводжуються проносом. Потогінну, сечогінну дію мають як свіжі плоди, так і перероблені у вигляді соку й джемів. Ягоди багаті вітамінами, їх рекомендують при запаленні ясен, порожнини рота і горла, органів травлення. Плоди черемшини стимулюють серцеву діяльність. Але найціннішою є дія черемшини на чоловіків: підсилення потенції. Слід зазначити, що вживати черемшину треба потрошку. Досить півсклянки за один прийом, і так 3–4 рази на день.

Черемшина – дуже невибаглива культура. Добре росте на освітлених ділянках, полюбляє зволожений ґрунт, віддячить вам за помірний полив. Легко витримує як тимчасове затоплення, так і посуху.

Ця рослина має потребу в обрізуванні зайвої порослі й пагонів. Поросль можна використовувати і для розмноження черемшини. Кращий час для садіння саджанців – жовтень або квітень. Висаджувати саджанці треба на відстані близько 6 м.

У підготовлену яму діаметром і глибиною 50 см вносимо відро перегною та 20–30 г азотно-фосфорно-калійного добрива. Посаджене деревце рясно поливаємо.

Хворобами черемшина практично не уражується, але щороку в період цвітіння її пошкоджує попелиця. Для боротьби проти неї обприскую дерево до цвітіння відваром тютюну, обробляю міцним настоєм попелу з додаванням господарського мила. Обробки повторюю 3–4 рази.

Що можна приготувати із черемшини та як зберегти її плоди? Плоди, квітки, листки черемшини можна засушити.

Листки черемшини використовуємо у відварі або в настоянках для полоскання при карієсі. Спиртова настоянка листків допомагає при ревматизмі й подагрі.

Відвар з квіток черемшини використовується для промивання ран, виразок, очей при кон'юнктивіті.

З висушених плодів готують відвар: 1 столова ложка сировини на 1 склянку води. Приймати по 1/4 склянки за 30 хв. до їди, 4 рази на день як в'яжучий засіб.

З ягід черемшини я також заготовляю сік. Ягоди бланшуємо у невеликій кількості води, перетираємо через сито, кип'ятимо й закатуємо в банки на зиму. Вживаємо як потогінний, сечогінний засіб. Можна взимку додати перед споживанням небагато меду.

Ще з ягід можна приготувати смачний джем. Обов'язково протерти ягоди через сито, щоб видалити кісточки. Проварити із цукром: на 1 кг ягід – 300 г цукру. Варити до загущення й закатати в банки.

Г.М. Любинецька,
м. Київ,
e-mail:gall005@i.ua

У наш час стрімких змін селекціонери створюють дедалі більше нових сортів суниці. Їх настільки багато, що неможливо вибрати якийсь сорт, не випробувавши його у своєму саду.

От і в нас на грядках часто з'являються новинки. Звісно, ми вважаємо їх новинками, але, можливо, у когось вони вже є. Про окремі, які можуть стати перспективними, хотілося б розповісти.

Дарксселест

Нові сорти на моїй суничній грядці

Тож познайомимося – сорт **Дарксселест**. Середньо-раннього строку плодоношення. Ягоди великі, до 50 г, світло-рожевого кольору. Транспортабельні, з дуже хорошими смаковими якостями. Кущі мають високу стійкість до хвороб і шкідників. Жаростійкість сорту на високому рівні. А от потреба у волозі середня, і для нашого регіону (Кіровоградщина), де нестача вологи становить до 80%,без поливу він не зовсім підходить. А за наявності поливу – просто ідеальний сорт.

Тут хочу наголосити, що кожний новий сорт має свого попередника або попередників, на базі яких його створювали. Так от, сорт Дарксселест візуально абсолютно схожий на Королеву Єлизавету. Відрізнити їх візуально майже неможливо, не скуштувавши їхні ягоди. Дарксселест має набагато кращі смакові якості. Але сказати, який сорт кращий, неможливо, позаяк вони відносяться до різної категорії. Королева Єлизавета – це сорт безперервного плодоношення, а Дарксселест звичайного, разового. На мій погляд, Дарксселест з'явився внаслідок невдалої спроби удосконалити сорт Королева Єлизавета, додати їй прекрасних смакових якостей. Додавши смакові якості, втратили ремонтантність. Хоча це тільки моє припущення, тому не варто сприймати його буквально.

Джорней Джай і **Моделайн** – їхні описи поєднаємо, оскільки характеристики кущів зовсім однакові. Візуально ці сорти за формою листя, величиною куща неможливо відрізнити. Кущі могутні, мають хорошу компактну форму, що свідчить про потенційно високу врожайність цих сортів. І так є насправді, вони дають суперурожай за достатнього забезпечення вологою. Посухостійкість сортів, на жаль, дуже слабка, та це й не дивно, позаяк переважна більшість високоврожайних сортів не мають високих показників посухостійкості.

Ми займаємося вирощуванням суниці понад 15 років, за цей час нам трапився тільки один суперурожайний сорт з високими показниками посухостійкості: Зенга-Зенгана.

За формою ягід вищезгадані сорти легко відрізнити, на фото це добре видно. У Джорней Джая смакові якості ягід, на мій погляд, кращі, але про смаки не судять, а от величина і форма ягід різна. Особисто я віддав би перевагу Джорней Джаю. Візуально ягоди цього сорту схожі на Гігант Джорней. Та й назви вміщують одне слово – Джорней. Зроблю припущення, що це була спроба удосконалити сорт Гігант Джорней і, на мій погляд, вона селекціонеру майже вдалася. Джорней Джай отримав набагато вищі показники смакових якостей ягід, урожайності та і всіх інших ознак, крім однієї – посухостійкості. За наявності поливу цей сорт з легкістю витіснить Гіганта Джорнея. Без поливу в нашому регіоні, на жаль, ні.

Сірія – цей сорт відносимо до найновіших, які нам довелося зустрічати останнім часом. Ми отримали його як сорт постійного плодоношення. На жаль, він виявився звичайним, середнього строку достигання. Але він заслуговує на увагу. Ягоди даного сорту великі, до 45 г, красиві, з дуже гарними смаковими і транспортабельними якостями. Кущі потужні, з грубими листками. Урожайність висока. Стійкість до хвороб і шкідників дивує, таке враження, що їх для цього сорту просто не існує. Посухостійкість також на дуже високому рівні. Цей сорт росте у нас тільки два роки і поки що претензій до нього немає. Якщо і в подальшому так буде тримати марку, то повністю витіснить всім відомий сорт Клері. Чому саме Клері, та тому, що ягоди дуже схожі саме з цим сортом за формою, твердістю й смаковими якостями. А врожайність у Сірії вища в 1,5 раза.

На завершення коротенької розповіді хочу зауважити, що немає і, мабуть, ніколи не буде універсального сорту, який зміг би задовольнити кожного з нас. При спробі щось удосконалити спрацьовує закон природи, чи закон Божий (як хто вважає), який говорить: "Не можна щось отримати, не віддавши щось натомість". Так і в селекційній роботі: щось у сорту удосконалюється, а щось втрачається. З власної практики можу з упевненістю стверджувати, що неможливо забезпечити успіх у вирощуванні суниці одним сортом, яким би гарним він не був. Якщо хтось з цим не згодний, можете зателефонувати мені (0963963995), і ми подискутуємо. А вам, шановні читачі, бажаю успіхів у правильному доборі сортів для власного суничника.

О.А. Крохмаль,
с. Соснівка, Кіровоградська обл.

Моделайн

Джорней Джай

Сірія

Справжній садівник завжди з гілкою “на ножах”

Закладаючи сад, не завжди можна передбачити на багато років наперед, якими будуть нові сорти. Минуло декілька років, з'явилися десятки новинок, плоди яких смачніші, красивіші, урожайніші, а рослини – витриваліші до хвороб і шкідників. Безумовно, дізнавшись про нові сорти, справжній садівник загориться бажанням виростити їх у власному саду, щоб уже через рік – два пригостити знайомих своїм надбанням. Щоб не шукати місце для нових сортів у заповненому садочку й не чекати багато років до отримання нового врожаю, можна щепити плодоносне дерево новим сортом і вже на другий – третій рік отримати плоди цього сорту.

Успіх щеплення залежить від багатьох факторів. Саме про них хочу розповісти читачам, покладаючись на власний багаторічний досвід. Перш за все на практиці виникає необхідність у щепленні не тільки молодих дерев, але й дерев старшого віку. Залежно від віку дерева доводиться вибирати із багатьох способів щеплення той, що забезпечить кращий результат. Я віддаю перевагу щепленню копулюванням і за кору. Саме про ці способи щеплення хочу розповісти.

Щеплення молодих дерев

Щеплення копулюванням (звичайне і поліпшене) виконую, коли підщепа й прищепа мають приблизно однакову товщину, але не більш як 12 мм.

Різниця між звичайним і поліпшеним копулюванням у тому, що при поліпшеному копулюванні завдяки виконанню так званих зарізів задіяна більша площа з'єднання камбіальних шарів підщепи і прищепи. Поліпшене копулювання – один із надійних способів щеплення молодих дерев.

Живець для копулювання зрізую (вибираю) в день щеплення, "з дерева на дерево". Якщо ж з якихось причин не виходить здійснити щеплення одразу, то живець укутую вологою тканиною, щоб він не пересихав і менше витрачав поживних речовин і намагаюся зберігати в прохолодному місці. Щоб поповнити втрачені поживні речовини, живець ставлю в склянку з водою кімнатної температури, додавши у воду з півчайної ложечки бджолиного меду. Це сприяє кращому приживленню живця і його кращому зростанню з підщепою.

Живці для копулювання вибираю з південного боку дерева. Однорічний пагін, який зрізую, має бути рівний, з добре розвиненими бруньками і відповідної товщини та щоб не був вовчком.

Перед щепленням підщепу й прищепу очищаю від бруду. Живець для прищепи вибираю з середини пагона і щоб його товщина співпадала з підщепою. Зазвичай він має мати три бруньки.

Враховуючи, що ростові речовини сконцентровані навколо бруньок, з протилежного боку нижньої бруньки, на відстані декількох міліметрів, роблю косий зріз до 3 см (рис. 1). Поверхня зрізу має бути рівна, щоб добре прилягала до зрізу підщепи, і чиста, тому за зріз не слід братися руками. Над верхньою брунькою живця з її протилежного боку роблю косий зріз під кутом 45°.

На підщепі також роблю гладенький косий зріз, за довжиною рівний зрізові на прищепі. Ближче до верхніх кінців зрізів прищепи та підщепи на відстані 10–12 мм гострим ножем роблю заріз глибиною до 15 мм (рис. 2), при вийманні ножа із зарізу легенько відхиляю деревину, щоб верхівка зарізу трохи відхилилася вбік, утворивши щілину і язичок, але так, щоб не відламати його.

Підщепу та прищепу з'єдную так, щоб язичок прищепи зачепився за язичок підщепи і щоб частини язичків та камбіальні шари не тільки співпадали, а й щільно прилягали один до одного (це обов'язкове правило для всіх способів щеплення). Місце з'єднання прищепи і підщепи добре обмотую лляною мотузкою, а краще ізоляційною стрічкою, аби до з'єднання не потрапила волога (рис. 3).

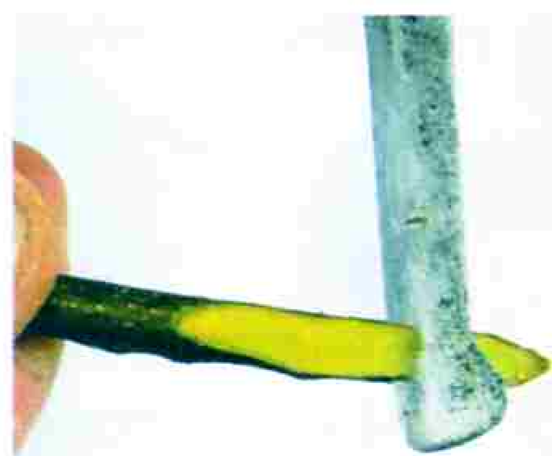
Зріз над верхньою брунькою добре змащую садовим варом (рис. 4), який виготовляю за власним рецептом з таких компонентів: 1 кг ялинкової живиці, 500 г бджолиного воску, 500 г несолоного свинячого сала, 150–200 г домашньої соняшникової олії. Все це в комплексі сприяє тому, що підщепа завжди добре приживлюється і дає приріст молодих пагонів не менше 80 см.

Після того, як змастив зріз, на нього одягаю поліетиленовий пакет (рис. 5). Це захищає прищепу від висихання на сонці, створюючи навколо прищепи своєрідний клімат, що сприяє зростанню прищепи й підщепи. Коли живець пішов у ріст, знімаю целофан і за законом полярності спрямовую ріст живця в потрібному напрямку.

Щеплення за кору

Щеплення за кору здійснюю переважно на деревах більш зрілого віку, тобто таких, що вступили в плодоношення, а також і на молодих. За цього способу на деревах вкорочую (обрізую) гілки. Зрізи на гілках зачищаю гострим ножем (рис. 6), щоб краще заживали і зросталися з живцями.

Рис. 1

Рис. 2

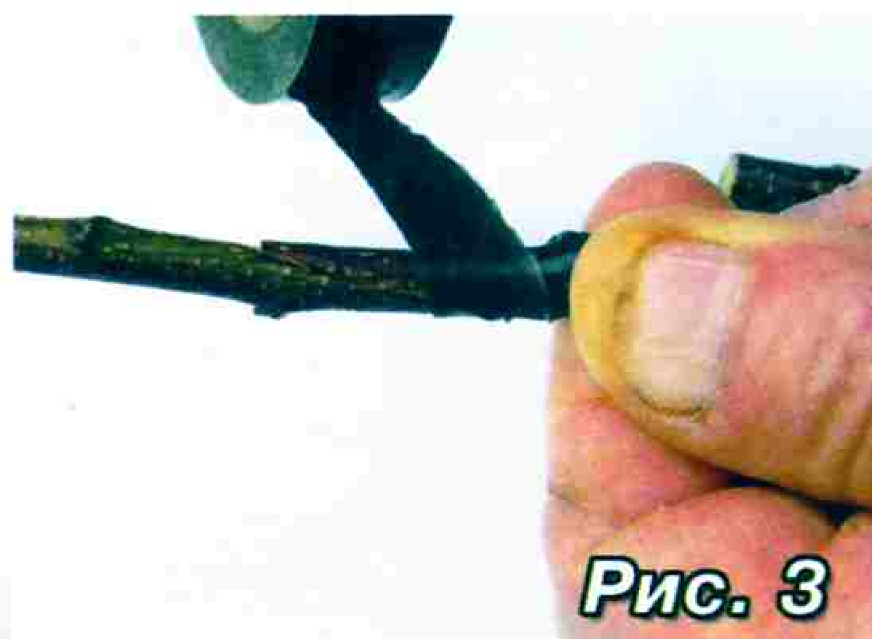

Рис. 3

Рис. 4

Рис. 5

Рис. 6

Рис. 7

Рис. 8

Обрізую гілки на відстані 40–50 см від центрального стовбура. В разі збільшення цієї відстані з'являються паростки старого сорту, що призводить до погіршення руху соків до живця.

Залежно від товщини підщепи в місці щеплення, роблю 2–3 або й більше розрізів кори, довжиною до 3 см (рис. 7). Кількість живців вибираю з розрахунку кращого закриття зрізу на підщепі. Якщо ж у цьому помилився, то через кілька років після щеплення доведеться окремі з них видаляти, щоб не було розлому.

Дерев'яним клинком відділяю кору від деревини і вставляю живець (рис. 8). Як і при копулюванні, живець беру з середини пагона з трьома бруньками. З протилежного боку нижньої бруньки роблю заріз під прямим кутом, щоб прищепа щільно прилягала до підщепи.

Від зарізу до низу живця роблю з обох боків поздовжні зрізи, щоб надати йому клиноподібної форми (рис. 9). Довжина клину має дорівнювати 5–6 діаметрам живця. З протилежного боку клина, від бруньки до низу живця, кінчиком ножа знімаю обережно кору, щоб не пошкодити камбіальний шар (рис. 10).

Коли заглибити пришепу в розріз підщепи, камбіальні шари мають щільно прилягати один до одного. Саме це сприяє кращому зростанню підщепи з прищепою. Завдяки щільному з'єднанню камбіальних шарів відсоток приживлюваності високий, а живці дають приріст понад 1 м. Після заглиблення живців їх тісно обмотую ізоляційною стрічкою так, щоб до місця з'єднання не потрапила волога (рис. 11). Садовим варом змащую зрізи над бруньками живців і зріз на підщепі (рис. 12). На щеплення надягаю пакет, як і при копулюванні.

Живці для щеплення за кору заготовляю заздалегідь, у другій декаді лютого, щоб вони менше часу знаходилися у сховищі. При зберіганні у сховищі живці можуть втрачати вологу і засохнути. На дереві цього не спостерігається.

Зберігаю живці в снігу, коли ж його немає, переношу до холодного льоху і зберігаю у вологій тирсі. За добу до щеплення живці ставлю в склянку з водою (дощовою, сніговою, річковою, ставковою) кімнатної температури, додавши до води півчайної ложечки бджолиного меду, що стимулює ростові процеси.

Найкраще при щепленні використовувати живці із сплячими бруньками. Якщо ж трапилося, що у живця тільки почав " прорізуватися" зелений конус на бруньках, то його ще можна використовувати для щеплення, але після щеплення бруньки слід змастити садовим варом, щоб трохи загальмувати подальший їх розвиток. За цей час підщепа й прищепа зростаються, що сприяє успішному щепленню. Не вживши такого заходу, можна одержати негативний результат від щеплення.

Спіши, але не поспішай

Щоб отримати від щеплення гарні результати, його слід виконувати не тільки акуратно, а й швидко. Інструмент, має бути гострим, як бритва, абсолютно чистим. Переходячи від одного до іншого дерева, інструмент дезінфікую, щоб випадково не перенести інфекцію.

Багато залежить і від строків щеплення. Щеплення копулюванням розпочинаю ще до початку сокоруху наприкінці лютого. Але рік на рік не схожий, тому обов'язково стежу за прогнозом погоди. Першими починаю щепити кісточкові (вишні, черешні, сливи, абрикоси, персики). Після щеплення кісточкових берусь за зерняткові (яблуня, груша). Щеплення виконую під час першої чверті зростаючого Місяця, коли молодий Місяць випромінює енергію росту і особливо коли він знаходиться в сузір'ї Рака, Риби, Скорпіона. Якщо ж так не виходить, то щеплення слід виконувати у продуктивні знаки і ні в якому разі не на Новий місяць. Кульок із щеп знімаю приблизно через місяць.

Займаючись щепленням, треба усвідомлювати, що його слід виконувати з урахуванням плодової породи і сорту живця. На літніх сортах не варто щеплювати зимові, і навпаки. Треба враховувати, що дерево – живе створіння і різні строки достигання врожаю впливають на стан дерева. Крім того, на таких деревах, виходячи з їхніх строків вегетації, майже неможливо вести ефективну боротьбу з шкідниками. Щеплення здійснюю не тільки для поповнення саду новими сортами, а й для оздоровлення, омолоджування дерев, і додаю нові запилювачі рослинам, що сприяє кращому врожаю.

А.І. Кочур

Рис. 9

Рис. 10

Рис. 11

Рис. 12

Де і як купувати саджанці?

Тема не нова, але актуальна. З приходом сезону садіння – чи осіннього, чи весняного майже в кожній людині пробуджується садівник. І немає різниці: бажає хтось посадити дерево на власній ділянці, чи квітку у квартирі на підвіконні, всі ми хочемо діждатися за певний проміжок часу того, на що розраховували під час купівлі. І гірка правда в тому, що досить часто ми розчаровуємося у своєму придбанні.

Тож я хочу дати декілька порад з власного досвіду. Намагайся купувати саджанці у спеціалізованих торгівельних місцях, або за рекомендацією тих людей, які вже перевірили на своєму досвіді певних продавців. Ніколи першими не запитуйте у продавця, чи є у нього певний сорт. Запитайте спочатку, що є в продажу. Якщо ви купуєте саджанці на ринку, старайтеся це робити, як тільки розпочався сезон. Садивний сезон розтягнутий до двох місяців. Коренева система пересушується, отож навіть якщо сорт відповідає дійсності, повернути його до життя буде важко. Справжній садівник продає саджанці з кореневою системою, яка спочатку була занурена в глиняну бовтанку, а на ринку знаходиться у вологій тирсі.

Якщо ви хочете купити кілька дерев різного сорту, навіть одного виду, приміром, яблуню, всі дерева мають відрізнятися одне від одного за кольором кори. Адже як і в людей дуже важко знайти двійників, так і в дерев, кора у кожного сорту має свій колір, відтінок, білі крапочки, більші чи менші. І навіть коли трапляться два однакові відтінки кори в різних сортів (що дуже мало ймовірно), бруньки будуть розташовані по-різному (більше заглиблена, ширша, кругліша тощо). Треба пильніше придивлятися, і тоді ймовірність обману набагато знизиться. Ще за кольором кори можна визначити колір плоду. Наприклад, у білої черешні кора світліша, ніж у чорної. Те ж саме у яблуні й сливи. За кореневою системою можна визначити високорослість дерева. Саджанці, щеплені на підщепі, вирощеній з кісточки або зернятка, мають стрижневий корінь. З такою кореневою системою рослини будуть високорослими, плодоношення у цих дерев почнеться на декілька років пізніше, ніж щеплених на вегетативній підщепі. Саджанці на вегетативній підщепі мають більш розгалужене і мичкувате коріння. Вони завжди на порядок дорожчі за саджанці, прищеплені на "дичці". Забезпечують рослинам швидкоплідність та низькорослість. А ще кожен саджанець має мати місце щеплення. При садінні дерева бажано розмістити його місцем щеплення на північ. Тому що у розсаднику, під час окулірування бруньку розміщують з північного боку, щоб її не спалило сонце. Тим самим при садінні ви не заставляєте дерево міняти полярність, і воно краще приживлюється.

Щодо ягідних кущів, зокрема смородини, то на наших ринках асортимент сортів більший завжди у чорної. І часто, коли покупець хоче придбати білі або червоні порічки, йому пропонують чорну смородину. Для досвідченої людини розрізнити чорну смородину від порічок зовсім не складно. Треба лише взяти кущик у руки і легенько потерти пагін, ви відразу відчуєте характерний запах, притаманний лише чорній смородині. Білі й червоні порічки не пахнуть. Кущі смородини треба вибирати з гарним торішнім приростом. Пагони мають бути світлі, із життєздатною верхньою брунькою. Якщо приріст невеликий, тоненький, з сухими кінцями, це ознака захворювання борошнистою росою. Цей сорт вам не потрібен.

Якщо верхівки гілочок у смородини покручені, деформовані – рослина заселена попелицею, тому при садінні починати треба з дезінфекції. Коли на кущі завеликі бруньки, що нагадують головки капусти у мініатюрі, це ознака зараження бруньковим кліщем. І навіть той факт, що кущі вже обрізані, теж має вас насторожити. Все це стосується й аґрусу. На малині зараз поширені дві основні хвороби, з якими неможливо боротися і краще їх не заносити до власного саду. Це бактеріальний кореневий рак (переважно на сортах, завезених з Європи), рослини мають вузли та потовщення на корінні. А друга хвороба – відьмина мітла (на сортах російської селекції), її добре видно на саджанцях, у яких біля коріння багато бруньок на заміщення і всі вони на тонких відростках (3–10 см). Здоровий саджанець малини має від одної до п'яти бруньок на заміщення (залежно від сорту), всі вони міцно прикріплені до стовбура поблизу кореневої шийки і мають розмір близько одного сантиметра і більше.

У суниці хвороб і шкідників також не мало, але, на мою думку, найнебезпечніше занести до саду стеблову нематоду. Боротися з нею важко, а розпізнати легко. На заражених кущиках суниці черешки листків мають неприродне потовщення. Тож проявляйте більше пильності під час купівлі, це зекономить вам час і кошти в майбутньому. І ще одне. Якщо у вас дилема: вибрати саджанець з кращим корінням чи кращим наземним приростом, завжди обирайте перший варіант.

Сподіваюсь, мої поради допоможуть вам у виборі якісного садивного матеріалу. Успіхів усім і здоров'я, гарних врожаїв.

В'ячеслав Францішко,
м. Хмельницький

Біодинамічний календар

Березень

***Н**езабаром березень… Однак, незважаючи на те, що за календарем настане перший місяць весни, зазвичай, нагадає він нам про це лише у другій своїй половині. А до того часу на дачних ділянках, як правило, ще лежить сніг і зима лютує частими морозами. Та як би там не було, а березень – місяць активної підготовки до нового сільськогосподарського сезону, тож на початку весни на нас очікує чимало робіт у саду й на городі. А відтак – час налаштовуватися на робочий лад.*

Терези 27.02 (15:03) – 1.03 (19:35)

На початку березня садівники перевіряють, як перезимував плодовий сад. Виявивши підмерзання або пошкодження дерев, рани зачищають гострим садовим ножем до здорових тканин. Потім їх дезінфікують розчином залізного або мідного купоросу і замазують садовим варом. Можна також скористатися замазкою, приготованою з глини і коров'яку. Оброблені місця обв'язують мішковиною або поліетиленовою плівкою.

Скорпіон 1 (19:35) – 3 (23:12)

Городники закінчують планування посівів, адже необхідно все продумати заздалегідь, щоб правильно розмістити на своїй ділянці грядки з овочами. Слід також обов'язково врахувати не лише культури-попередники, а й сумісність посівів різних культур. Крім того, напровесні не слід забувати про підготовку садового реманенту, його перевірку, а в разі необхідності ремонт і заточування.

Квітникарі на початку березня висівають на розсаду насіння багатьох квіткових рослин, виконують інвентаризацію цибулин і бульб, які зберігалися взимку в підвалах і холодильниках.

Стрілець 3 (23:12) – 6 (2:15)
Остання чверть Місяця – 4 (23:53)

Досвідчені городники знають, що під час вирощування розсади слід дотримуватися строгого температурного режиму. Щоб отримати дружніші сходи, насіння теплолюбних рослин пророщують за температури 25–30°С, хоча вони здатні проростати і за температури 13–14°С. Після появи сходів температуру дещо знижують, що сприяє потужнішому росту коренів.

Слід враховувати, що за високої температури, особливо вночі (при відсутності світла) рослини дуже витягуються й ослаблюються. Щоб запобігти витягуванню сходів, температуру різко знижують. Вона має бути майже вдвічі нижчою, ніж під час проростання – 8–12°С замість 18–25°С. А коли згодом у рослин утвориться розвинена коренева система і кілька справжніх листків, температуру можна знову підвищити.

Козеріг 6 (2:15) – 8 (5:03)

Напровесні, до розпускання бруньок, садівники виконують обрізування рослин. Зазвичай, секатором вирізують тонкі гілки діаметром до 1 см, а товсті сучки зручніше видаляти дворучним силовим секатором або пилкою. Закінчивши обрізування, всі зрізи замазують садовим варом.

Корисне для садових рослин також ранньовесняне підживлення мінеральними добривами. З цією метою краще використовувати швидкорозчинні форми добрив: за допомогою талої води вони швидше досягають коренів рослин. Зазвичай, для цього використовують кальцієву або аміачну селітру, ще краще – комплексне мінеральне добриво з мікроелементами.

Щодо квітникарів, то вони, насамперед, підживлюють весняні цибулинні квіти й квітуючі чагарники.

Водолій 8 (5:03) – 10 (8:20)

У березні, коли починає танути сніг, господарі намагаються максимально затримати на ділянці талі води. З цією метою дуже часто набивають снігом усі наявні в господарстві порожні ємкості, щоб потім під рукою було достатньо води.

У низинах, де може застоюватися зайва вода, прочищають водовідвідні рівчаки і викопують нові.

Риби 10 (8:20) – 12 (13:19)
Новий Місяць – 11 (21:51)

Виноградарі на початку березня закінчують обрізувати неукривні сорти винограду, щоб уникнути весняного плачу лози. Оглядають шпалери, перевіряють їхню справність, звільняють їх від старих підв'язок та залишків лози, звичайно, якщо не зробили цього раніше. Готують опори і дріт для встановлення нових шпалер.

Перевіряють наявність необхідних мінеральних і органічних добрив, як для садіння, так і для підживлення винограду протягом усього вегетаційного періоду, заготовляють засоби захисту рослин від шкідників і хвороб.

Купують саджанці нових сортів, визначаються з місцем їхнього майбутнього садіння, вибираючи для цього найкраще освітлену ділянку.

Овен 12 (13:19) – 14 (21:10)

Городники продовжують висівати насіння овочевих культур. Дрібні насінини висівають у горщики або інші спеціальні ємкості на певній відстані одна від одної. Потім їх злегка втискують у землю і присипають тонким шаром ґрунту. Посіви обережно поливають і загортають горщики у плівку або пластикові пакети, які ставлять у світле тепле місце й підтримують постійну вологість середовища.

Щойно з'являться сходи, плівку знімають. Пікірують паростки, коли розгорнеться друга пара листків.

Тілець 14 (21:10) – 17 (8:11)

У другій половині березня закладають на пророщування насіннєву картоплю. З цією метою відбирають лише здорові бульби вагою не менше

60–100 г. Проростлі під час зберігання бульби краще не використовувати. Зазвичай, картоплю пророщують протягом 30–40 днів за температури 12–14°С при штучному або природному освітленні, але не на сонці.

Також приділяють більше уваги рослинам у парниках, уважно стежачи за вологістю повітря і температурою в них. Парники і теплиці регулярно провітрюють і не допускають підвищення температури у приміщенні понад 18°С.

Близнята 17 (8:11) – 19 (20:57)
Перша чверть Місяця – 19 (19:27)

Садівники продовжують копати водовідвідні рівчачки. Це особливо важливо для понижених ділянок, де висока ймовірність вимокання коренів рослин.

Слід зазначити, що в березні ще можливі заморозки, тому важливо проконтролювати, щоб на клумбах і грядках з багаторічниками було достатньо снігу, аби захистити коріння рослин від морозів. Проте його не повинно бути надто багато, щоб це не спричинило випрівання рослин під час танення снігу.

Рак 19 (20:57) – 22 (8:51)

Городники продовжують доглядати за розсадою овочевих культур, посіяних на початку березня: пікірують сіянці помідорів, поливають перець, баклажани, огірки, різні види капусти (ранню, цвітну тощо). Щоб подовжити період збирання ранньої капусти, насіння висівають з інтервалом у три дні протягом усього березня.

Квітникарі з третьої декади березня починають висівати насіння таких однорічних рослин, як айстри, жоржини, вербени, цінії, гвоздики китайські, петунії та багато інших. Під час висіву насіння на розсаду його закладають на глибину 2–3 мм.

Лев 22 (8:51) – 24 (17:51)

Напровесні дуже важливо своєчасно виконати обробку ягідних культур проти шкідників і хвороб. Хороший ефект дає термообробка суниці, смородини, малини, аґрусу, жимолості проти попелиці та багатьох інших шкідників, які зимують на гілках, а також від різних інфекційних хвороб. Для цього воду необхідно закип'ятити і налити в лійку з дрібним ситечком. Якщо лійки з ситечком немає, скористайтеся відром і кухликом-черпаком з довгою ручкою.

Поливати кущі необхідно зверху, змінюючи 2–3 рази своє положення біля куща або деревця. При цьому температура води, яка потраплятиме на рослину, має бути 60–65°С. І головне, щоб велика кількість води не потрапляла на одні й ті самі частини рослин.

Одночасно обробляють і ґрунт під кущами й деревами. До речі, гарячу воду застосовують не лише як профілактичний засіб покращення фітосанітарного стану саду, а й для оздоровлення садивного матеріалу.

Діва 24 (17:51) – 26 (23:33)

Догляд за газоном напровесні передбачає, насамперед, його аерацію. Під час танення снігу не варто допускати тривалого перезволоження газону, а також утворення великих калюж на ньому. З цією метою виконують проколювання вологих ділянок вилами або іншими спеціальними інструментами, хоча, звичайно ж, краще було б заздалегідь влаштувати дренаж газону. Крім того, варто звести до мінімуму всі пересування по вологій ділянці, бо в цей період є велика ймовірність утворення колій, слідів і вибоїн, особливо на молодих газонах.

Трохи згодом, коли зійдуть калюжі, необхідно прочесати газон віяловими граблями, щоб прибрати відмерлу траву. Для швидшого росту злаків застосовують сухе підживлення. Напровесні також слід усунути на газонній ділянці всі нерівності, які добре помітні, поки трава не відросла.

Терези 26 (23:33) – 29 (2:55)
Повний Місяць – 27 (11:27)

Квітникарі стежать за прогнозом погоди, щоб вчасно зняти укриття з троянд, на яких видаляють пошкоджені морозом частини гілок.

Дрібні декоративні й квіткові рослини мороз часто витискує із землі, тому їх необхідно пересадити або підсипати до оголених коренів компост. Лаванду, верес, будлеї коротко підстригають, щоб зберегти компактність їхніх кущів.

Щойно ґрунт буде готовий для обробітку, розпочинають закладати клумби. Для нормального розвитку кореневої системи рослинам потрібний пухкий родючий шар ґрунту завтовшки 40 см. Якщо ґрунт глинистий, необхідно зробити дренаж.

Скорпіон 29 (2:55) – 31 (5:15)

Готуючи до садіння картоплю, обов'язково перебирають бульби, вибраковуючи хворі, зі слідами гнилі або пошкоджені картоплини.

Якщо висаджують якийсь певний сорт картоплі, то для збереження в подальшому його цінних сортових ознак для садіння відбирають лише типові для даного сорту за формою і забарвленням бульби. Необхідно також відкалібрувати бульби за фракціями – великі, середні, дрібні. Це необхідна умова для рівномірного стеблостою, освітленості й ґрунтового живлення рослин.

Стрілець 31 (5:15) – 2.04 (7:37)

Під час вирощування розсади важливо своєчасно виконати пікірування пророслого насіння. Строк виконання цієї роботи визначають з огляду на стан самої розсади. Наприклад, якщо проростлі рослинки гвоздики вже мають 2–3 пари справжніх листків, можна розпочинати їхнє пікірування.

Зазвичай, сіянці пікірують в ящики або горщики. При цьому використання останніх значно ефективніше, бо під час подальшого пересаджування розсади в ґрунт можна таким чином мінімізувати можливість пошкодження рослин.

Викопані з посівних ящиків сіянці висаджують у шаховому порядку на відстані 5 см один від одного. Відразу після пікірування їх обережно поливають відстояною водою, в якій розчинена невелика кількість марганцівки. Потім розсаду накривають на кілька днів легкою тканиною і ставлять у теплі, добре освітлене місце.

Розведення шиншил – вигідний бізнес

За останні декілька років, унаслідок впливу економічної кризи , велика кількість малих та середніх підприємств по всій території України збанкрутували. Всесвітня економічна криза вплинула та кардинально змінила долю тисяч, мільйонів людей у світі та дуже болюче вдарила й по Україні. Наші підприємці, яких спад економіки застав зненацька, котрі не були належним чином готові до такого масштабного й тривалого випробування, позбулися своєї справи, своїх джерел прибутків, ба більше, багато з них потрапили у боргову залежність.

Що стало вирішальним, основним чинником, який дозволив вижити та не здатися, не кинути справу, ми запитаємо в одного із власників хутрового бізнесу в Україні, представника компанії "Шиншила Ріал" Євгена Шпирки.

Кор. – Пане Євгене, дещо незвично чути про такий бізнес, який заснований на розведенні шиншил в Україні, адже не кожен із наших господарів достеменно знає, що собою являє така тварина, як шиншила, та чим вона може принести користь тому, хто надумає утримувати її у своєму господарстві?

Є. Ш. – Справді, бізнес, заснований на шиншилах, вельми своєрідний, скажу – просто незвичайний у нашій країні.

Саме таку назву цим тваринам дали іспанці, коли вперше прибули до Південної Америки у 1524 році і побачили їх у корінних мешканців цієї місцевості – інків. І саме вони вперше присвоїли назву, яка збереглася та закріпилася за цими тваринками і яких вони розводять й досі у своїх господарствах. Одяг із шкурок шиншил вважався в інків атрибутом вищої знаті та символом бездоганно вишуканого смаку. А популярність цього хутра на рубежі 20-го століття, на жаль, призвела до майже повного винищення шиншил у дикій природі.

Засновником розведення шиншил у неволі був американський інженер Матіас Чепмен. З початку 90-х років почалася тенденція утримання шиншил як домашніх тварин для промислового розведення у фермерських господарствах. Завдяки своєму надзвичайно ніжному, вишуканому, м'якому й дуже щільному та, без сумніву, гарному хутру шиншили стали дуже популярними. До речі, зауважу, що шиншили є рекордсменами із щільності хутра. Завдяки цьому в ньому не можуть заводитися паразити, притаманні іншим хутровим тваринам. Воно настільки густе, що лише з великою складністю можна, продувши його, добратися до шкіри. Та найважливішим чинником, що вплинув на те, що люди розпочали розводити шиншил, була й залишається вартість цього хутра. На одній із виставок канадець, котрий тримає шиншил, розповів мені, що колись давно за шиншилову шубу можна було вторгувати чималі статки.

Кор. – А які ціни на шиншилові шкурки на даний час?

Є. Ш. – Протягом останніх трьох років на світових аукціонах ціни на хутро із шиншил тільки зростають , і це на тлі світової фінансової кризи. Згідно даних Копенгагенського хутрового аукціону (одного з найбільших хутрових аукціонів у світі), за останні два роки ціни на хутро шиншили зросли на 22–24%, хутро норки – на 27–33%. Зростання вартості "м'якого золота" провідні експерти пов'язують із збільшенням попиту в Китаї, Росії та у країнах СНД. Оскільки гроші нікуди не зникають, а переходять з рук у руки, після впливу економічної кризи вони сконцентровані в тісному колі людей з великими грошовими можливостями, яких і в країнах СНД достатньо. На сьогодні світовий ринок хутра оцінюється щонайменше у 9 млрд. доларів США. З-поміж лідерів продажу, безперечно, норка, куниця, чорнобурка, горностай, шиншила, бобер та інші. Найбільшими поціновувачами теплої продукції є ті країни, в яких холодний клімат. Тому не дивно, що найбільші фермерські хутрові господарства на сьогодні розводять шиншил у Данії, Фінляндії, Чехії, Норвегії, Китаї, США, Канаді. У більшості з цих країн діють національні програми з підтримки розвитку фермерського бізнесу, зокрема, постійно організовуються виставки, конференції, які частково фінансує держава. І на одній із таких виставок, на якій мені пощастило побувати, я побачив та вперше познайомився з цим цікавим звірком – шиншилою.

Коли я уперше побачив цих дивовижних тварин і оцінив їхнє хутро, то поглиблено почав цікавитися технологію утримання шиншил, ринком збуту та їхньою кормовою базою, а також вивчав конкуренцію на ринку. Проаналізувавши всю добуту інформацію, вирішив зайнятися розведенням цих звірків. Звичайно, були сумніви, вагання та, зрештою, процес пішов.

Кор. – А яка ціна на хутро на даний час ?

Є. Ш. – Середня вартість шкурки коливається від 50 до 90 доларів США. Це ціна, яку готові платити компанії, що працюють над пошиттям хутрових виробів.

Кор. – Пане Євгене, наскільки вигідний цей бізнес?

Є. Ш. – Шиншила – це полігамна тваринка, а це означає, що на одного самця припадає 4 самки, це так звана сім'я – 4 дорослі самки і, зазвичай, старший від них на декілька місяців самець. Самка в середньому дає потомство тричі на рік, а виношує шиншилят 110–114 днів. Шиншила народжує, зазвичай, 2–4 шиншилят у виводку. Основне в розведенні шиншил – якісне плем'я. Адже якісне поголів'я – це запорука того, що ваш товар буде конкурентоспроможним завтра, а якісне поголів'я, без сумніву – це 90% успіху в цій справі.

Отож, читаючи цю статтю, ви повинні знати, що даний бізнес призначено для людей будь-якого віку та професій:як для досвідчених звірівників, які вже давно

захоплюються вигідною справою – вирощуванням хутрових звірків, так і для людей, які ніколи не робили чогось подібного. Ми переконані в тому що вирощувати шиншил можуть навіть школярі, пенсіонери, люди, які мають іншу зайнятість у своєму житті. Їх можуть з успіхом вирощувати як на великих фермах, так і в невеликих домашніх господарствах. Саме вирощування шиншил є дуже простим і доступним кожному.

Коли ми вперше побачили цих дивовижних тварин, оцінили їхнє хутро, умови утримання, довго не думаючи, вирішили розводити цих тваринок і, тримаючи їх уже декілька років, ми все більше й більше переконуємо людей у тому, що цей бізнес вигідний. Цих звірят вирощувати навіть легше, ніж кроликів. Мало того, ще й приємніше. Чому ми їх порівнюємо з кроликом? Та тому, що вони за своєю будовою, годівлею і поведінкою дуже вже схожі на кроликів. Наприклад, якщо взяти до уваги кролів, то вони їдять у багато разів більше, ніж шиншили, чи навіть ту саму норку, яку потрібно годувати м'ясом, хоча якість хутра шиншил нічим не гірша, ніж у норок. Якщо ж ми беремо до уваги годування шиншил, то ви повинні знати, що корми для них дуже дешеві, адже вони складаються з різних трав, які ростуть навколо нас.

Починаючи з весни, шиншил можна підгодовувати зеленими кормами. Але не можна забувати, що повністю переходити на трави не можна. Одночасно тваринкам необхідно давати й сіно. З власного досвіду ми знаємо, що без сіна, і за годівлі однією зеленню, шиншили схильні до шлунково-кишкових розладів. У перші дні зелений корм дають у невеликих кількостях, аби гризуни звикали до нього поступово. За вмістом вітамінів зелені корми посідають перше місце з-поміж інших (натуральних). Як і в сіні, найпоживнішими є бобові рослини. Із звичайних трав, крім лугових, шиншили охоче поїдають кульбабу, кінський щавель, подорожник, деревій, молоду кропиву, лопухи, листя суниці. Наголошую, що зелень підвищує статеву активність гризунів, збільшує їхню плодючість та молочність самок.

Ведучи цей бізнес уже багато років, ми підрахували, що одна тварина з'їдає на рік 10 кг різного корму та 4 кг сіна. Щоб нагодувати шиншил, потрібно лише декілька хвилин на день. Щодо приміщення, яке потрібне для їхнього утримання в домашніх умовах, то це – чистота, нормальна температура, вологість і освітлення.

Під словом "чистота" я маю на увазі те, що в приміщенні, де утримуються шиншили, не повинно бути неприємних запахів, бруду. Також слід налагодити належну систему вентиляції, тобто свіже повітря має надходити постійно, але без протягів. Температура в даному приміщенні має становити 14–20°С, а оптимальною є 16°С. Оскільки природним середовищем шиншил є високогір'я, то ці тваринки пристосовані до сухого клімату, де вологість не перевищує 45%. У нашому випадку це майже неможливо створити в природних умовах.

Найсприятливіші для такого клімату регіони – це Схід, де вологість завжди значно менша, ніж на Заході. У процесі еволюції ці тварини пристосувалися до вологості від 60% до 80%, таку вологість вони досить добре витримують . Належне освітлення теж має істотне значення для здорового самопочуття і поведінки шиншил. Якісне освітлення можна забезпечити за допомогою декількох вікон. Зрештою, кожен господар, котрий тримає шинлил, має свій підхід до цих вимог.

У господарів, котрі тільки-но починають розводити шиншил, виникає багато запитань щодо їхнього забарвлення. Насамперед потрібно знати, що в природі шиншили бувають тільки сірими. Тваринки інших забарвлень були виведені людиною і в природі вони не зустрічаються. Головне забарвлення шиншили називається стандартом (сіре забарвлення хутра). Але наша компанія "Chinchilla Real" спеціалізується на вирощуванні якісних племінних шиншил різних кольорів Standart Стандарт Black Velvet Чорний оксамит, Wilson White Білий Вільсон Tower beige, Гетеробежевий Homo beige, Гомобежевий Pink White, Біло-рожевий Ebony Гетероебоні Ebony, Гетероебоні оксамит, Homo ebony Гомоебоні Pastel Пастель Violet Фіолет, Pastel homo Beige Гомобежева пастель.

Кор. – Пане Євгене, шиншили все ж таки тваринки не місцеві, тому захворюваність їх теж не відома. Як часто ви стикаєтеся із захворюваністю та які засоби для запобігання хворобам й лікування ви використовуєте?

Є. Ш. – Найкращий спосіб боротьби із захворюванням шиншил – це профілактика, зрозуміло, що треба не допускати захворюваності. Безперечно, цього можна досягти лише за чіткого дотримання технології вирощування тварин. А це – дотримання вимог до приміщення, вимог до кормової бази: не допускати плісняви, грибків, щоб вода завжди була свіжа. Корм завжди має бути чистий, свіжий і ні в якому разі не з плíснявою. Також – це регулярне (1–2 рази на місяць) вологе прибирання, дезінфекція підлоги хлоррозчином. Загалом, це звичайні санепідеміологічні вимоги за будь-якого вирощування тварин . Адже у нас існує стереотип про те, що на свинофермах завжди бруд, неприємний запах. У Європі, наприклад, усе навпаки.

Там перш за все дбають про чистоту та зручність персоналу, який працює на підприємстві в чистоті та дихає свіжим повітрям. Тому я не вважаю це якимись особливими вимогами, а, навпаки, звичайними стандартами.

Кор. – Назвіть, будь ласка, сильні та слабкі складові шиншилового бізнесу.

Є. Ш. – Сильні сторони: високі ціни на дану продукцію; дешеві місцеві корми; стала собівартість виробництва; наявність власного приміщення, придатного після відповідного ремонту для утримання й розведення шиншил; простота й легкість у їхньому розведенні.

Можливості:

- поступове розширення виробництва та відповідне збільшення прибутку,
- можливий перехід від реалізації шкурок до пошиття та реалізації хутрових виробів, що тим самим підвищить рентабельність у декілька разів.

Кінцевою метою розведення шиншил, основним завданням є вироблення готового продукту високовартісних хутрових шкурок, а також племінних тварин, що, відверто кажучи, одне без іншого неможливе.

А своєрідність даного бізнесу базується на тому, що ціна на хутро шиншил тримається стабільно високою вже понад 12 років, оскільки її формує великий попит за недостатньої пропозиції. Аналізуючи тенденцію світового економічного розвитку, а також динаміку розвитку самої галузі шиншиловодства (обмежена генетична властивість шиншил повільно збільшувати своє поголів'я), можна стверджувати, що попит на хутро шиншил у найближчі 15–20 років буде забезпечено з прогнозованим плавним зниженням вартісної ціни. Адже навіть для досягнення рівня продажів шкурок на початку нашого століття, враховуючи можливості збільшення загального поголів'я, буде необхідно 20–30 років. Це є запорукою високої рентабельності даного бізнесу на тривалий час.

Слабкий бік цієї важливої справи:

- можливі зміни в митному законодавстві, що може ускладнити реалізацію хутра за кордон;
- непередбачувана зміна державної політики, що може призвести до повної або часткової заборони даного виду діяльності.

Кор. – З якими найбільшими труднощами доводиться стикатися бізнесмену, котрий вирощує шиншил в Україні і на їхній основі здійснює свій бізнес?

Є. Ш. – На жаль, найбільшою проблемою, з якою нам доводиться стикатися, це брак грамотних та досвідчених ветлікарів, ветлабораторій. І, на жаль, після розпаду Радянського Союзу рівень ветлікарів без належної постійної практики знизився. Цей чинник можна легко пояснити, адже раніше при радгоспі чи колгоспі були невеликі лабораторії. Зараз, на жаль, в областях їх небагато, та й рівень їхній, м'яко кажучи, бажає бути кращий.

У нас виникали ситуації, для розв'язання яких був потрібен досвідчений грамотний ветлікар та ветлабораторія, тому можу стверджувати, що з цим в Україні є проблема. Доводиться самому читати відповідну літературу та інколи виступати в ролі ветеринара. З власного досвіду можу сказати, що належна профілактика й дотримання санепідеміологічних вимог – це найкраще лікування. Якщо у вас технологія вирощування правильна і ви її не порушуєте, то такі випадки виникають дуже рідко.

Кор. – Пане Євгене, яка ситуація у вас з чинбаренням шкурок та де їх чинбарять?

Є. Ш. – Справа в тому, що якісне чинбарення шкіри – це надзвичайно важливий момент, адже вся робота, яка здійснюється протягом 9–10 місяців, може бути марною, якщо зробити неякісне чинбарення. У Європі існують певні стандарти до чинбарення шкурок, ці стандарти напрацьовані та випробувані роками, тому ми здаємо на чинбарення свою сировину до Європи. Таким чином страхуємо себе від можливих неприємностей, пов'язаних з тим, що компанія, яка закуповує шкурки, ризикує отримати неякісний товар, який за короткий час прийде в непридатність та втратить свій привабливий вигляд.

Одним із найперспективніших напрямків хутрового бізнесу в Україні є якісне чинбарення хутрових шкурок. Також хочу звернути вашу увагу й наголосити на тому, що ми своїм клієнтам гарантуємо продаж шкурок на хутрові ринки та в інші компанії, які ведуть цю справу, отож проблем з продажем шкурок не буде. Адже ринки країн колишнього Радянського Союзу щодо чинбарення ще не заповнені, а, зважаючи на тенденції швидкого росту, розвитку хутрового бізнесу в цих країнах – це надійна перспектива.

Прості й зручні годівниці для кролів

Господарі, які утримують у своїх присадибних господарствах свійських тварин, знають, як важливо годувати їх збалансованим кормом, що містить усі потрібні поживні речовини у необхідних пропорціях. Однак не менш важливо правильно влаштувати сам процес годівлі, в якому багато залежить від вибору годівниці.

Щодо кролів, то це досить невибагливі істоти, яких можна утримувати майже у всіх присадибних господарствах. Однак, щоб зберегти їхнє здоров'я, веселу вдачу і красивий зовнішній вигляд, цих звірків потрібно правильно й різноманітно годувати. Особливо важливо дотримуватися режиму годування у зимовий період.

Особисто я вирощуванням кролів займаюся з дитинства, коли вперше умовив батьків подарувати мені пару цих звірків. З роками моє захоплення і любов до них лише міцнішали. Тож тепер можу поділитися своїм багаторічним досвідом аматорського тваринництва, зокрема, налагодженням годівлі кролів.

Якось, спостерігаючи за тим, як тварини поїдають корм, постійно штовхаючись біля годівниці, прикріпленої на внутрішньому боці клітки, я подумав, що вона терміново потребує переобладнання: необхідно було зробити так, щоб біля годівниці могли поміщатися всі мешканці клітки одночасно.

Вирішення цього завдання прийшло з часом, і ось як воно виглядає на практиці (див. рис.). На рис. 1 зображена квадратно-прямокутна годівниця, де доступ до корму звірята отримують з трьох її боків, бо встановлюється вона посередині клітки. Дуже зручно те, що її можна залишати на добу, а потім перевернути іншим боком, і корм знову стане доступним для кролів.

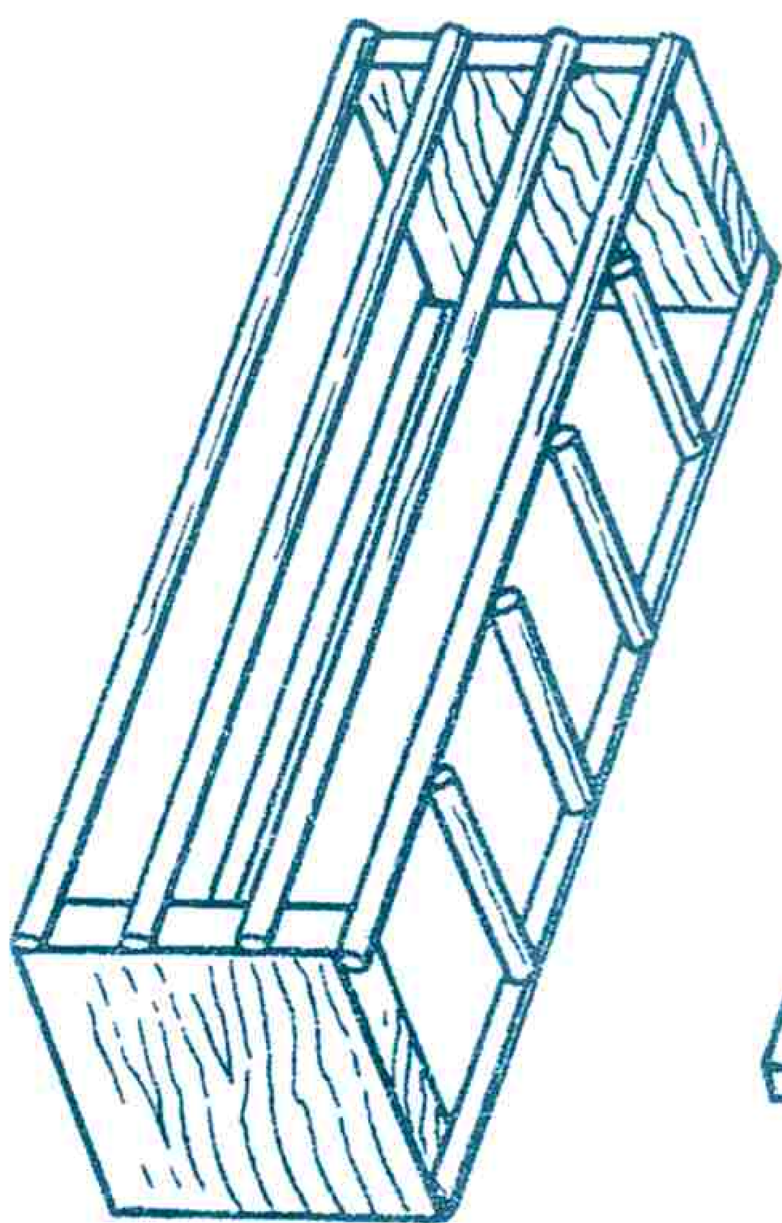

Рис. 1.

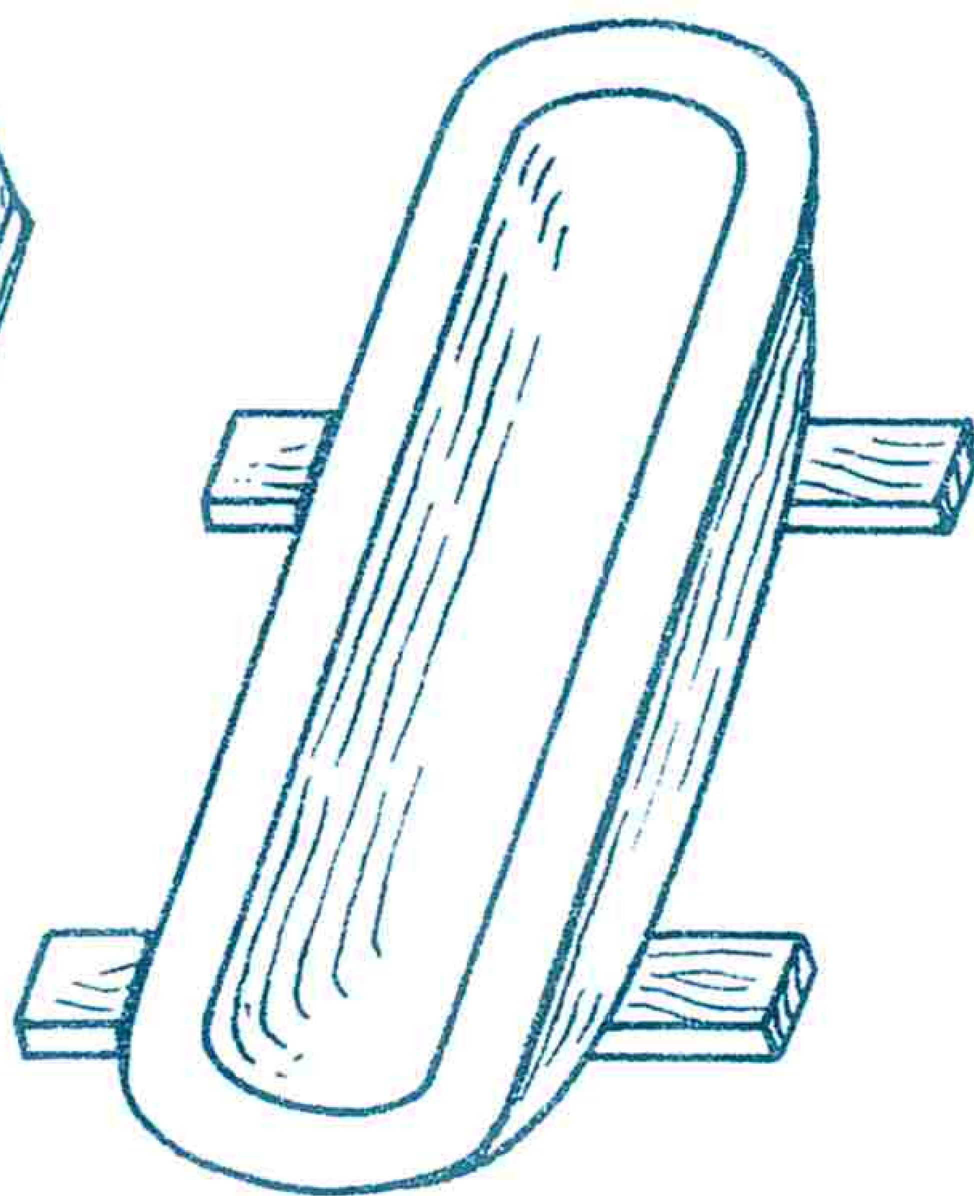

Рис. 2.

Виготовити таку просту годівницю нескладно. Для цього я вирізав із широкої дошки два квадрати розміром 20х20 см, а потім нарізав вербових прутів потрібної довжини і прибив їх дрібними гвіздочками до цих квадратів. Вийшло щось на кшталт гратчастого барабану, який я набиваю сіном або свіжою травою і розміщую в клітках.

Тепер корм доступний моїм кролям з усіх боків. Єдина незручність: час від часу доводиться повертати годівницю, але з цим можна змиритися, оскільки поїдати корм тварини почали значно краще, а його втрати при годуванні знизилися у кілька разів.

Варто також розповісти про ще один вид годівниці. Кожен кролівник знає, що для отримання добре вгодованих тушок кролів потрібно годувати їх ще й зерном. Так робив і я, спочатку намагаючись пристосувати для цього "автоматичну" трикутну годівницю, яку чимало господарів використовують для годівлі курей. Однак у мене нічого не вийшло. Тож довелося "винайти велосипед", або, простіше кажучи, виготовити з колоди корито. Що з цього вийшло, можна побачити на рис. 2.

Скажу лише, що я залишився задоволений такою годівницею, бо вона проста у виготовленні і зручна для кролів, яким я даю зерно лише восени, а влітку в таке корито наливаю чисту воду. Для більшої стійкості прибив до цієї годівниці знизу дві поперечні планки.

Насамкінець хотів би сказати про воду, бо деякі кролівники-початківці не дають її своїм звіркам. Мені здається, що це неправильно. Адже давно відомо, що за нестачі рідини тварини погано перетравлюють корм, у них знижується апетит, погіршується загальний стан і вигляд. Особливо велику потребу у воді відчуває кролиця, яка годує кроленят, бо з молоком її організм втрачає значну кількість рідини. Нестача води часто спричинює поїдання кроленят. Велика потреба у воді також у зростаючого молодняку.

Шоправда, спірним залишається питання, скільки саме давати води кролям. Адже, залежно від згодовуваних кормів, тварини потребують більше або менше рідини. Зокрема, влітку, коли кролі отримують багато зелених і соковитих кормів, потреба у воді знижується, хоча й не відпадає взагалі, бо вони все одно п'ють воду.

Слід також враховувати, що чимало води міститься у буряках, моркві, силосі, кавунах, огірках та інших соковитих кормах, які рекомендують згодовувати цим тваринам.

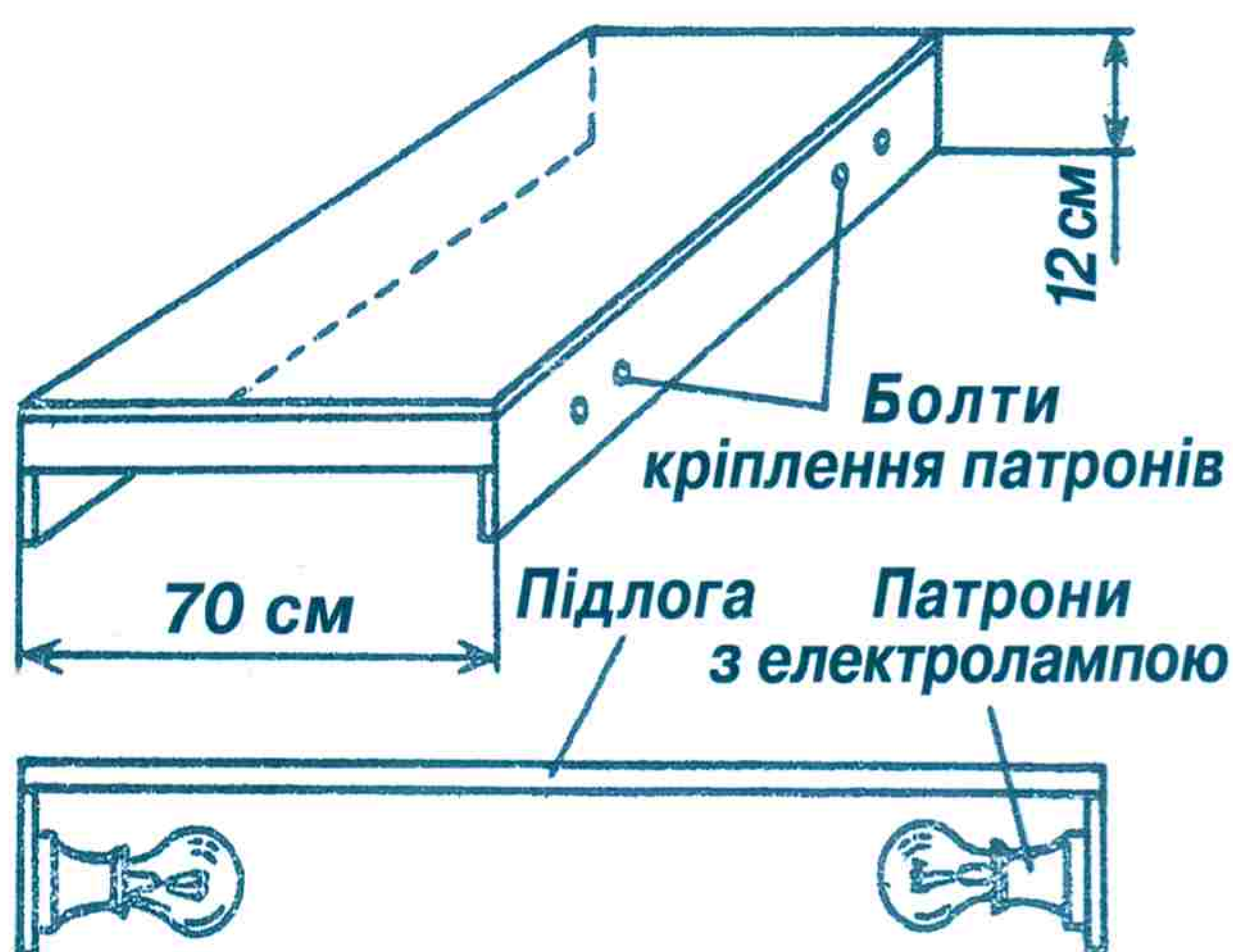
Щодо зимового та ранньовесняного періоду, коли кролі, зазвичай, отримують сухий корм, то я вважаю, що вода в напувалках у цей час має бути постійно. До речі, взимку краще поїти кроликів теплою водою, яка не потребує додаткових витрат внутрішнього тепла їхнього організму на зігрівання.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

У довідковій літературі часто можна прочитати рекомендації, як утримувати кожний вид птиці під час зимівлі в окремих приміщеннях. Звичайно, це дуже правильний підхід, але на практиці такі поради не завжди вдається втілити в життя. Причин тому чимало, проте головна проблема полягає не в цьому: найважливіше – створити на період зимівлі сприятливі умови для утримання пернатих мешканців сільського подвір'я.

Тепла підлога для качок взимку

Слід зазначити, що я займаюся розведенням птиці багато років і давно прийшов до висновку, що в одному пташнику можна утримувати разом курей із качками. Однак при цьому для качок потрібно виділити окремий кут, де необхідно обов'язково влаштувати утеплення, бо під час сильних морозів птиця на холодній підлозі замерзатиме.

Влаштувати таку підлогу не дуже складно. Для цього знадобиться лист покрівельного заліза потрібного розміру (див. рис.), обов'язково не оцинкованого і не пофарбованого. Його необхідно зігнути у вигляді літери "П".

На рисунку розміри зазначені у міліметрах. Вони орієнтовні, бо кожен господар може їх змінити відповідно до розмірів свого пташника.

На зігнутих частинах листа заліза потрібно встановити чотири патрони для електричних лампочок потужністю 40 ватт кожна. Ось і все – утеплена підлога готова. Залишається лише розмістити її у приміщенні для птиці й підключити електрику.

А для того, щоб качки могли легко діставатися до цієї підлоги, раджу збити дерев'яну драбинку або покласти широку дошку-місток. І, звичайно ж, потрібно стежити за температурою у пташнику, не допускаючи її підвищення більше ніж на +10°С, бо для птиці висока температура шкідлива.

Захистіть погріб від мишей

Нині у багатьох сільськогосподарських виданнях нерідко можна прочитати поради щодо боротьби з мишами на дачі. І це дуже актуальне питання, адже ці гризуни здатні якщо не пошкодити значну частину врожаю, то зіпсувати його таким огидним мишачим запахом, що жодний продукт потім, як кажуть, до рота не полізе.

Я на своїй дачній ділянці маю погріб, у якому зберігаю весь вирощений урожай городини і садовини. Мишей у ньому ніколи не було.

Чому? Секрет дуже простий. Всю підлогу в погребі я застелив ялиновим гіллям, поверх якого поклав шар полину, заготовленого на стадії цвітіння.

До речі, для захисту від мишей можна використовувати також стебла полину, зрізані пізно восени, тільки заготовляти їх слід значно більше.

"Працює" така підстилка просто: натикаючись на гострі ялинові гілки, миші вже не намагаються проникати далі у приміщення. А запах полину гнітюче діє на гризунів, тому вони йдуть подалі від такого негостинного місця.

Звичайно ж, таку голчасту підстилку в погребі щороку необхідно міняти на свіжу. Робити це слід безпосередньо перед закладанням урожаю на зберігання.

І, насамкінець, зазначу, що температуру у сховищі я підтримую в межах +2...+3°С, вологість – до 90%. За таких умов вирощений урожай, зазвичай, зберігається дуже добре. Переконаний, що цьому сприяють і леткі речовини, які виділяють хвоя та полин.

М.С. Рітченко,
м. Луганськ

Як уникнути розморожування

Взимку за сильних морозів на дачній ділянці часто виникає необхідність утеплення водопровідних колонок і кранів, які знаходяться на відкритому повітрі. Цей екстрений захід слід виконати обов'язково, інакше неприємностей не уникнути. Адже за таких обставин труби і крани порве замерзла вода, яку не злили восени. І це ще в кращому випадку, бо, зазвичай, колонка завжди знаходиться на подвір'ї садиби, поблизу житлового будинку або підсобних приміщень. А відтак – під час прориву системи підтоплення не уникнути.

Слід зазначити, що дуже часто в селах верхню частину колонки взимку обмотують різним ганчір'ям. Якщо набирати воду обережно, то такий спосіб цілком прийнятний. Якщо ж рідину постійно розбризкувати, то тканина намокне і, як непробивний панцир, обліпить верхню частину колонки, що, звичайно ж, небажано.

Отже, утеплювачем для водопровідних колонок і кранів можуть слугувати найрізноманітніші матеріали, але, на мою думку, найзручніший з них той, який зображено на рисунку. Вважаю, що він останнім часом був незаслужено забутий.

Спорудивши опалубку або підібравши відповідний ящик, ми одночасно утеплюємо і стояк (гусак), і саму колонку. У люку колонки робимо отвір для вилки-включини. Взимку користуються лише внутрішнім краном, який знаходиться в нижній частині колонки. Потреба у зовнішньому (верхньому) крані відпадає. Відкриваємо і закриваємо воду за допомогою вилки-включини.

Слід зазначити, що таке утеплення навіть влітку можна не демонтувати.

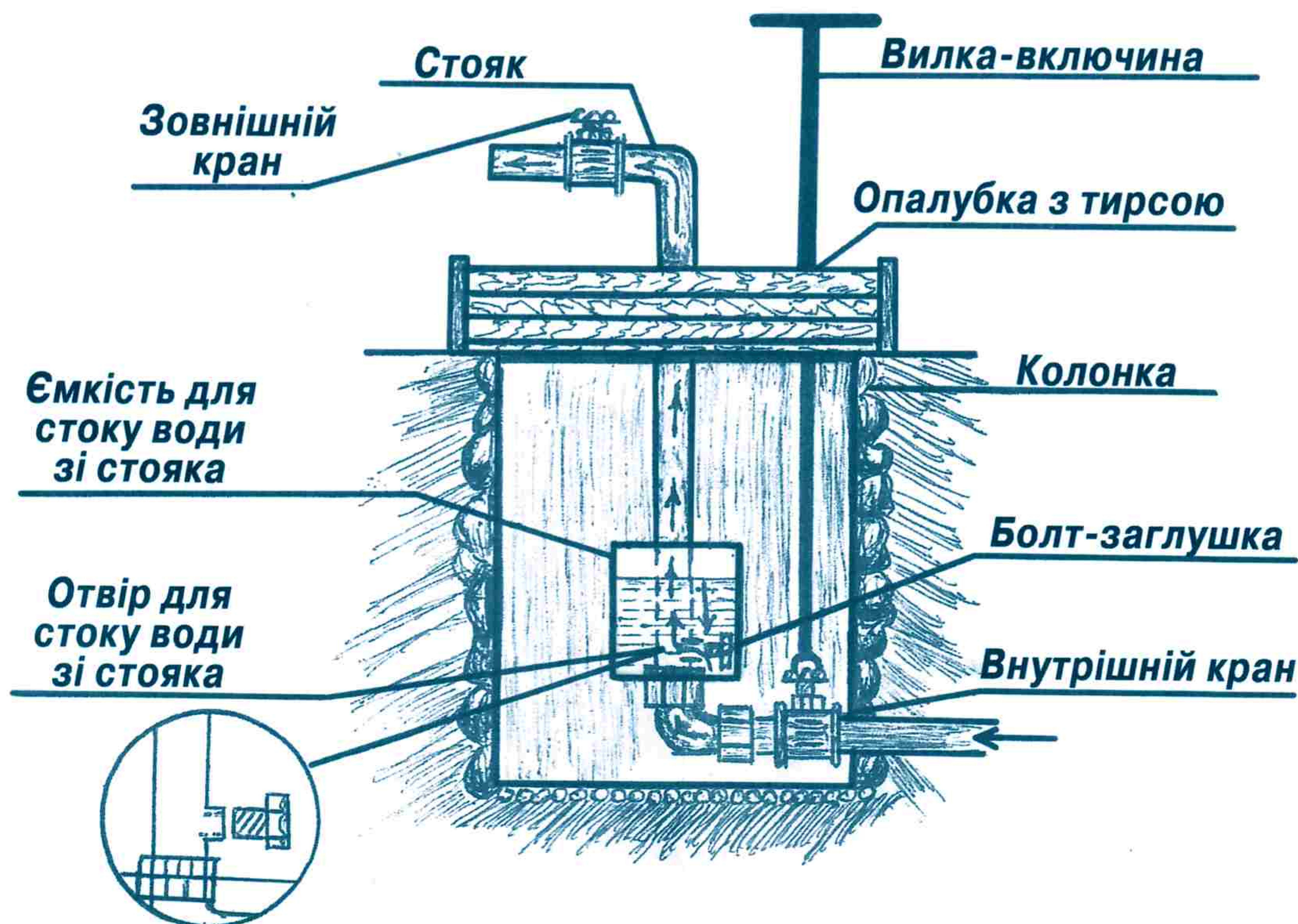
У нижній частині на стояку кріплять ємкість для стоку води, яка залишається в ньому. Такою ємкістю може слугувати будь-яка металева, але краще пластмасова або з нержавіючої сталі банка, оскільки ці матеріали не пошкоджуються корозією. Місткість ємкості має бути 3 л, позаяк у стояку залишається 2–2,5 л води.

У трубі просвердлюють отвір діаметром 4–5 мм, нарізують різьблення під болт-заглушку. Для надійності можна приварити ще й гайку. Якщо є необхідність, болт-заглушку встановлюють на його місце, хоча варто зазначити, що взимку такої необхідності немає.

Для чого потрібний цей отвір? Коли кран закривають, вода, що залишилася в стояку, потрапляє через нього до ємкості. Залежно від висоти стояка у ньому залишається 2–2,5 л води. Під час відкривання крана створюється вакуум і вся вода, що знаходиться в ємкості, всмоктується, а при закриванні знову стікає та, що залишилася.

Такий спосіб утеплення взимку колонки гарантує відсутність розморожування системи і я переконаний, що він прослужить господарю не один рік. Тому можна не хвилюватися, що сильний мороз заподіє шкоди вашій водопровідній системі. Адже до самого низу стояк залишається без води, а відтак – розривання труб від морозу колонці не загрожує.

А.Я. Дідіченко,
вул. Котовського, 7, м. Берислав,
Херсонська обл., 74300

У кожного будинку – свій характер

Зима – це найкращий час для обмірковування й поступового формування ідеї власного майбутнього будинку. Один із найімовірніших шляхів його втілення у життя та реалізації наступний: "задум – проект – будівництво – обладнання – благоустрій – експлуатація". Оскільки через сильні морози взимку знижується інтенсивність саме будівельних робіт, то у приватного забудовника з'являється можливість добре подумати власне над самою ідеєю та майбутнім проектом і можливими шляхами його реалізації у найближчій перспективі.

Насамперед необхідно чітко визначити порядок підготовчих робіт, які передуватимуть будівництву, та підготувати проектну документацію з фундаментально-планувальною структурою та об'ємно-просторовим рішенням майбутнього будинку.

Слід зазначити, що головним у проектуванні малоповерхового житлового будинку є розробка найоптимальнішого функціонального зонування всієї будівлі та взаємопов'язаної з нею прилеглої території. І справді, якщо цього на зробити, то збудоване житло навряд чи радуватиме своїх господарів.

На підтвердження цих слів наведу приклад. Кілька років тому один із наших замовників намалював схему свого омріяного "дітища", розмістивши всі приміщення одне за одним, тобто анфіладно, ніби нанизуючи намисто на нитку. І при цьому він ще й запланував вхідну зону зі спальні. Звичайно, такий будинок вийшов би занадто довгим, дуже холодним, бо потребував би додаткового обігріву взимку, а також незручним щодо розташування на земельній ділянці. До того ж, ця споруда порушила б інтимність спального приміщення, перетворивши його на "прохідний двір".

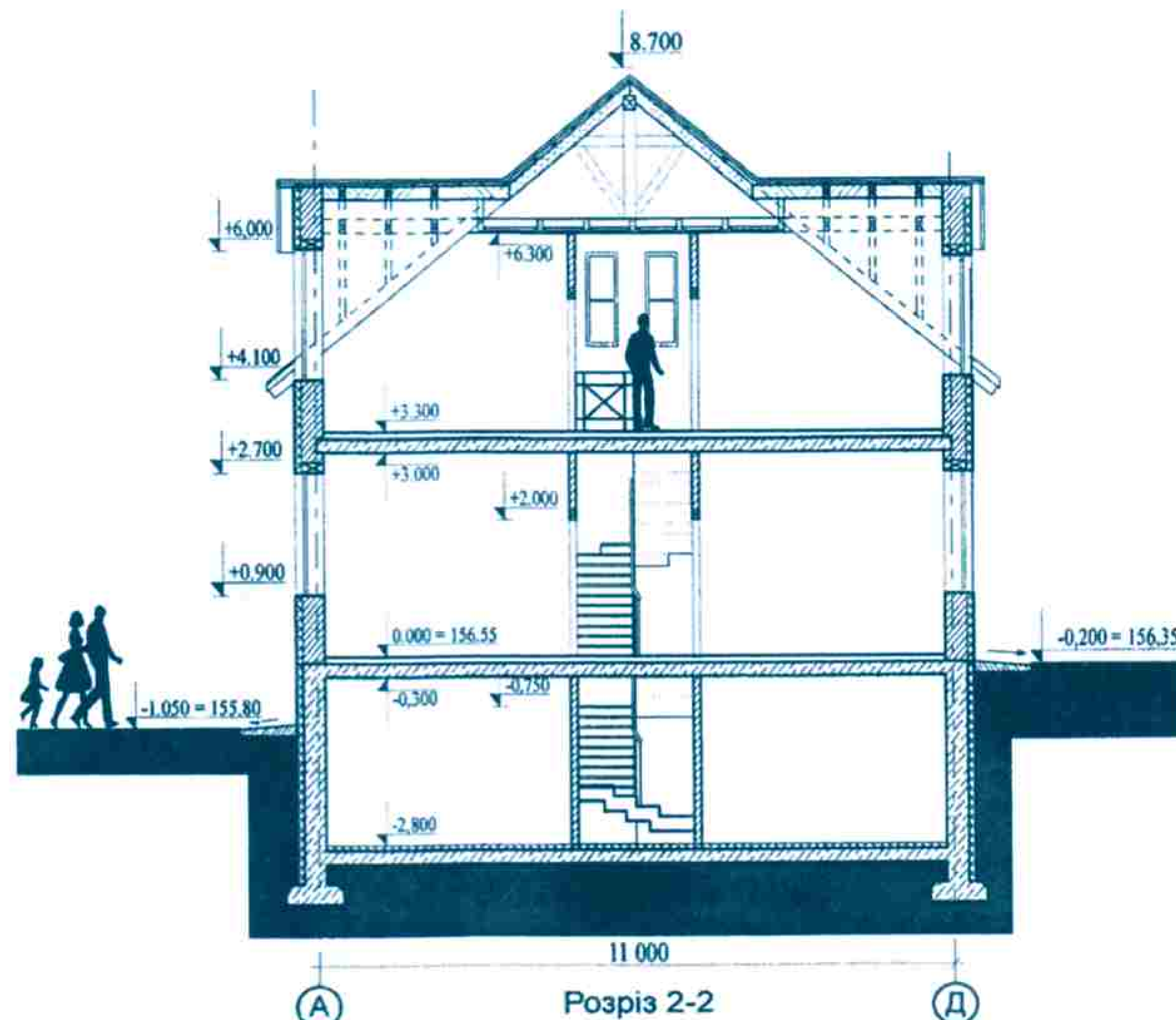

Рис. 1. Будинок 1. Поперечний розріз будинку в осях А – Д з горизонтальними і вертикальними комунікаціями.

У нашій кліматичній зоні проект будинку обов'язково повинен мати компактну схему планування (рис. 1), що забезпечить найменші тепловитрати взимку.

Не можна також забувати про такий важливий елемент в архітектурі споруд будь-якого типу, як вертикальні та горизонтальні комунікації, сходи і коридори. У малоповерхових житлових будинках їхня роль надзвичайно важлива, бо саме вони виконують роль функціональних зв'язків та формують "скелет" структури майбутньої споруди (рис. 1).

Якщо горизонтальні комунікації не занадто розтягнуті, це сприяє збільшенню ступеня компактності плану будинку, зменшенню тепловитрат на опалення, а отримана в результаті "точкова" схема плану дає змогу архітекторам-проектувальникам легко й зручно розмістити будинок на присадибній ділянці (рис. 2).

Садибне житло сьогодні – чи не найпоширеніший вид масового житлового будівництва, що містить індивідуальний житловий будинок, інколи разом із господарськими будівлями, і розташоване на власній ділянці, яка має також господарське значення (сад, город, утримання свійських тварин і птиці).

Американський спосіб життя, коли людина працює в місті, а живе на приміській території, "докотився" останнім часом і до України. Чимало міських жителів продають свої квартири у великих містах і купують земельну ділянку або будинок у селі неподалік від мегаполісу. Чому так відбувається? Бо житло в селі комфортніше, екологічно чистіше, поряд із ним, зазвичай, уже функціонує шляхове й комунікаційне сполучення, на відміну від "малогабаритних" шести соток, які виділяють під дачну ділянку. Єдиним недоліком обох цих схем є необхідність якісного транспортного сполучення й поліпшених доріг.

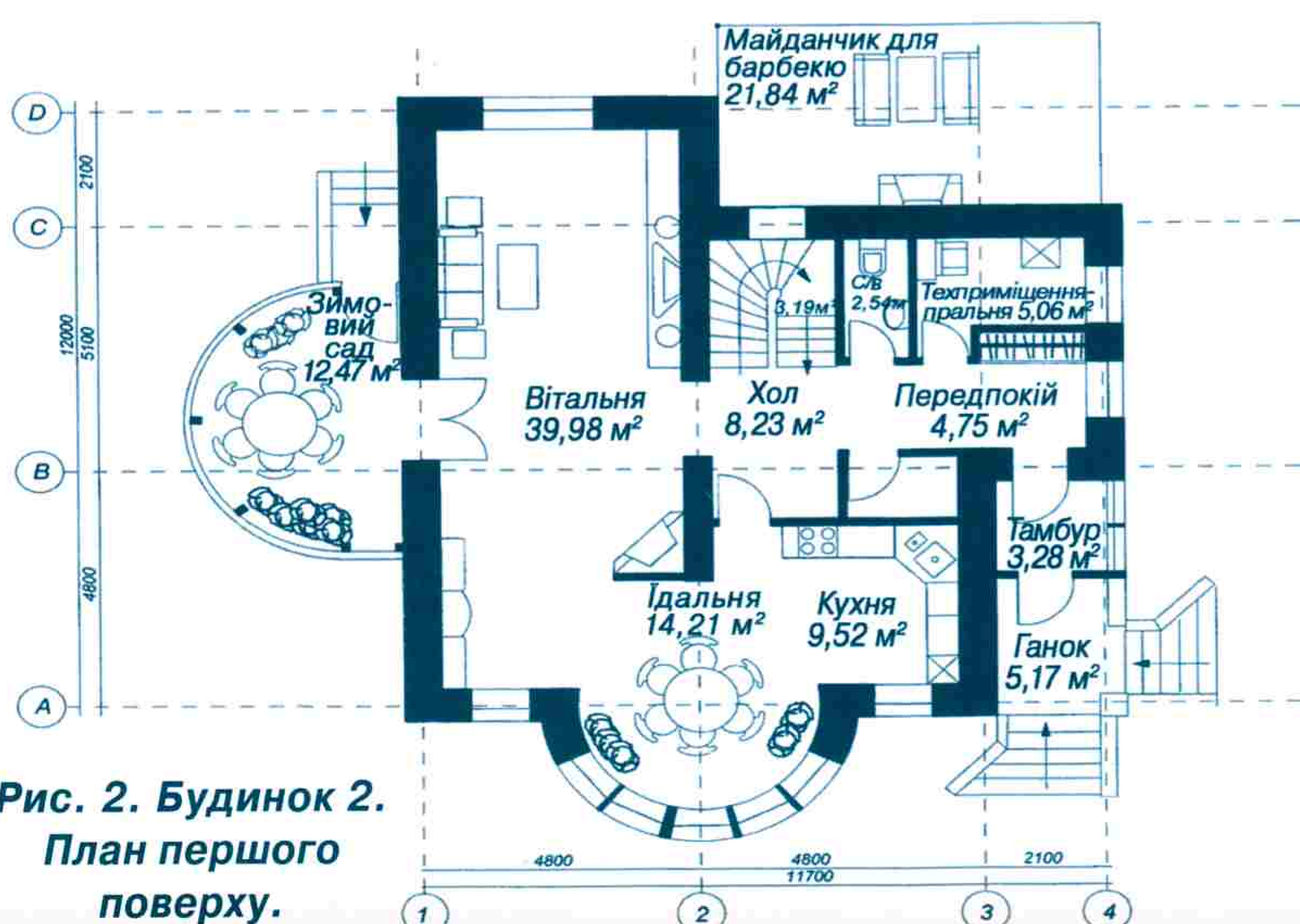

Рис. 2. Будинок 2. План першого поверху.

Рис. 3. Будинок 2. Головний фасад в осях 1–4 з прибудованим зимовим садом.

Рис. 4. Будинок 2. Загальний вигляд будинку. Архітектори Романова О., Шурупова О.

Отже, у закордонній практиці садибне житло дуже поширене. Там воно будується не лише у невеликих населених пунктах, а й у великих містах. Особливо інтенсивно цей процес відбувається нині в країнах Західної Європи, в Японії, Канаді та Сполучених Штатах Америки.

Увага до садибного житла зростає, незважаючи на те, що ця забудова характеризується невеликою щільністю, а відтак і відносно високою вартістю. Однак, у такого житла є чимало суттєвих переваг перед багатоповерховим (рис. 5). Насамперед, це безпосередній зв'язок із довкіллям, природою, доступний відпочинок на свіжому повітрі та здоровий мікроклімат житла, відсутність забруднень, наявність свіжих, екологічно чистих продуктів, води тощо. Створюються сприятливіші умови для роботи, активного відпочинку, проведення часу в колі сім'ї та друзів, соціальних контактів при хорошій ізоляції житла. І, зрештою, важливою перевагою заміського житла є можливість організації приквартирної ділянки, навіть якщо вона мінімальна. Саме тому садибне житло – це житло найвищої якості й комфорту.

Рис. 5. Будинок 3. Головний фасад будинку в осях 1–4. Архітектор Розумний С.

Основні функціональні зони будинку мають чітко кореспондуватися й візуально взаємопов'язуватися з відповідними елементами функціонального зонування території самої ділянки. Наприклад: головний фасад – вхідна група приміщень будинку (вхід, тамбур, вестибюль); вікна і вихід із загальної кімнати – тераса, спортивні майданчики, зона дитячих ігрових; кухня – вихід до городу, саду тощо. Таким чином зменшуються необхідні функціональні зв'язки, площа заасфальтованих доріжок, відмощення й збільшується корисна площа ділянки. За таких умов, приміром, не потрібно обходити весь будинок по периметру, щоб набрати взимку відро води з криниці або нарвати влітку свіжої зелені до столу.

Окрім того, важливу роль у розробці структури (плану) майбутнього будинку відіграє вигідна орієнтація приміщень, зокрема: загальні кімнати і спальні – на південь, південний схід, південний захід; столова-їдальня – на північ, північний схід, оскільки це приміщення, де, зазвичай, переважає досить висока температура повітря.

Сучасних забудовників здебільшого цікавлять одноквартирні житлові будинки, які оточені власними земельними ділянками і можуть існувати як складові у структурі забудови населених пунктів (місто, смт, село) або як самостійна одиниця розселення (хутір) і господарювання (ферма).

У таких будинках велику увагу приділяють наявності прилеглої ділянки. У майбутньому вона дасть змогу розширити площу будинку шляхом добудови, прибудови або надбудови – це так звані будинки "на виріст", де молоде покоління через 15–20 років зможе створити власні родини й жити поряд із батьками.

Компактне ізольоване розташування будинків на земельній ділянці значно підвищує комфорт прожи-

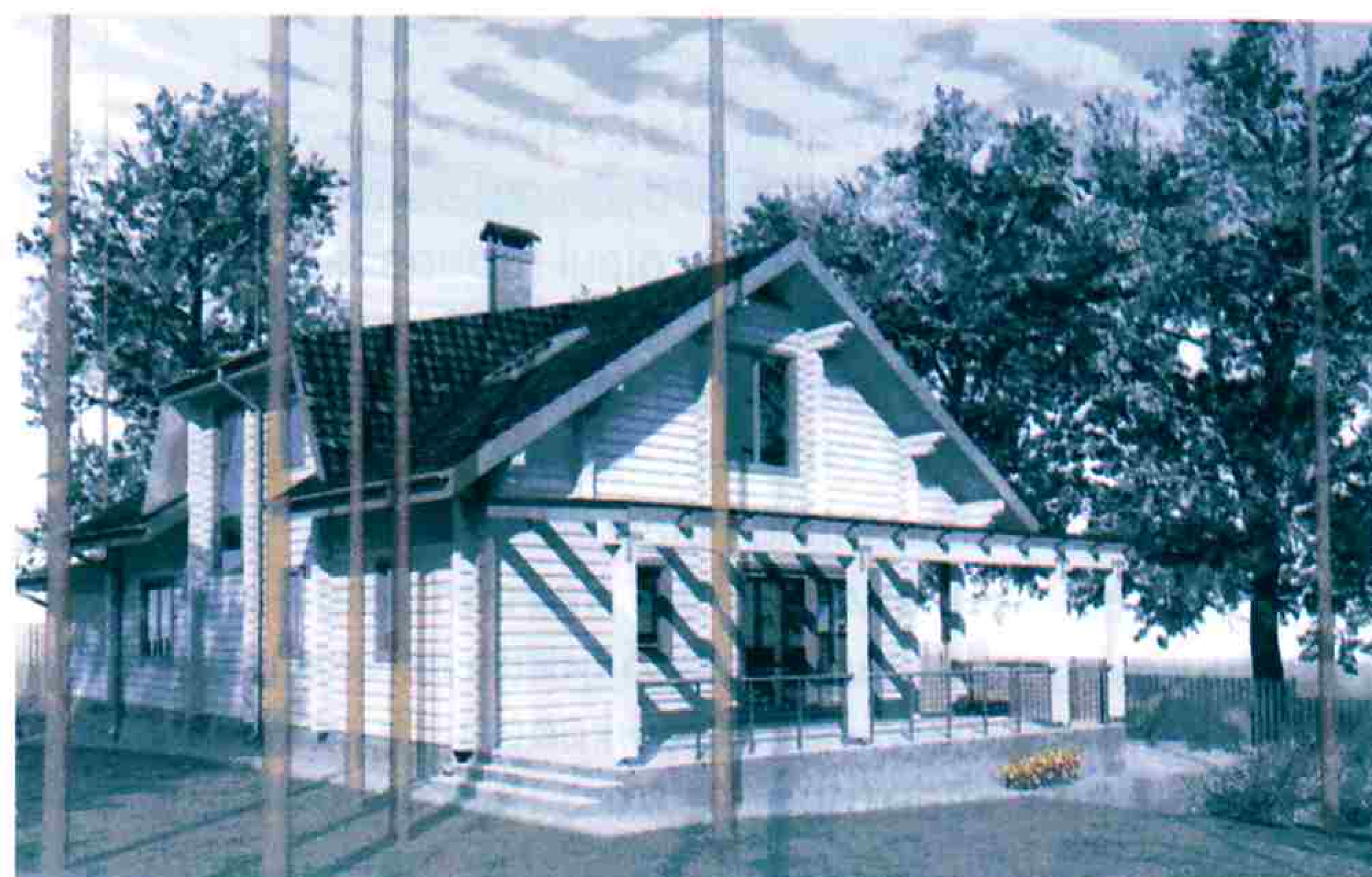

Рис. 6. Індивідуальний житловий будинок 4. Архітектори Павленко Е., Кравчук А. Загальний вигляд розміщення на ділянці.

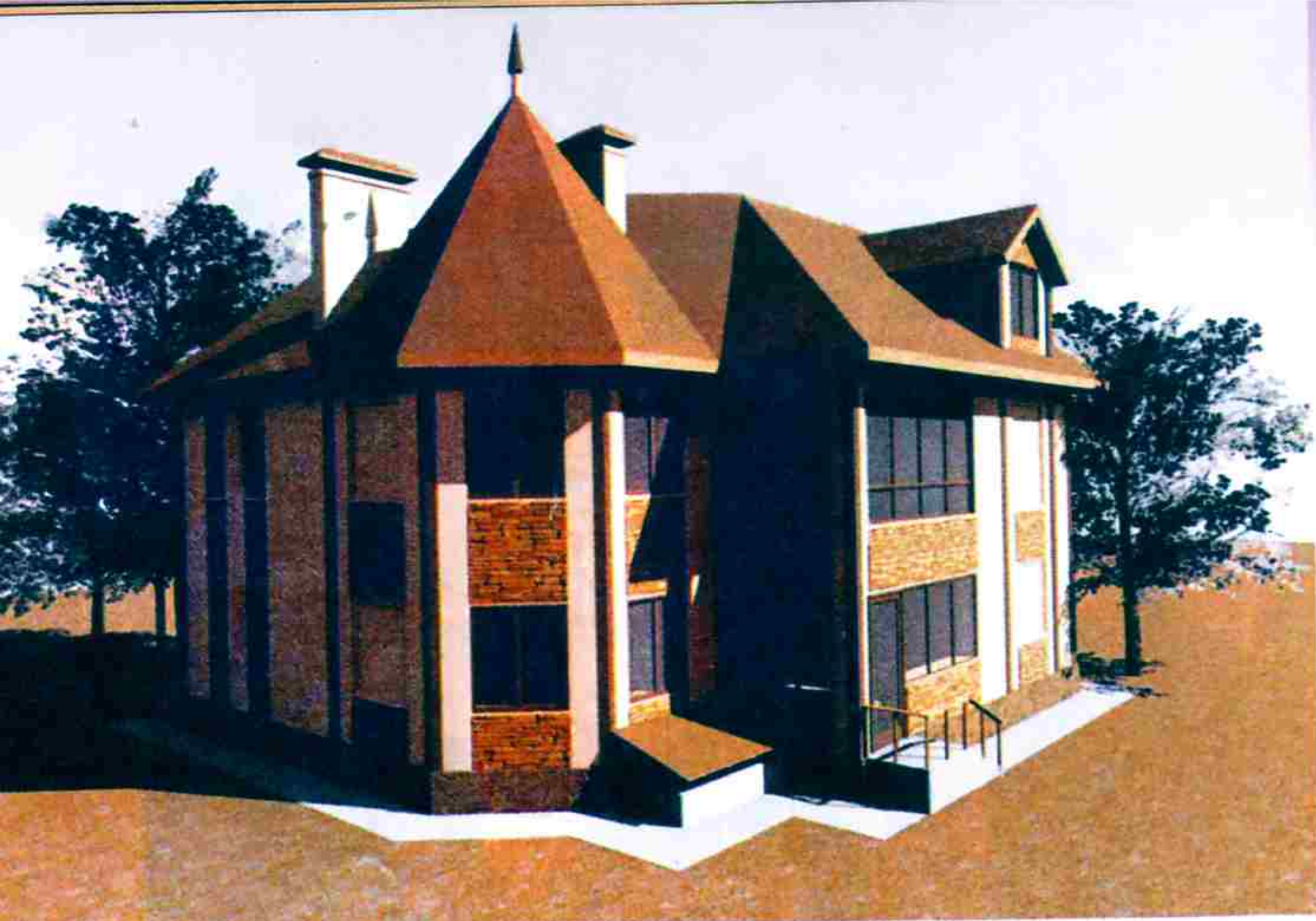

Рис. 7. Індивідуальний житловий будинок 5. Загальний вигляд. Архітектор Грибан М.

вання. Будинки мають високі гігієнічні якості та найбільш повно відповідають вимогам до житла (рис. 6). В них забезпечується якісна інсоляція та провітрюваність всіх приміщень, оскільки квартири мають найбільший світловий фронт – периметр всіх чотирьох сторін. На ділянці їх можна вільно розташовувати, оскільки в більшості випадків такі будинки мають необмежену орієнтацію.

Більшість земельних ділянок має прямокутну форму в плані, однак існують деякі тонкощі при розташуванні на них будинків. При видовженості ділянки із заходу на схід це має менше значення, а при видовженості з півночі на південь доведеться розміщувати будинок якнайближче до півночі ділянки, оскільки при розміщенні у південній частині відведеної під забудову території більша її частина буде протягом світлового дня знаходитися в тіні від того ж таки будинку та інших споруд. Окрім того, щоб менше асфальтувати доріжок і проїздів по території ділянки, необхідно будинок розмістити якнайближче до головної вулиці, а не до саду чи городу. Уявіть: щоб проїхати до гаража вглиб двору, доведеться заасфальтувати майже третину вашої ділянки, втративши при цьому значну площу родючих ґрунтів.

Рис. 8. Будинок 5. Фасад будинку в осях Г - А.

За об'ємно-планувальними характеристиками садибні одноквартирні житлові будинки поділяються на ті, що мають квартири в одному рівні (одноповерхові), та з квартирами у кількох рівнях (мансардні, двоповерхові й більше, з перепадами рівнів тощо). Одноквартирні одноповерхові житлові будинки повинні чітко поділятися на основні функціонально-планувальні зони: загальносімейну (денну), інтимну (нічну) та господарську.

Денну зону розташовують ближче до вхідної частини квартири, а нічну – в глибині оселі. Передпокій має стати центром квартири, адже з нього можна потрапити до більшості приміщень. Це своєрідний комунікаційний вузол будинку.

Зв'язок із природою має бути максимально повним і здійснюватися через загальну кімнату та кухню, веранду і терасу. Відсутність внутрішніх сходів робить одноповерховий будинок висококомфортним, однак одноквартирні житлові будинки у кількох рівнях, збільшуючи висоту будинку, дають змогу економно використовувати площу всієї ділянки.

Внутрішній зв'язок приміщень у будинках з квартирами в декількох рівнях здійснюється за допомогою внутрішньоквартирних сходів. Для економії місця такі сходи можна влаштовувати більш стрімкими та вузькими, відкритими або обмеженими сходами. Відкриті сходи збільшують і збагачують простір приміщень, в яких вони розміщені.

Зазвичай, сходи розташовують у передпокої чи загальній кімнаті або окремо. Розташування сходів у передпокої створює кращу ізоляцію окремих приміщень квартири, а розташування в загальній кімнаті збагачує її інтер'єр. Однак слід враховувати, що така кімната завжди буде прохідною.

Облаштування сходів у передпокої або коридорі зручно для проходу в підвал та використання підсходового простору. На другому поверсі сходи повинні вести до невеликого розподільчого холу, з якого можна буде потрапити до всіх приміщень.

А тепер дещо про красу. Всі вище перераховані якості житла добре проілюстровані у проектах, представлених на рисунках. Вітрувіанська теорія про відому тріаду в зодчестві "користь – міцність – краса" у сучасній архітектурі реалізується в подібній тріаді критеріїв оцінки виконаного проекта або готового об'єкта: 1) оригінальність ідеї; 2) краса подачі; 3) можливість реалізації проекта. Через призму утилітарності житла, в якій домінують виправданість і раціоналізм, необхідно оцінювати зручність, комфортність та його остаточну якість за найвдалішими взаємозв'язками зонування території ділянки з функціонально-планувальною схемою самого споруджуваного будинку.

Багато відомих архітекторів епохи функціоналізму у світі (Ф. Райт, В. Гропіус, О. Німейєр, Ле Корбюзьє) вважали: те, що функціональне, те й можливе. Однак, час довів, що у функціональному методі проектування, який зародився на зламі XIX–XX століть та існує до цього часу, є безліч критеріїв оцінювання поняття краси. Поряд із функціональністю, тобто раціональністю та зручністю, на перший план виходять надійність і міцність, конструктивність і виправданість, економічність та оптимальність, а також краса, гармонійність і стильність обраного остаточного проектного рішення.

Щодо останньої наведеної категорії "стилю" або "стильового напрямку", то необхідно зазначити, що він відіграє важливу роль у формуванні поняття краси й гармонійності деталей, цілісного сприйняття загальної композиції. Будь-які категорії і визначення у

дизайні житла й архітектурі фасадів нерозривно пов'язані з формою, фактурою, кольором, масштабністю і пропорціями всієї композиції та окремих її деталей по відношенню одна до одної і загалом. Наприклад, архітектура одного й того самого будинку може бути вирішена абсолютно по-різному. Тобто, загальний об'єм одного будинку можна "вдягнути" в архітектуру різних стилів (рис. 9–11).

Фахверк – це дерев'яний прототип нинішнього металевого і залізобетонного каркасу. Щоправда, дерев'яний каркас був менш міцним, надійним і перекривав набагато менші прогони, однак він був досить стилістично сформованим, оригінальним та охопив свого часу в архітектурній діяльності майже всі країни Центральної і Північної Європи. Раніше фахверкова система передбачала заповнення об'єму міжкаркасового простору стін глиною і цеглою з подальшою їх побілкою і фарбуванням каркасу.

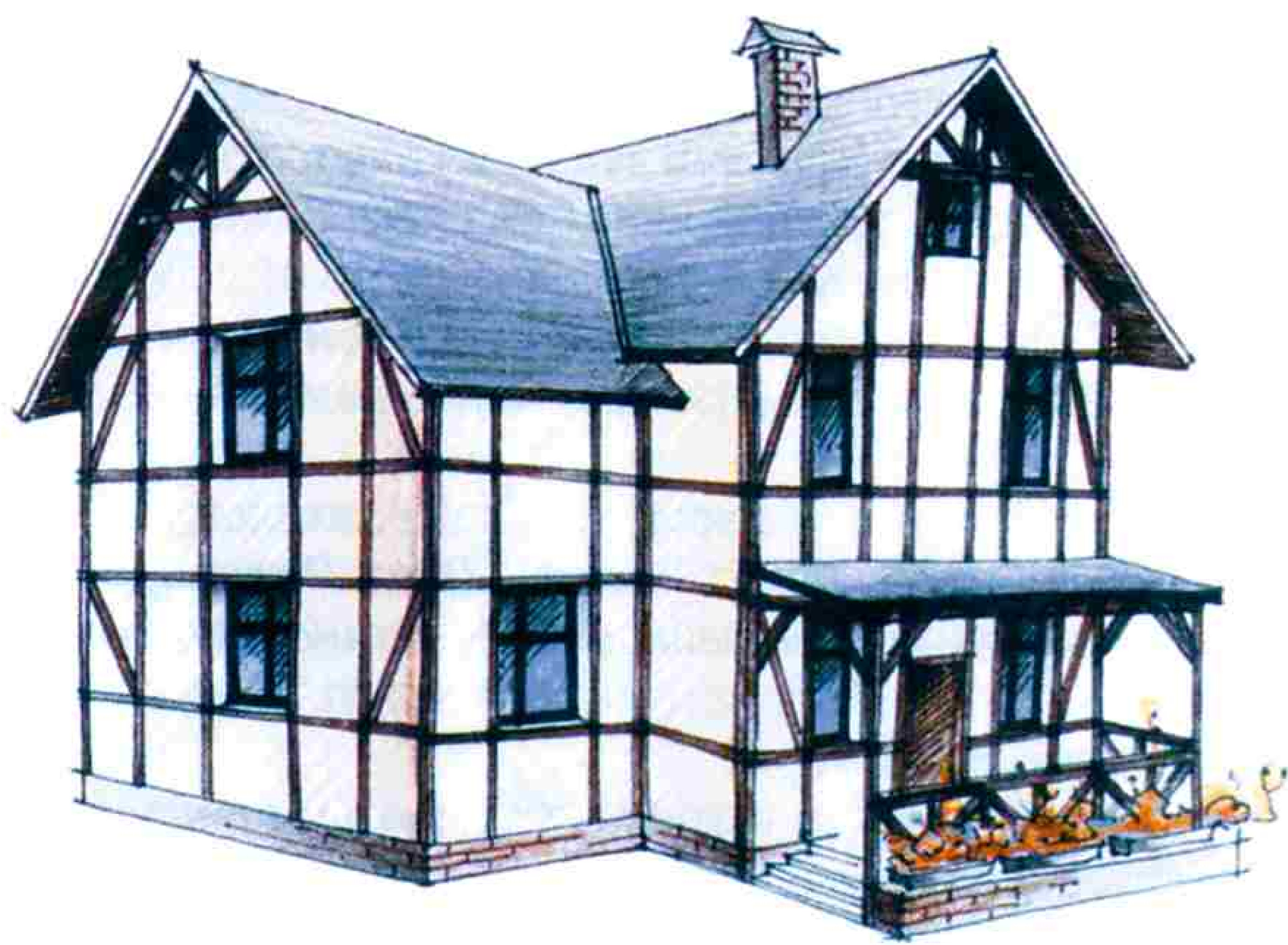

Рис. 9. Будинок 6 (типу котедж). Загальний вигляд з різновидами оздоблення фасадів у стилі "фахверковий дім". Архітектори Романова О., Бубнова О.

В наш час у малоповерховому житлі несучі можливості каркасу здебільшого виконують стінові конструкції з перекриттям міжповерхового простору панелями. Оздоблення фасаду котеджу для створення мотивів історичних фахверкових будинків здійснюється методом набиття декоративних дерев'яних "пасків", які в свою чергу створюють характерний малюнок фахверка (рис. 9). Для оздоблення стіни між рейками використовується штукатурка обраного кольору (білого, блакитного тощо). Рейками, що імітують фахверк, оздоблені всі стіни котеджа. Перед входом запроектована тераса, а для облицювання цокольних фундаментних блоків використовується цегла, аналогічна тій, з якої зроблений димохід над дахом.

В іншому варіанті для оздоблення стін котеджа використана штукатурка ніжного молочного кольору, яка гармонійно взаємопов'язана з тоном покрівлі та фундаментами (рис. 10). Також застосовано вертикальне членування фасаду завдяки рельєфному оздобленню вікон, оформлених декоративним панно з кольорової мозаїки у народному стилі на білому фоні стилізованої арабески під кожним вікном. Для оздоблення першого поверху використано прийом рустовки, яка частково переходить по кутах будинку на другий поверх і надає будівлі значущості, виразності й характерної тектонічності.

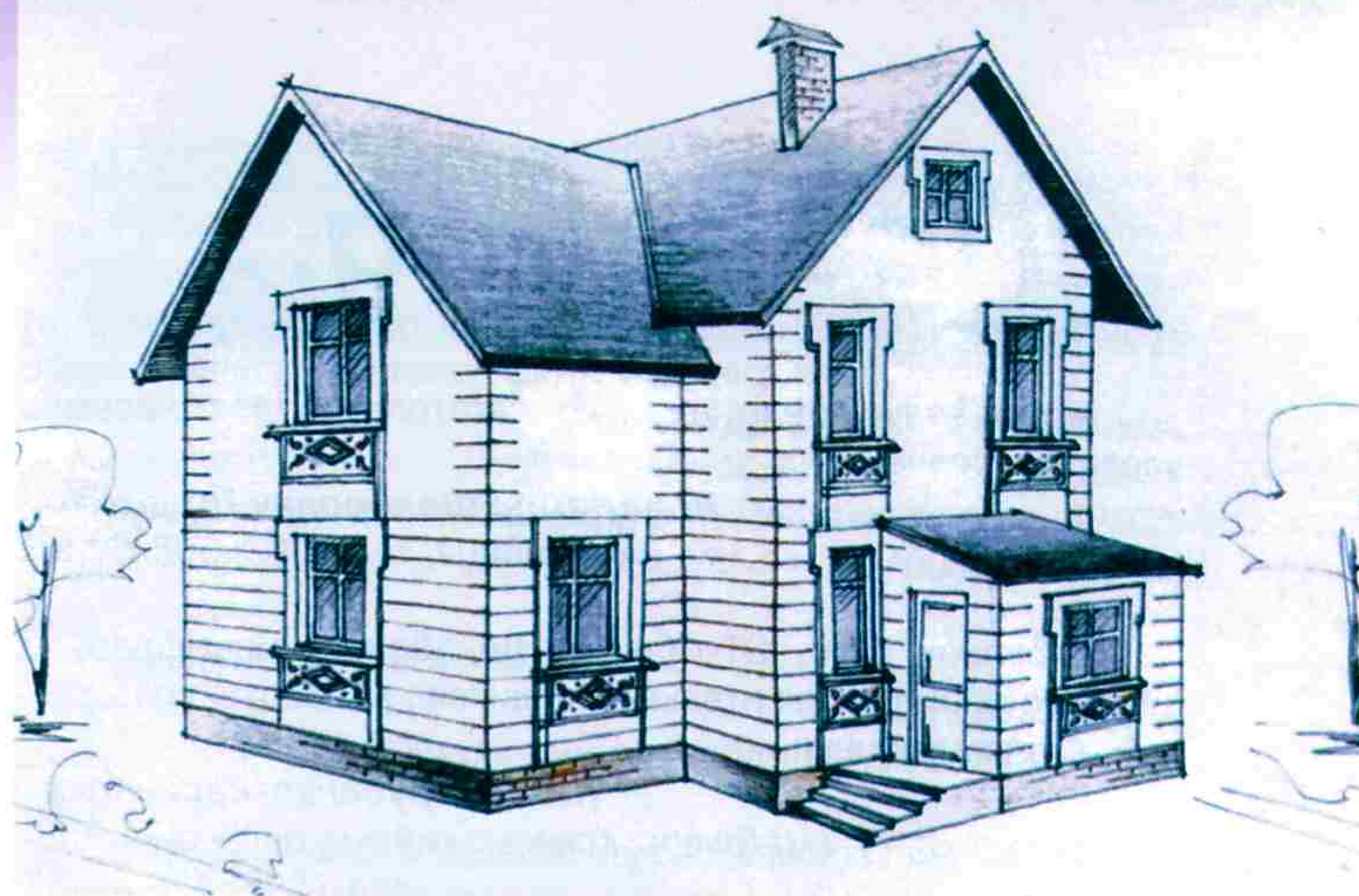

Рис. 10. Будинок 6. Загальний вигляд будинку з оздобленням за типом "рустовка" стін фасаду.

Третій прийом оздоблення будинку (рис. 11) передбачає перекриття стін штукатуркою пісочного відтінку, що гармонійно "перегукується" з темними тонами покрівлі та фундаменту. Цілісний образ котеджу органічно доповнюють об'ємні рельєфні горизонтальні смуги білого кольору, на яких виконано декоративні розетки. Вікна мають рельєфне окантування по всьому фасадному периметру отвору, що об'єднує загальну стилістичну ідею в єдине цілісне рішення композиції фасадів.

Перед входом запроектована тераса, виконана шляхом створення навісу з металочерепиці, з якої зроблена й покрівля будинку. Для облицювання цоколя та для декоративного оформлення стовпів навісу використана така сама цегла, з якої виконано димохід, що об'єднує загальну ідею об'ємно-просторового вирішення будинку.

Насамкінець варто зазначити, що такі проекти житлових одноквартирних будинків є своєрідним першим кроком у розробленні й втіленні у життя індивідуальної ідеї власної оселі, бо, як відомо, навіть у типовому проектуванні ніколи не існувало двох однакових будинків. Це тому, що кожний будинок, як і його господар, має свою історію, долю і навіть характер. Саме тому архітектуру вважають дзеркалом своєї епохи.

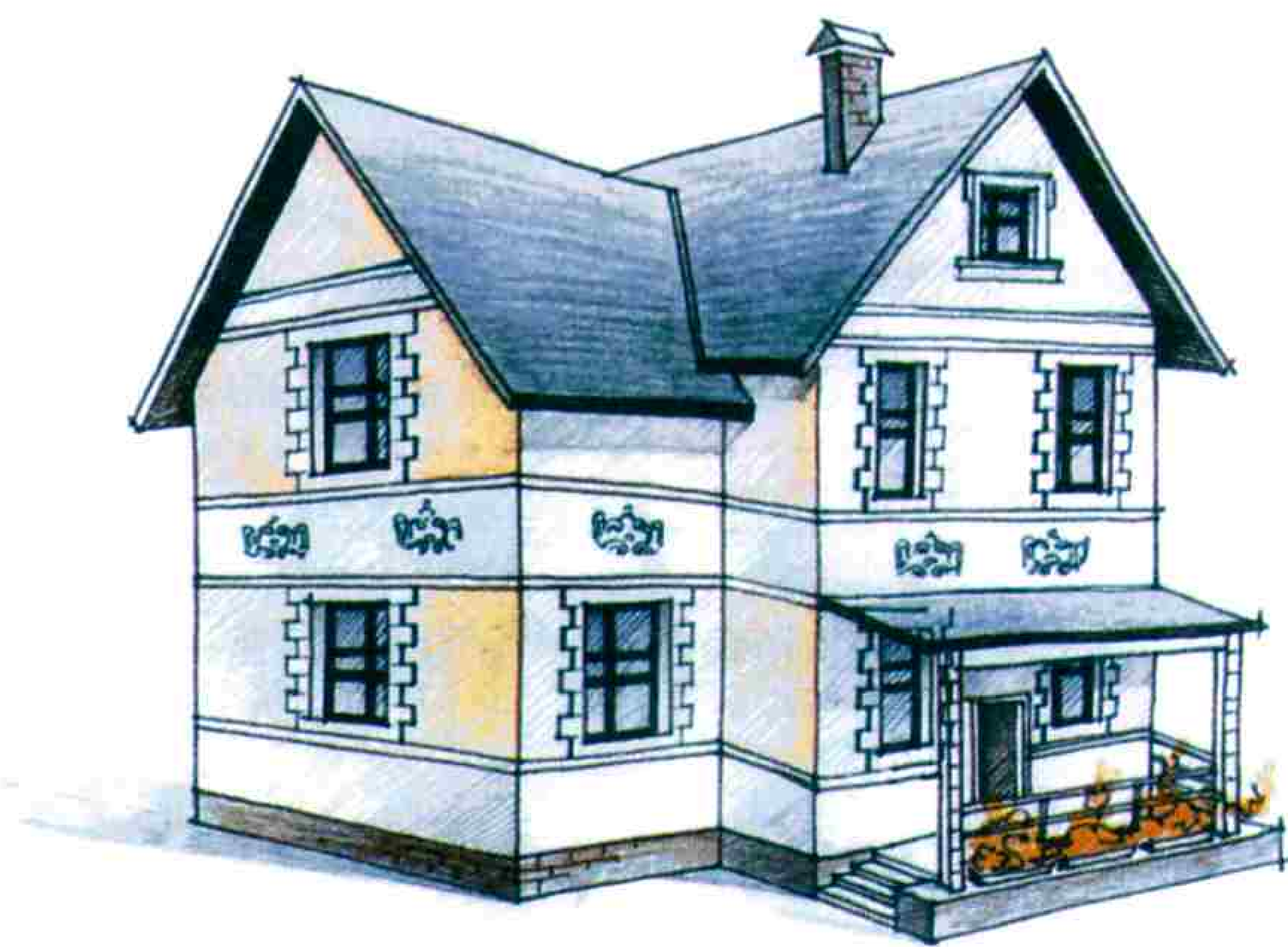

Рис. 11. Будинок 6. Загальний вигляд будинку з оздобленням за типом "архітектура чистої стіни" зі штукатуркою стін фасаду і підкресленням віконних отворів рустовкою.

С.В. Сьомка,
кандидат архітектури,
доцент Київського національного університету будівництва і архітектури

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця, тел. (097) 308-20-95

...цибулини лілій, ОТ-гібриди, ЛА-гібриди, Лонгіфлорум, Азіатські гібриди, Орієнтальні, горщикові. Конверт – кольоровий каталог. Новинки.

Л.В. Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Ковельський р-н, Волинська обл., тел. (096) 796-69-62

...суниця садова Рожевий фламінго, малина деревовидна Таруса, томатне дерево Спрут F_1, земклуніка, банан, стевія, плюмерія, дипладенія, лимони, мурайя, виноград, азиміна, міцелій грибів, фейхоа, картопля.

Б.О. Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...саджанці, чубуки елітних столових, технічних, безкісточкових сортів винограду. Найкращі сорти великоплідної малини, суниці садової. Ожину безколючкову, жимолость, фундук, актинідію, голубику, смородину, гумі, гібіскус, інжир. Штамбову смородину, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118, тел. (066) 755-50-38, www.naslada.info

...високоякісну сортову картоплю вітчизняної та зарубіжної селекції. Новинки та суперновинки 2012 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122, тел. (095) 932-27-47, (096) 884-66-81

...вроздріб та оптом. Саджанці великоплідної суниці звичайного та постійного плодоношення, малини, ожини, смородини, аґрусу.

О.Ю. Савейко,
с. Хорішки, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39112, тел. (096) 771-24-75, (050) 230-98-44, www.olegsaveyko.org.ua

...саджанці декоративних кущів – пістряволистих, вічнозелених, хвойні, лілії, лілійники, іриси. Ківі, лимони, лимонники, актинідія, жимолость, зізіфус. Німфеї, аїр, рогіз та багато іншого. Конверт – каталог.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018, тел. (095) 304-05-21

...сортове насіння овочів, оплата будь-яка. Конверт – каталог.

В.І. Чебаненко,
с. Бреусівка, Козельщинський р-н, Полтавська обл., 39150, тел. (05342) 98-119, (067) 300-61-48

...велика колекція цибулинних квітів та багаторічників. Каталог з фото – безкоштовно у вашому конверті.

В.О. Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н, Миколаївська обл., 55333

...насіння посухостійких, суперурожайних іспанських та кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової і лiппії солодкої, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...насіння традиційних, екзотичних та кімнатних овочів, всього понад 1000 сортів, а також садивний матеріал озимого часнику. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2,5 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...велика колекція насіння овочевих культур, квітів, сухоцвітів і декоративних злаків. Екзотика та малопоширені новинки. Конверт – каталог.

А.В. Фурсова,
вул. Лугова, 50, м. Скадовськ, Херсонська обл., 75701, тел. (050) 758-33-89

...саджанці і насіння овочевих, ягідних, нових, екзотичних, рідкісних, малопоширених та лікарських культур і квітів. Багато цікавих новинок. Конверт з марками на 2,5 грн. – каталог.

В.М. Головатенко,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242, тел. (097) 457-01-58 (телефонувати з 20-00 до 22-00).

...насіння і саджанці з власної колекції. Понад 1200 найменувань. Конверт з марками на 2,5 грн. – каталог.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242, тел. (098) 530-32-60 (телефонувати з 19.00 по 21.00)

...квіти – поштою: жоржини, лілії, гладіолуси, іриси, хости, лілійники, тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси... Велика колекція. Безкоштовно вишлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Всі замовники отримують подарунки. Наш сайт www.kvity.at.ua

Максим Васильович Левчук,
а/с 126, м. Южноукраїнськ, Миколаївська обл., 55001

...450 сортів жоржин на зріз. Конверт – каталог.

Хрущ Лариса Іванівна,
вул. Лотиківська, 4, м. Перевальськ-1, Луганська обл., 94301, тел. (050) 819-44-39

...аналіз ґрунту на кислотність (інструкції, прилади), води на кількість солей (пересилання зразка, читайте "ДСГ" № 11, 2011 р., ст. 2). Набір насіння найкращих овочів на 2 сотки: врожайні, смачні, оброблені для стійкості до хвороб, похолодання, посухи + методика з описом нашого досвіду отримання 1,5 тонни з сотки – 70 грн. Є каталог кращих овочів, квітів.

Максим Петрович Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000, тел.(067) 148-57-14

...поросят угорської пухової мангалиці.

Полтавська обл., тел. (095) 619-62-07

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду селекції Капелюшного, Крайнова, Загорулько, Павловського, Вишневецького, Голуба, Бурдака та ін. Конверт – каталог.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м. Карлівка, Полтавська обл., 39500, тел. (05346) 2-46-47, (050) 304-15-42, E-mail:shpakvino@mail.ru

...колекційні виставкові сорти гладіолусів, лілійників. Новинки від селекціонерів.

Еліна Володимирівна Виноградська,
а/с 14, м. Київ, 02097, gladiol.com.ua, vin.ehlina@yandex.ru

...папайя, гінкго, ківі, інжир та інші тропічні, лікарські, садові саджанці. Конверт з маркою 2,5 грн. – каталог.

А.О. Справцев,
просп. Миру, 3-а, кв.2, м. Чернігів, 14000

...вегетативні підщепи: М-9Т337, 62-396, ММ-106, 54-118, Кольт, Пуміселект, Айва-S-1, ВА-29.

Тел. (097) 261-36-23

...технологія виготовлення простих пристроїв для щеплення, 100% укорінення і приживлення живців (навіть вишні та обліпихи). Проста технологія виготовлення механічної "диволопати". Робота без зусиль. Конверт зі з/а.

Григорій Васильович Кот,
а/с 79, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500

...високоврожайні сорти картоплі. Найвищі репродукції. Конверт – каталог.

В.М. Пантелеймонов,
вул. Шешукова,5-а, кв. 22, м. Шепетівка, Хмельницька обл., 30400, тел. (096) 641-46-84

...колекція бородатих ірисів 300 сортів, піонів – 100 сортів. Для каталога висилайте великий конверт з марками на 3 гривні.

Микола Іванович Музичук,
с. Юльївка, Запорізький р-н, Запорізька обл., 70434, тел. (067) 833-65-61

...розпродаж (знижка 40–60%) ірисів бородатих, лілійників, тюльпанів, цибулинних, пізньоцвітів.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 100, м. Київ 04074

...кури: орпінгтон, брама, кохінхін – курчата, яйця.

м. Кіровоград, тел. (095) 009-19-64

...насіння томатів (1200), перцю, баклажанів, фізалісу, огірків, гарбузів, кабачків, лагенарії, кавунів, динь, кукурудзи, квасолі, гороху, нуту, сочевиці, чини, шпинату Утеуша, скорцонери, мелано, ангурії, момордики, циклантери, трихозанта. Конверт 23 х 16 см з марками на 2,9 грн. – каталог.

І.А. Перегудова,
пр. Дзюби, 9, кв. 14, м. Харків, 61019, тел. (057) 783-30-52

...живці, саджанці винограду нової селекції: Вальок, Хамелеон, Чорна вишня, Сірєнєвий туман, Преображеніє, Чорна пантера та ін. Живці ранньої сливи Киргизька превосходна (вага плоду 100 г). Конверт – каталог.

Ольга Вікторівна Пояреля,
просп. Дзержинського, 32, м. Донецьк, 83014, тел. (062) 297-18-57, (095) 380-82-62

...фільтр крапельний для стовідсоткового очищення питної води від усіляких шкідливих домішок, періодично промивний, довговічний.

О. Ткаченко,
а/с 2464, м. Черкаси, 18028, тел. (097) 207-53-70

...амарант: Ельбрус гібрид – посухостійкий, перспективний сорт. Вирощують на зелену масу від 2 до 3 укосів, силос, трав'яне борошно. Високорослий, від 1,5 до 4 м, 100 г – 28 грн.

В.Н. Лозовський,
с. Пузикове, Глобинський р-н, Полтавська обл., 39051, тел. (067) 91-89-297

...іриси, лілійники, різне.

Тел. (063) 756-74-26

...саджанці морозостійкого винограду. Актинідію, жимолость, гумі, барбарис, ожину, малину, аґрус, кизил, смородину, калину, фундук, грецький горіх Ідеал, лимонник китайський, зізіфус, суницю садову, полуницю. Декоративні кущі та ліани. Конверт – каталог. Сайт: www ekzotikad.ucoz.ru

Олександр Федорович Дейцев,
вул. Жовтнева, 137, с. Садки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39764, тел. (066) 222-01-77, (098) 947-33-08

...кролі-велетні, м'ясної породи.

Микола Юрійович,
м. Обухів, Київська обл., тел. (096) 230-01-07

...найкращі сорти суниці: Луїза, Альбіон, Фінеса, Капрі, Тельма, Портола, Монтерей, Азія та ін. Перспективні сорти малини: Полісся, Еріка, Жар-птиця, Атлант, Пінгвін, Зюгана та ін. Великий вибір ожини, також є ремонтантна Рубен. Смородина, аґрус, порічки. Опт, роздріб.

Ю.В. Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н, Черкаська обл., 19615, тел. (097) 575-77-81

...сорти суниці з високою стійкістю до посухи. Промислові сорти малини, смородини. Ожину. Аґрус, стійкий до хвороб. Конверт – каталог. Сайт www.OLNA.ua

Крохмаль Олег Андрійович,
с. Соснівка, Олександрівський р-н, Кіровоградська обл., 27322, тел. (096) 3963995, (099) 4706077, (063) 4550796

...високоякісну насіннєву картоплю (55), саджанці великоплідних сортів: смородини чорної (22) та червоної (23), аґрусу (15) та малини (9). Конверт – каталог.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...саджанці, живці винограду. Каталог.

Ю.О.Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11/80, м. Карлівка, Полтавська обл., 39501, тел. (066) 935-23-80

...актинідію, жимолость їстівну, гумі, іргу, лимонник, кизил; рододендрони, магнолії, гортензію, будлею, вейгелу, юкку та ін. Конверт – каталог.

Серняк Віктор Ігорович,
вул. Зелена, 4/26, м. Жидачів, Львівська обл., 81700, тел. (097) 493-74-22, www.dekorsad.jimdo.com

...картоплю Тайфун. Недорого.

Тел. (099) 444-12-38

...кролі, кроленята великих порід.

Володя,
м. Київ, тел. (097) 270-71-05, (050) 510-32-20

...дешево цікава колекція насіння овочів і квітів. Конверт з марками на 2,5 грн. – кольоровий каталог.

Лідія Василівна Смірнова,
с. Пронозівка, Глобинський р-н, Полтавська обл., 39040, тел. (097) 024-55-71

...насіння томатів різних строків дозрівання, кольору, ваги. Конверт – каталог з подарунком.

Ольга Василівна Черняк,
с. В'язове, Конотопський р-н, Сумська обл., 41650

...жоржини, півонії, тюльпани.

Ольга Миколаївна Бутко,
вул. Б. Хмельницького, 129-а, с. Красноріченське, Кремінський р-н, Луганська обл., 92914, тел. (050)033-15-34, (067) 493-77-49

...прищеплені саджанці айви, груші, персика, абрикоса, черешні, вишні, сливи, хурми, унабі, кизилу, шовковиці, порічок, смородини, аґрусу, малини, ожини, інжиру, шипшини.

Віктор Миколайович Передерій,
вул. Стратосферна,22, м. Запоріжжя, 69083, тел. (095) 071-81-31

...бульбоцибулинні тубетроянди (дуже ароматна і красива квітка).

Клавдія Олексіївна Гордюшова,
вул. Ворошилова, 103, м. Гола Пристань, Херсонська обл., 75602, тел. (05539) 7-86-19, (095) 845-06-95

...малину: Глен Ампл, Патрицію, Сіренєвий туман, ремонтантні: Оранжеве чудо, Полана, Пінгвін та ін., нові сорти суниці: Альбіон, Сірано, Клері та інші, ожина.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н, Кіровоградська обл., 27316, тел. (099) 654-55-31

...саджанці актинідії (5 сортів), гумі, жимолость їстівна (4), журавлина (клюква) садова (4), чорниця (голубика) канадська (10), ожина безколючкова, лимонник китайський, кизил, хурма, великоплідна малина, смородина, гінкго, магнолії, піони, бругмансії (3), гортензії, корінь перстача білого лісового (п'ятипал, лапчатка) лікує щитоподібну залозу, зоб та ін. Конверт – каталог.

Мар'яна Юріївна Штігер,
вул. Лермонтова, 5/2, м. Жидачів, Львівська обл., 81700, тел. (097) 209-10-40, E-mail:shtiger@ukr.net

...саджанці найсмачнішої ягоди – гібридної суниці Вільма (Польща). Має найвищий вміст сухих речовин і цукрів, неперевершений аромат і смак. Якщо бажаєте детальніше дізнатися про цей сорт – просто надішліть SMS із своєю адресою і отримайте поштою безкоштовний каталог з фото, детальним описанням і особливостями агротехніки цього сорту.

Насіння найурожайнішої кормової культури на зелену масу Шавнат Румекс ОК-2 (детальніше читайте моє оголошення в "ДСГ" № 11, 2012 р.). Насіння інших овочевих і кормових культур.

Мельник Валерій Іванович,
с. Чернявка, Оратівський р-н, Вінницька обл., 22612, тел. (095) 7866035, (096)7299771

...картоплю, кануфер, жоржини та інші декоративні, лікарські, технічні рослини. Конверт – каталог.

Іван Йосипович Матлай,
вул. Короленка, 14/13, м. Броди,Львівська обл., 80601,

...високоякісні саджанці, чубуки винограду із колекції понад 200 сортів та гібридних форм, перевірених часом. Новинки селекції – в тому числі особистої (Фартовий, Валерія, Алдей, Мармеладний, Святослав та інші). Можливий опт. Конверт – каталог.

Станіслав Михайлович Дейнега,
вул. Дзержинського, 15, м. Оріхів, Запорізька обл., 70502, тел. (099) 472-52-48

...курей: брама, кохінхін, орпінгтон, карликові – пухові, кучеряві. Фазани – мисливські, угорські. Куропатки. Киклик. Перепели – американський альбінос до 500 г. Павичі – білі, індійські. Цесарки – білі, чорні, сіро-крапчасті. Приймаємо замовлення на курчат.

Тел. (050) 765-55-10, (063) 3510113

...саджанці яблуні, груші, малини, ожини, смородини. Вибір сортів. Конверт – каталог.

В. Підберезький,
с. Лисівка, Гадяцький р-н, Полтавська обл., 37344, тел. (050) 295-63-66

...сортові помідори (40), жоржини. Конверт – каталог.

Т.В. Піскун,
с. Мехедівка, Драбівський р-н, Черкаська обл., 19851, тел. (097) 575-23-06

...реалізую на місці і поштою чубуки і саджанці кращих сортів винограду. Конверт – каталог.

В.І. Пришляк,
вул. Скоробрехи,5, смт Маньківка, Черкаська обл., 20100, тел. (04748) 612-07

...саджанці троянд колекції Каньовського Віталія Михайловича. Чайно-гібридні, плетисті, кущові, бордюрні, ґрунтопокривні, флорибунда. Конверт – каталог.

Григорій Михайлович Мостіпака,
вул. Трояндова, 29, с. Кугаївці, Чемеровецький р-н, Хмельницька обл., 31632, тел. (03859) 9-86-19, (066) 706-51-98, веб-сайт: picasaweb.google.com/rozamgm

...збалансована колекція високоякісного насіння старих улюблених і кращих нових сортів помідорів та перцю солодкого, доповнена багатьма новинками. Від вас – конверт із зворотною адресою, від нас каталог із вичерпним описом кожного сорту і його фото з нашого городу на нашому сайті.

Володимир Федорович Сирай,
вул. Ак.Павлова, 17. кв. 81, м. Чернігів, 14027, тел. (0462) 62-75-07, E-mail:sizay Chernigov@zambler.ru
Фото і опис сортів на сайті: http://siray.at.ua/

...середньоранню блідорожевого кольору польську картоплю Рампель і пізню українську білого кольору Ольвія.

Тернопільська обл., тел. (096) 6100194

...саджанці і живці нектарину, персика (інжирний і звичайний, 34 сорти із США, Канади, України), відібраних за морозостійкістю, товарністю та смаковими якостями, щеплених на морозостійкій підщепі. Конверт – каталог.

Ф.Б. Стойков,
вул. Спеціалістів, 8, с. Калинівка, Єланецький р-н, Миколаївська обл., 55553, тел.(093) 752-45-46, E-mail:stoykovsad@ukr.net

...актинідію (5 сортів), жимолость їстівну (4), декоративну (6), гумі, лимонник, іргу, гінкго, будлею (3), гортензію (3), бругмансію (3), декоративні трави (6).

Ярослав Дмитрович Гандзій,
с. Гніздичів, Жидачівський р-н, Львівська обл., 81740, тел. (097) 224-53-69, (067) 926-19-48

...поросят травоїдних м'ясних порід: мангали, угорська пухова мангалиця, королівські кармали. Недорого.

Ігор,
тел. (067) 264-07-87, с. Понорниця, Коропський р-н, Чернігівська обл.

...електронну ручну сіялку точного висіву (цибуля, морква, буряк) "Клен Р-1.

Тел. (099) 631-43-44

...смородину 12 сортів – по 5 грн. Живці смородини – по 50 коп.

Андрій Іванович Гончар,
пров. Східний, 5, смт Іваничі, Волинська обл., 45300, тел. (067) 332-52-42, Сайт: ehnaton.com.ua

...саджанці фундука, кизилу, граната, горіхів, винограду та інших садових і декоративних культур. Конверт – каталог.

Олександр Іванович Кожуховський,
с. Водяне, Новоукраїнський р-н, Кіровоградська обл., 27152,
тел. (097) 299-52-06, (066) 251-56-63

...1000 сортів і гібридів насіння овочів і квітів: 30 сортів гібридних петуній, сурфінії, лікарські рослини, прянощі, багаторічні цибулі, 10 видів цукрової кукурудзи, насіння кімнатних квітів, 10 видів цикламенів, колекція великоплідних томатів, мітлиця пагононосна. Книги по квітникарству та озелененню, овочівництву, садівництву, садовий інвентар, агроволокно. Заадресований конверт з марками на суму 2,9 грн. – кольоровий каталог.

Р.І. Боренкова,
вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

...саджанці: смородини (живці), малини, ожини, суниці садової, яблунь, підщеп – каталог 150 сортів. Новинки. Агрономічні консультації з детальним описом догляду + добриво, а також 100% захист троянд від борошнистої роси, збільшення куща; гіберелін. У нас є все!

С.А. Хохлов,
м. Красний Луч,
тел. (067) 398-41-80, (095) 345-83-15, телефонувати з 7 до 9 ранку!

...насіння новітніх, дивовижних, рідкісних, унікальних сортів помідорів – на будь-який смак; ін. культур. Найкращі сорти картоплі – Щедрик, Овація, Воля (найбільш фітофторостійкий), Романце, Околиця та багато інших.

О.А. Горбач,
вул. Гагаріна, 18, м. Сарни, Рівненська обл., 34503,
тел. (096) 467-63-00

...насіння елітних сортів овочів 500 видів: томатів, баклажанів, перцю та багато іншого. Конверт – каталог.

Трояк Ольга Іванівна,
пер. Зарічна, 8-а, м. Полонне, Хмельницька обл., 30500

...саджанці, чубуки комплексностійких сортів винограду. Каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53, (066) 772-58-89, (097) 479-56-25,
olefir@ukr.net

...великий вибір саджанців суниці садової. Багато новинок та провірені часом сорти. Опт, роздріб. У подарунок – поради з вирощування. Конверт – каталог.

Олена Федорівна Ясінська,
а/с 1, м. Біла Церква, Київська обл., 09113,
тел. (067) 184-95-23, (066) 937-56-51, (093) 732-73-46
E-mail:klubnikalena@ukr.net

...саджанці кращих сортів білої смородини (Умка і Біла версальська) та рожевої смородини (Любава і Китаївська) на весну 2013 р. Конверт – каталог на осінь 2013 р.

Микола Васильович Капля,
а/с 1354, м. Черкаси, 18008,
тел. (0472) 63-26-51, (067) 439-12-80

...насіння екзотичних рослин та рідкісних сортів традиційних культур. Шедеври селекції з усього світу. Всього 600 найменувань. Томати власної селекції, серія Вернісаж чорний, рожевий, жовтий та зелений, Зимове серце. З каталогом надішлю безкоштовно пакетик насіння томату супергігану Великий Зак (США). Власний рекорд – плід вагою 2650 грамів. Конверт – каталог. Мій сайт www.doohoff.com.

Руслан Духов,
вул. Тюркіна, 41, с. Мишурін Ріг,
Верхньодніпровський р-н, Дніпропетровська обл., 51610

Хочу придбати...

...помологію яблуні, груші, сливи, абрикоса, вишні.

Вікторія Михайлівна Кузнецова,
вул. Шевченка, 73, м. Ржищів, Київська обл., 09230,
тел. (050) 869-65-28

Страви до свята і на повсякдень

Я передплачую "Дім, сад, город" тільки другий рік, але вже встигла полюбити його. Всім розповідаю про нього, ділюся отриманими знаннями з сусідами та друзями. З незмінним успіхом користуюся кулінарними рецептами, надрукованими у журналі. Вдячна всім і моя родина за чудові рецепти. Хочу подарувати читачам і свої рецепти.

Олена Богомазова,
м. Біла Церква

Піца на сніданок

Ця італійська за походженням страва вже стала у нас повсякденною.

Треба мати: 600 г борошна, 1 столову ложку цукру, 20 г дріжджів, 1 чайну ложечку солі, 3 столових ложки рафінованої олії, 3 столових ложки досить гострого томатного соусу, 1 склянку води або сироватки.

У склянці теплої води розвести дріжджі, додати цукор, дрібку борошна і поставити на 15–20 хв. у тепле місце. А тим часом олію, томатний соус і ще 100 г теплої води ретельно збиваємо. Обидві частини змішуємо з рештою води і борошна. Ретельно вимішуємо і ставимо у тепле місце, щоб тісто піднялося. Після цього ділимо його на три шматки. Розкачуємо й випікаємо у гарячій духовці 5–10 хв. за температури 250°С. Три готові коржі змащуємо томатним соусом або майонезом, викладаємо ріпчасту цибулю, нарізану кільцями. Викладаємо помідори, нарізані шматочками. Якщо є, кладемо свіжі помідори, а якщо їх немає, використовуємо тугі консервовані, нарізані шматочками. На помідори кладемо будь-яке відварене або смажене м'ясо, ковбасу або гриби. Якщо є можливість, можна покласти і м'ясо, і ковбасу, й гриби, або щось одне. Зверху посипати подрібненою зеленню, а потім тертим твердим сиром. Запікати в гарячій духовці за температури 250°С 12 хв. Ви матимете три піци. Ті, що плануєте на сніданок, покладіть на тарілку, загорніть у харчову плівку і покладіть до холодильника. Вранці піцу розігрійте разом з плівкою у мікрохвильовій печі і матимете за 3 хв. повноцінний гарячий сніданок. Розігріта піца дуже смачна, тому що шкоринка по краях робиться м'якою.

Піца з копченою рибою

Ця страва смакуватиме тим, хто любить копчену рибу.

Треба мати: склянку борошна, 20–25 г дріжджів, 0,5 склянки молока, 3 яйця, 0,5 чайної ложечки солі, 2 чайних ложечки цукру, 3 столових ложки вершкового масла.

Для начинки: 2 столових ложки сметани, 250 г копченої риби, 2–3 кислих яблука без шкоринки, 1 цибулина, 50 г тертого твердого сиру, сіль, перець кладемо за смаком.

Підігріваємо молоко і розчиняємо у ньому дріжджі. Додаємо борошно, яйця, цукор. Ретельно вимішуємо, щоб не було грудочок. Додаємо м'яке, (витримане у теплі) масло і ще раз перемішуємо. Даємо тісту підійти і розкачуємо у пласт. Для начинки рибу чистимо від кісток і нарізаємо невеликими шматочками. Очищені яблука без серцевини нарізаємо кільцями завтовшки 5 мм. Цибулину подрібнюємо й злегка підсмажуємо на вершковому маслі. Сир тремо. Рівномірно, по всій поверхні пласта тіста, викладаємо начинку у такій послідовності: цибуля, риба. Потім змащуємо верхній шар начинки сметаною і викладаємо в один шар яблука, приправляємо спеціями. Посипаємо піцу тертим сиром та ставимо деко з нею в гарячу духовку. Випікаємо 25 хв.

Картопля із заливкою

Треба мати: 2 кг картоплі, 1 цибулину, пучечок зеленої цибулі, 5 столових ложок майонезу, 3 столових ложки сметани, приблизно 50–70 г копченого ковбасного сиру, 100 г будь-якого твердого сиру, сіль, спеції кладемо за смаком.

Готуємо заливку: ковбасний сир тремо на тертушці, додаємо майонез, сметану, подрібнену зелену цибулю, спеції. Розмішуємо і додаємо 2–3 ложки холодної води. Цибулю нарізаємо напівкільцями. Твердий сир тремо на тертушці з великими вічками й тримаємо на окремій тарілочці.

Картоплю чистимо, нарізаємо скибочками, заливаємо водою, варимо 15 хв. Потім солимо, приправляємо спеціями, знімаємо з вогню, воду зливаємо. Якщо картопля трішки сирувата, то байдуже, вона ще буде смажитися у духовці. Гарячу картоплю рівномірно розкладаємо по глибокому деку з бортиками, зверху заливаємо заливкою, потім розкладаємо нарізану напівкільцями цибулю.

Зверху посипаємо зеленою цибулею і тертим сиром, деко ставимо в гарячу духовку і запікаємо 15–20 хв. за температури 200°С до рум'яної шкоринки.

Пиріг "Зимова радість"

(з курагою та родзинками)

Треба мати: 2 склянки цукру, 3 склянки борошна, 5 яєць, 200 г сметани або майонезу, 1 чайну ложечку розпушувача для тіста, 0,5 склянки родзинок, 0,5 склянки сушених абрикосів без кісточок.

Родзинки та курагу залити гарячою водою, щоб набубнявіли. Потім курагу розрізати на маленькі шматочки. Родзинки обсушити рушником і обкачати у борошні. Яйця розтерти з цукром, додати майонез або сметану, просіяне борошно, ванілін, родзинки і курагу. Все ретельно вимішати і викласти у змащену маслом форму для випікання. Випікати за температури 200°С 50 хв. Перед подаванням до столу прикрасити гілочкою калини.

Яблука, запечені у листковому тісті

Треба мати на 10 порцій: 2 склянки борошна, 10 свіжих яблук, невеликих, однакового розміру, 2 столових ложки цукру-піску, 1/4 чайної ложечки кориці або 1/3 склянки родзинок, яйце для змащування.

Найпростіше використати придбане в магазині готове тісто. Треба розкачати його у пласт товщиною 5 мм і нарізати на квадрати 12х12 см. Посередині квадрата покласти яблуко з вирізаною серцевиною. У середину яблука насипати цукор з корицею, або цукор з родзинками. Якщо немає кориці та родзинок, можна покласти ложечку густого варення. Потім щільно загорнути яблуко в тісто і змастити поверхню яйцем. Покласти на зволожений лист і випікати 40–50 хв. за температури 200–240°С.

Якщо листкове тісто будете готувати самі, то можете скористатися таким рецептом: візьміть 2 склянки борошна, 200 г вершкового масла або маргарину, 1/4–1/2 чайної ложечки солі, 1/3–1/2 склянки води, 1 столову ложку 9%-ного оцту, при бажанні 0,5–2 столових ложки цукру.

Борошно просіяти, покласти порізане шматочками холодне масло. Швидкими рухами ножа порубати масло до шматочків розміру горошини. У холодній воді розчинити сіль і, при бажанні, цукор. Додати оцет. Рідину влити у борошно з маслом та швидко замісити гладке і блискуче тісто, за необхідності додаючи воду або борошно.

Накрити зверху поліетиленовою плівкою, щоб тісто не завітрилося, і поставити у холодильник на кілька годин. Перед випіканням тісто розкачати, посипати поверхню борошном, скласти у 3–4 шари. Таке розкачування-складання слід повторити 2–3 рази. При цьому тісто насичується повітрям і стає більш шаруватим. Формуючи тістечка, намагайтеся різати їх гострим ножем, а не формувати руками. Випікати за температури 220–240°С.

Врахуйте: якщо борошно з маслом розтирати руками, то масло від рук розм'якшується і забирає більше борошна, в результаті чого вироби виходять грубішими. Також при цьому масло розтирається дуже тонко й утворюється жирна борошняна крихта. Шаруватість від цього різко зменшується.

Оцет підвищує якість клейковини борошна. В разі нестачі оцту шари розпливаються, але майте на увазі, що надлишок кислоти погіршує смак. Замість води можна взяти холодне молоко, при цьому покращиться смак тіста, але знизиться його еластичність. Найкраще використовувати суміш молока і води.

Налисники "Асорті"

Треба мати: 1–1,5 склянки борошна, 1 л молока, 2–3 яйця (маленьких – 3, великих – 2), 2 столових ложки цукру, дрібку солі, 4 столових ложки олії, 0,5 кг солодковершкового сиру, 100 г маку, півлітрову банку вишень без кісточок (хто любить, можна використати корицю).

Змішати молоко, яйця, сіль, цукор, олію та борошно. Підсмажити тонкі млинці. Половину готових млинців розрізати навпіл.

Потім приготувати начинку. Мак запарити окропом, дати постояти, воду відфільтрувати на ситі, застеленому марлею або тканиною. Коли вода стече, мак перетерти з двома столовими ложками цукру.

Готуємо сирну начинку: сир розтираємо у блендері, додавши цукор і корицю. Якщо блендера немає, сир можна пропустити через м'ясорубку, а потім додати цукор і корицю за смаком. Консервовані вишні без кісточок відцідити, у разі потреби додати цукор.

Нерозрізані налисники треба рівномірно змастити сиром. Розрізані по кількості розділити надвоє. Одну частину змастити маком, другу – вишнями і скрутити. Покласти половинки налисників на налисник із сиром і знову скрутити все разом. У налиснику з сиром ви будете мати всередині два менших налисники з різними начинками. Такі налисники подають із сметаною. Вони користуються незмінним успіхом у моєї сім'ї та гостей.

Смачного всім!

Подбайте про насиченість їжі мінеральними елементами

Вчення про склад і функціональне використання мінеральних речовин у живих організмах та рослинах у період з кінця XIX століття і протягом XX століття зазнало бурхливого розвитку. Згідно наукових висновків видатних натуралістів В.В. Докучаєва, Е. Зюса, К.А. Тимірязєва, В.І. Вернадського, мінеральні речовини – це елементи єдиної біосфери Землі, що перебувають в одвічному кругообігу речовин та енергії, зумовленому діяльністю живих організмів на Землі. Інакше кажучи, мікроелементами називаються елементи, вміст яких у живих організмах дуже малий, але вони беруть участь у всіх біохімічних процесах і надзвичайно необхідні живим організмам.

Мікроелементи – незамінний фактор живлення і розвитку живих організмів

Життя рослини – це постійний обмін речовин, хімічних реакцій та фізіологічних процесів. Більшість мікроелементів є активними каталізаторами, що прискорюють біохімічні реакції та впливають на їхній перебіг. Саме тому мікроелементи неможливо замінити ніякими іншими речовинами і їхня нестача може негативно вплинути на ріст та розвиток рослин.

Мікроелементи є складовою частиною ґрунту, повітря й рослин та всього навколишнього середовища. Вони беруть участь у всіх хімічних та фізіологічних процесах розвитку рослин і формування врожаю.

Мінеральні елементи, що знаходяться в ґрунті та атмосфері, надходять до рослин у вигляді водних розчинів або шляхом фотосинтезу, де й відбувається їхнє функціональне застосування. З рослин вони надходять, також цілеспрямовано й вибірково, до живих істот і далі шляхом подальших перетворень знову потрапляють в атмосферу та ґрунт. І так відбувається протягом десятків мільйонів років.

У XXI столітті наукою було встановлено, що для нормального розвитку та процесів життєдіяльності рослинному й тваринному світу потрібні найрізноманітніші мінеральні елементи: як кажуть, практично вся періодична система Д.І.Менделєєва. Склад та кількість мінеральних елементів для кожної рослини і живого організму – різноманітні й унікальні. Водночас, вони визначаються складом і кількістю мінеральних елементів у земній корі та атмосфері нашої планети в кожному конкретному її регіоні і перебувають у постійній зміні та розвитку. Тобто, можна стверджувати, що, якщо внаслідок еволюційного розвитку Землі та її атмосфери або після певних катаклізмів на планеті в земній корі буде виявлено новий мінеральний елемент, доти ще невідомий, то цілком імовірно, що через певний час цей елемент вчені виявлять спочатку в рослинах, зокрема в овочах і фруктах, а потім і в живих організмах. І при цьому він матиме свої конкретні та специфічні функції й призначення.

Відповідно до згаданої науки про біосферу мінеральні елементи в овочах і фруктах беспосередньо впливають на формування мінерального складу і зумовлюють обмін речовин в організмі людини. За останніми науковими даними, крім чотирьох головних біогенних мінеральних елементів живого організму – водню, вуглецю, азоту і кисню, ще близько 30 мінеральних елементів із періодичної таблиці Д.І. Менделєєва вважаються життєво необхідними або сприятливими для людини: як для формування її організму в якості "будівельного" матеріалу, так і для забезпечення всіх життєвих процесів в організмі (енергія, життєзабезпечення, біологічно активні речовини, виконання роботи тощо).

Мінеральні елементи в організмі людини умовно поділяються на макро- і мікроелементи. До макроелементів, вміст яких визначається десятками й сотнями міліграмів на 100 грамів живої тканини, належать кальцій, фосфор, магній, калій, натрій, хлор і сірка. Як уже зазначалося, мікроелементи містяться в живому організмі у дуже малих кількостях, інколи в тисячних частках міліграма. До них належать (в черговості періодичної системи елементів Д.І. Менделєєва): бор, фтор, алюміній, кремній, хром, марганець, залізо, кобальт, нікель, мідь, цинк, германій, селен, бром, молібден, срібло, йод та деякі інші.

Вплив мікроелементів на функціонування різних систем організму людини

Нормальне функціонування нервової, серцево-судинної, травної та інших систем організму людини неможливе без достатньої кількості мінеральних елементів. Зокрема, кальцій, фосфор, кремній, фтор, бор, марганець беруть участь у створенні кісток і зубів; калій, магній і селен нормалізують функціонування нервової системи; натрій разом із калієм регулюють водний обмін; залізо, германій, мідь, цинк, хром, нікель та йод беруть участь у кровотворенні, функціонуванні крові та в процесах дихання, а також забезпечують нормальне функціонування щитоподібної залози і мають важливе значення для імунної системи організму; сірка, молібден і кобальт входять до складу окремих ферментів, амінокислот та вітамінів; кремній забезпечує еластичність й міцність сполучних тканин і "пружинних" систем нашого тіла; срібло додає свіжості та бадьорості організму.

Слід зазначити, що в здоровому організмі людини підтримується незмінний вміст мінеральних елементів, як загалом, так і щодо окремих складових. Вони надходять до нього постійно із щоденним прийманням їжі і після відповідного використання певної їх частини виділяються з організму (15–25 г за добу).

Як уже зазначалося, функції мінеральних елементів в організмі людини надзвичайно різноманітні й відповідальні. Кожний елемент повинен міститися в ньому в певній і достатній для кожної конкретної людини та її

Класифікація найважливіших мінеральних елементів

Найменування і позначення мінеральних елементів	Основні харчові джерела	Добова потреба на дорослу людину, мг
Кальцій – Ca	Молоко, сир, яєчний жовток, бобові, всі овочі, фрукти і трави (особливо цибуля ріпчаста, петрушка, хрін, виноград, лимонник, малина, смородина, шипшина тощо).	800–1000
Фосфор – P	Молоко, молочні продукти, яєчний жовток, м'ясо, зерно, бобові, кукурудза та інші овочі, кульбаба, багато ягід і фруктів.	800–1500
Магній – Mg	Всі овочі, фрукти і зерно (особливо кукурудза, бобові, цибуля, петрушка, кавун та багато ін.).	300–500
Калій – K	Всі овочі, фрукти і трави (особливо курага, картопля, цибуля ріпчаста, селера, буряки, хрін, щавель), зерно, шоколад, какао.	2000–4000
Натрій – Na, **Хлор** – Cl	Багато природних продуктів харчування (овочі та фрукти), кухонна сіль NaCl (приправа), морська риба, бринза.	1500–5000
Сірка – S	М'ясо, яйця (особливо перепелині), деякі овочі і фрукти (капуста білоголова і брюссельська, горошок зелений, кабачки, редис, редька, квасоля, вишня та ін.), зерно.	800–1000
Залізо – Fe	Хлібопродукти, м'ясо, печінка, гречана крупа, багато овочів, фруктів і трав (кропива, цибуля ріпчаста, буряки, часник, щавель, груші, вишні, аґрус, малина, смородина, шипшина, чорниця, персики та ін.).	Від 10 до 60
Фтор – F	Питна мінеральна вода, листя чаю, зерно, деякі овочі і фрукти (щавель, слива, актинідія тощо), морепродукти (креветки, кальмари, мідії та ін.).	0,7–1,0
Мідь – Cu	Печінка, яєчний жовток, листя чаю, риба, горіхи, багато овочів і фруктів (салат, баклажани, кабачки, картопля, кукурудза, огірки, абрикоси, виноград, груші, калина та ін.), гриби.	2–3
Цинк – Zn	М'ясо, печінка, риба, молочні продукти, овочі, фрукти і трави (картопля, кропива, морква, буряки, калина, малина, вишня, слива та ін.).	0,1
Марганець – M	Хлібопродукти, багато овочів і фруктів (особливо кукурудза, огірки, кульбаба, буряки, томати, морква, горобина, калина, смородина та ін.), горіхи (арахіс, мигдаль, фундук).	1,5–2,5
Кобальт – Co	Зерно, печінка, м'ясо, молоко, багато овочів і фруктів (буряки, огірки, салат, шпинат, бобові, виноград, вишні, яблука, груші та ін.).	0,015–0,08
Бром – Br	Морська риба, продукти моря (морська капуста та ін.), молоко, хлібопродукти.	1–2
Йод – J	Питна вода, морська риба, продукти моря, молоко, м'ясо, капуста цвітна, картопля, буряки, морква, горобина чорноплідна, яблука та ін., йодована сіль.	0,1–0,2
Алюміній – Al	Хлібопродукти, деякі овочі і фрукти (перець червоний, обліпиха, яблука та ін.), вода, чай; використання алюмінієвого посуду.	35–50
Кремній – Si	Хлібопродукти, зерно, деякі овочі, фрукти і трави (огірки, перець, хвощ польовий, деревій, кавун, виноград, обліпиха, яблука та ін.).	3–4
Хром – Cr	Пивні дріжджі, м'ясо, хлібопродукти з борошна грубого помелу, рослинні олії, деякі овочі, фрукти і трави (слива, шипшина, кульбаба, бобові тощо).	0,05–0,2
Селен – Se	Деякі овочі, фрукти і трави (капуста, гарбузи, кріп, лимонник китайський, смородина чорна, шипшина, астрагал шерстистоквітковий та ін.), питна мінеральна вода.	0,05–0,1
Бор – B	Продукти рослинного походження: горіхи, родзинки, фініки, боби та багато інших овочів і фруктів, червоне вино.	0,2
Молібден – Mo	Зерно, бобові, горіхи, деякі овочі, фрукти, трави (капуста, морква, кульбаба, щавель, абрикоси, груша, горобина, шипшина та ін.).	0,1–0,3

фактичного фізичного стану кількості, але в той же час не перевищувати допустимих значень. Однак, важливими є не лише наявність і специфічна дія в людському організмі кожного мікроелемента, а й їхня взаємодія та взаємовплив. Недарма ж для мінеральних елементів справедливе мудре твердження: їжа засвоюється нашим організмом настільки добре, повно й ефективно, наскільки вона забезпечена макро- і мікроелементами у необхідних кількостях і пропорціях.

Варто нагадати, що мінеральні елементи людина отримує здебільшого з рослинною і тваринною їжею і лише незначну частину, до 1–5%, з питною мінеральною водою, кухонною сіллю та у вигляді спеціальних неорганічних препаратів.

Класифікація найважливіших для організму людини мінеральних елементів, середньодобова потреба в них, головні постачальники мінеральних елементів з-поміж продуктів харчування людини наведені у таблиці "Класифікація найважливіших мінеральних елементів". Як видно з цієї таблиці, основні мінеральні елементи містяться практично у всіх продуктах харчування. Відмінність полягає лише в кількісному вмісті окремих мінеральних елементів та їхніх сполучень у тих чи інших продуктах харчування.

Саме тому, одним із головних "гастрономічних" завдань людини, що прагне бути здоровою, є вибір найкращої комбінації різних продуктів із загального асортименту та правильне їх приготування для забезпечення якнайповнішої поживної якості та смаку споживаних страв.

Удобрення ґрунту – важливий агрозахід

Вважаємо, що нашим читачам, які займаються присадибним садівництвом та городництвом, буде корисно знати, що насиченість овочів і фруктів вуглеводами, білками, вітамінами та іншими корисними для людини речовинами значною мірою залежить від складу ґрунту. Якщо в ньому у повному обсязі містяться всі необхідні й корисні мінеральні макро- і мікроелементи, то, відповідно, вони міститимуться у перетвореному вигляді і у вирощених на ньому овочах і фруктах. До того ж, їхній врожай буде вищим, а смак – кращим.

Якщо ж у ґрунті того чи іншого регіону або, навіть, у межах окремої земельної ділянки відчуватиметься нестача якогось мінерального макро- чи мікроелемента, про що свідчитиме відповідний аналіз ґрунту, то його можна поповнити різними способами. У землеробстві це називається удобренням ґрунту.

Нестача або надлишок мікроелементів загрожують ендеміями

Слід зазначити, що мінеральні елементи, як і вітаміни, можуть до певної міри накопичуватися в організмі людини "про запас" і зберігатися в ньому досить тривалий час. Однак, нестача окремих мінеральних елементів, а також їхній надлишок може спричинити складові й кількісні зміни різних життєво необхідних компонентів в окремих системах організму людини – гормонів, вітамінів тощо. Внаслідок таких змін можливі ситуації, коли за дефіциту якогось елемента не засвоюватиметься інший елемент або не утворюватиметься той чи інший вітамін, гормон або фермент. А тривала нестача або надлишок певного елемента у навколишньому середовищі, тобто в ґрунті, питній воді, атмосферних опадах, у тому чи іншому регіоні Землі може спричинити його хронічну нестачу або надлишок і в результаті призвести до масових захворювань – ендемій людей чи тварин (постійною наявністю у тій чи іншій місцевості певних захворювань, зумовлених її природними особливостями та своєрідністю умов життя).

Ендемії деяких інфекційних захворювань пов'язані з наявністю природних вогнищ інфекції, особливості хімічного складу ґрунтів, води, повітря зумовлюють надмірне або недостатнє надходження певних речовин до організму, що може призвести до ендемічних захворювань (наприклад, ендемічного зобу). Також відомі випадки ендемії через нестачу селену, надлишок фтору може спричинити флюороз, а його нестача – карієс.

У сучасній практиці харчування населення розвинених країн характерне включення до раціону харчування різноманітних харчових продуктів, значна частина яких виготовлена у різних регіонах, віддалених від місць споживання. Це дуже важливий позитивний фактор, завдяки якому усуваються можливі причини впливу на людей несприятливих геохімічних особливостей місцевості. Тому останнім часом науковці вважають, що лише два мінеральних елементи можна назвати потенційно можливими чинниками ендемічних захворювань – йод і фтор, які надходять до організму людини здебільшого з питною водою у конкретному регіоні проживання. Однак, при сучасному рівні розвитку людської цивілізації їх можна досить успішно усунути.

Кілька порад щодо споживання мінеральних елементів:

- Вміст мінеральних елементів в окремих овочах, фруктах і продуктах тваринного походження істотно відрізняється. Тому з метою повного забезпечення людського організму всіма мінеральними елементами важливо урізноманітнити вживання продуктів харчування: чим більший їх склад, тим краще буде забезпечений організм мінеральними елементами у необхідному асортименті та кількості.
- Фахівці радять включати до раціону харчування (звичайно, у розумних межах) різні продукти харчування рослинного походження, вироблені в інших геохімічних регіонах.
- Необхідно ввести у власну життєву практику вживання природної слабомінералізованої води, отриманої в контрольованих умовах, наприклад, із сертифікованих бюветних джерел, бутильованої сертифікованої води з різних геохімічних регіонів.
- Доцільно також додаткове спеціальне вживання продуктів із рекомендованим для даної конкретної місцевості підвищеним вмістом тих чи інших дефіцитних мінеральних елементів, наприклад, вживання йодованої солі, застосування фторовмісних препаратів (типу зубної пасти) тощо.

Лише за дотримання усіх цих правил та рекомендацій фахівців можна підтримувати свій організм у працездатному стані тривалий час і жити щасливим життям, без болів та хвороб. Харчуйтеся правильно – будете здорові!

А.П. Антосик,
кандидат технічних наук,
м. Київ

У номері:

Щедра грядка

Ходімте в сад

Домашня ферма

Господар

Дім і садиба

За здоровий спосіб життя

“ДІМ, САД, ГОРОД”

виробничо-практичний журнал

№2 (290), лютий, 2013 р.

Головний редактор
М.І. Халимоненко

Головний художник
Т.П. Колодницька

Заступники головного редактора
Б.К. Донгаш, І.Ф. Куштенко

Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **О.В.Кисленко**
Комерційний директор **Г.А.Донець**

Реклама **В.П.Васильєв**
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt951@gmail.com

Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:dsg@dimsadgorod.com

Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08

E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 3.10.98
Підписано до друку 17.01.2013 р.
Загальний тираж 141 519 прим.
Ціна договірна.

Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
www.dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» – 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» – 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» – 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» – 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» – 22434.
«Дім, сад, город» + «Бібліотека «Дім, сад, город» – 21869.
«Дім, сад, город» + «Календар садівника і городника» – 90245.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях» – 98881.

Купуйте 3 книжки за 15 грн і отримуйте СУМКУ

ПОДАРУНОК*

Розмір сумки: 42x30x19 см

Код	Ціна	Ціна в Клубі	Назва
4560	31,70 грн	5 грн	Мільйон рецептів святкових страв. Кращі кулінарні пропозиції, перевірені часом!
4283	39,90 грн	5 грн	Салати овочеві, м'ясні, рибні
4685	31,00 грн	5 грн	Веселі тварини з цукру
4637	58,80 грн	5 грн	Торти
4641 (У)	55,40 грн	5 грн	Українська вишивка Рушники. Вишиванки Обереги
4639	55,40 грн	5 грн	В'яжемо шапки, берети, шалі, накидки
4643	44,30 грн	5 грн	Оригамі Фігурки тварин з паперу
4403	32,10 грн	5 грн	Печі, комини, лазні, сауни
4736	41,00 грн	5 грн	Доріжки і майданчики, бордюри, кам'яні гірки, стінки, сходи
4268	25,40 грн	5 грн	1000 корисних порад для саду та городу
4744	31,00 грн	5 грн	Теплиці та парники
4538	44,30 грн	5 грн	Електрика вдома та на дачі
4562	33,20 грн	5 грн	Утеплення та звукоізоляція квартири та будинку
4648	39,90 грн	5 грн	Рукопашний бій за системою спецназу
2879	36,60 грн	5 грн	Діагностика захворювань
4512	75,40 грн	5 грн	Ілюстрований травник
4568	37,70 грн	5 грн	Здорове серце та судини
4569	44,30 грн	5 грн	Мати і дитина Енциклопедія для батьків
4571	66,60 грн	5 грн	Коси та кіски
3365	42,80 грн	5 грн	Найповніший сонник
4578	33,20 грн	5 грн	Чудотворні ікони, цілющі молитви та святі покровителі
4252 (У)	61,00 грн	5 грн	Сучасний англо-укр., укр.-англ. словник 120 000 слів
4690	66,60 грн	5 грн	Самовчитель роботи на комп'ютері
4674	38,30 грн	5 грн	Похалявимо в Інтернеті
4683	53,20 грн	5 грн	100 великих таємниць Другої світової
4585	37,70 грн	5 грн	Книга для читання дітям
4588 (У)	33,20 грн	5 грн	Абетка у загадках та віршиках
4692 (У)	75,40 грн	5 грн	Готуємось до школи
4590	39,90 грн	5 грн	Чарівні народні казки
4658	41,00 грн	5 грн	Динозаври Ілюстрований атлас
4613	26,60 грн	5 грн	Дж. Блейк. Тільки з кохання
4381	25,40 грн	5 грн	А. Ешворт. Мій ніжний граф
4480	33,20 грн	5 грн	Н. Джордан. Палкий дотик
4732	44,30 грн	5 грн	В. Чорних. Москва сльозам не вірить
4740	73,20 грн	5 грн	Дж. Лондон. Зібрання творів в одній книзі
4719	58,30 грн	5 грн	В. Пікуль. Пером і шпагою (2 твори в 1 книзі)
4717	26,60 грн	5 грн	Д. Донцова. Фея із золотими зубами
4697	26,60 грн	5 грн	Ю. Шилова. Базарне щастя, або Між янголом та бісом
4715	35,40 грн	5 грн	М. Сєдой. Фартовий пацан
4695	29,90 грн	5 грн	С. Алі. Продана заміж
4703	111,00 грн	5 грн	Е. Л. Джеймс. П'ятдесят відтінків сірого
4677	139,90 грн	5 грн	К. Буличов. Підземелля відьом

ЗАЯВА. НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ КЛУБУ: а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001

Увага! Внесіть дані про себе друкованими літерами та підпишіть заяву. Підпис особи до 18 років мають засвідчити батьки.

1. Я записуюся до Книжкового Клубу (надалі Клуб) і погоджуюсь щоквартально купувати хоча б один товар у Клубі (з клубного каталогу або у фірмовому магазині) або отримувати та оплачувати книжку, яку рекомендує Клуб, протягом щонайменше 1 року.
2. Прошу надіслати мені 3 обрані книжки за 15 грн, подарунок* – дорожню сумку, персональну картку члена Клубу та безкоштовний каталог. Додатково я сплачую вартість пакування та поштової пересилки свого замовлення у розмірі 12,90 грн.
3. Я підтверджую, що я і члени моєї сім'ї, які мешкають зі мною за однією адресою, не є членами Клубу.
4. Інформація про заявника:

Прізвище ______________ Ім'я ______________

По батькові ______________ Дата народження ______________

Індекс ______________ Область ______________

Район ______________ Місто, село ______________

Вулиця ______________ № будинку ______ № квартири ______

дом. тел. (код міста + номер телефону, всього 10 цифр)   моб. тел. (код оператора + номер телефону, всього 10 цифр)

E-mail: ______________

☑ Підписавши заяву, я даю згоду на обробку, зберігання моїх особистих даних та використання їх з маркетинговою метою компанією «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», а також отримання новин про акції та пропозиції Клубу.

Дата заповнення ______________ Підпис ✓

Вступайте до Клубу на сайті www.15.bookclub.ua і отримуйте додатковий подарунок!

МІЙ ВИБІР КНИЖОК (укажіть коди книг)

1 ______ 5 грн

2 ______ 5 грн

3 ______ 5 грн

Разом: 15 грн

\+

113-056-PM

КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

МИ ВІДКРИТІ ДЛЯ КОЖНОГО!

- Насолоджуйтеся книжками за вигідними цінами! 4 рази на рік отримуйте безкоштовні каталоги з найкращими новинками сезону. Обирайте і замовляйте у затишній домашній атмосфері.
- Залишатися в Клубі дуже просто: щоквартально купуйте хоча б одну книжку.

ЗРОБІТЬ 3 ПРОСТІ КРОКИ!

1 КРОК ОБЕРІТЬ 3 книжки за 15 грн

2 КРОК ЗРОБІТЬ ЗАМОВЛЕННЯ зручним для вас способом

дзвоніть:
(067) 332-93-93 (Київстар)
(050) 113-93-93 (МТС)
(093) 170-03-93 (Life)
(057) 783-88-88

відправляйте заповнену заяву в конверті: а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. ХАРКІВ, 61001

замовляйте на сайті Клубу: www.15.bookclub.ua

пишіть по e-mail: support@bookclub.ua

3 КРОК ОТРИМАЙТЕ на пошті післяплатою своє замовлення і подарунки!

* Під подарунком мається на увазі придбання товару за 0,01 грн. Вартість дзвінків згідно з тарифами операторів. Вартість іменної картки складає 1 грн.

Книжки з позначкою (У) надруковано українською мовою

www.15.bookclub.ua (057) 783-88-88

Індекс 74142. ISSN 1814—4357. Дім, сад, город. №2 (290). 2013. 1—40 с. Ціна договірна.